

SZTUKA I KRYTYKA

ART AND CRITICISM

POLSKI INSTYTUT STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA
POLISH INSTITUTE OF WORLD ART STUDIES

nr 4 (79) kwiecień

2019

SZTUKA I KRYTYKA / ART AND CRITICISM

Komunikat Zarządu

Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata

2019, nr 4 (79) kwiecień

Pod redakcją:

Jerzego Malinowskiego, Grażyny Raj i Marcina Teodorczyka (sekretarz)

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata /

Polish Institute of World Art Studies

Adres redakcji:

00-032 Warszawa, ul. Foksal 11 – 6; 601 31 36 91

biuro@world-art.pl, www.world-art.pl

Recenzenci: prof. dr hab. Anna Markowska i prof. dr hab. Jan Wiktor Sienkiewicz

Projekt okładki: Łukasz Aleksandrowicz

Copyright by Polish Institute of World Art Studies

ISSN 2544-9281

Miesięcznik oraz publikacje Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata
można nabyć w:

siedzibie Instytutu

oraz w Wydawnictwie Tako,

ul. Słowackiego 71/5, 87-100 Toruń

tako@tako.biz.pl, www.tako.biz.pl.

Spis treści:

Informacje i zaproszenia

Sprawozdanie z działalności Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata za 2018 rok

Sprawozdanie z działalności Polskiej Misji Artystyczno-Naukowej w Japonii (opr. Radosław Predygier)

Kobiety w pałacu Tyszkiewiczów-Potockich – promocja książki prof. Teresy Grzybkowskiej *Kobieta wodzem chwalebnego czynu. Twórczynie pierwszych polskich muzeów i ogrodów filozoficznych* (opr. Grażyna Raj)

Artykuły

Lidia Gerc *„Myśli jak Dante, operuje farbami jak Boccaccio, On jest Anakreontem wśród malarzy...” – O Henryku Siemiradzkim w Wiedniu*

Publikacje Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata za 2018 rok

Składki członkowskie i darowizny

Drodzy Członkowie Instytutu,

w tym Członkowie Zarządu,

Kto z Was zapłacił za składki za ubiegły rok? Kto za 2019 rok?

Tym osobom bardzo serdecznie dziękuję w imieniu Prezesa, Skarbnik i moim własnym!

Dzięki 10 złotym miesięcznie (5 zł – doktoranci, emeryci i renciści) nasz Instytut może:

- organizować konferencje, seminaria i inne wydarzenia
  - wydawać książki i czasopisma,
- czyli prowadzić działalność statutową.

Przecież mamy granty, umowy o współfinansowanie itp. na te cele, ale... pamiętajcie, że każdy z nich wymaga finansowego wkładu własnego! To właśnie Wasze wpłaty umożliwiają ubieganie się o te środki zewnętrzne.

Instytut wydaje czasopisma, które nie posiadają innego finansowania niż nasze własne środki (np. *Art of the Orient*). Numery drukowane są ze składek i darowizn członków.

Gorąco przypominam i proszę o wpłaty na konto:

24 1940 1076 3101 7420 0000 0000

Dr Magdalena Furmanik-Kowalska

Z-ca Dyrektora Centrum Studiów

Lista projektów zakwalifikowanych do finansowania w ramach programu "**Wsparcie dla czasopism naukowych**" przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w marcu 2019 roku zawiera dwa czasopisma redagowane przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata i wydawane wspólnie z Wydawnictwem Adam Marszałek w Toruniu:

Poz. 463 - **Art of the Orient**

Poz. 471 – Sztuka Ameryki Łacińskiej / **Arte de America Latina**

W związku z finansowaniem programu ze środków pomocy publicznej de minimis dla przedsiębiorstw Instytut nie prowadząc działalności gospodarczej nie mógł wystąpić o wsparcie finansowe dla czasopism zarejestrowanych sądowo przez Instytut.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA ZA 2018 ROK

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata jest jednostką badawczą na podstawie decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr 513/ Kat/ 2017 z 25 października 2017 roku. Jest jedyną instytucją w Polsce, działającą w oparciu o ustawę o stowarzyszeniach, która w wyniku parametryzacji uzyskała ten status.

Instytut ma oddziały w Gdańsku, Krakowie, Łodzi, Toruniu, Warszawie oraz prowadzi Polską Misję Artystyczno-Naukową w Okayamie w Japonii. Z Instytutem związanych jest 171 osób (historyków sztuki, kulturoznawców, etnologów, teatrologów, orientalistów, architektów, konserwatorów dzieł sztuki), w tym 32 profesorów i doktorów habilitowanych oraz 83 doktorów.

Placówka prowadzi działalność badawczą, wydawniczą i dydaktyczną (w formie wykładów, seminariów i zebrań zespołów). W skład Instytutu wchodzi zespół badawczy i redakcyjny. Współpracuje z instytucjami zagranicznymi i krajowymi (uniwersytetami, instytutami naukowymi, muzeami i towarzystwami naukowymi) w oparciu o umowy i porozumienia o wspólnych badaniach.

Projekty:

Rezydencje i siedziby szlacheckie na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej

Dawne województwo podolskie

W 2018 roku dobiegł końca czteroletni projekt badawczy pt. *Rezydencje na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej – województwo podolskie*, finansowany przez Fundację Lanckorońskich. Realizatorami projektu byli członkowie Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata: dr hab. Joanna Kucharzewska, dr Wioletta Brzezińska-Marjanowska, mgr inż. arch. Marcin Brzeziński. Celem projektu było wykonanie kart inwentarzowych dawnych polskich pałaców znajdujących się obecnie na terenie ukraińskiego Podola.

Zamieszczono w nich informację o historii obiektu, szczegółowy opis architektoniczny, ocenę stanu zachowania oraz wskazano najpilniejsze postulaty konserwatorskie. Wykonano architektoniczny rzut przyziemia każdego z pałaców oraz szczegółową dokumentację fotograficzną. Realizacja projektu odbywała się w czterech etapach, podczas których prowadzono na Podolu w latach 2015-2018 badania in situ w ponad 65 miejscowościach.

Pozwoliły one na zweryfikowanie stanu wiedzy o zespołach rezydencjonalnych oraz zgromadzenie pokaźnego materiału dokumentującego stan faktyczny. Częstkowe rezultaty badań były upubliczniane na konferencjach naukowych oraz prezentowane w formie artykułów.

Referaty: *Zespół pałacowy w Chorostkowie na Ukrainie – historia i problematyka konserwatorska* (J. Kucharzewska); *Rezydencje na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej – Podole, cz. IV. Projekt naukowo-badawczy realizowany w 2018 roku* (W.Brzezińska-Marjanowska) zostały przedstawione na kongresie naukowym: „Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej” w dniach 3-5 października 2018 w Rzeszowie i Jarosławiu.

Dawne województwo wileńskie

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata w ramach współpracy z Narodowym Instytutem Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą Polonika koordynuje projekt badawczy nad rezydencjami i siedzibami szlacheckimi na terenie dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego (w granicach z 1772). Merytoryczną koncepcję opracował i naukową stronę moderuje prof. Tadeusz Bernatowicz. W pracach bierze udział zespół młodych badaczy, m.in. mgr Alina Barczyk, dr Marcel Knyżewski, mgr Katarzyna Schatt-Babińska, mgr Maria Brodzka-Bestry. Celem projektu jest kompleksowe rozpoznanie historii, wartości kulturowych oraz charakterystyka typologiczna architektury pałaców, dworów oraz szlacheckich domów mieszkalnych. W badaniach są wykorzystywane nieznane dotąd źródła oraz materiały pozyskane w archiwach nie tylko

polskich, ale przechowywanych w Rosji, na Białorusi, Litwie i Ukrainie. Współczesne metody badawcze, internetowa dostępność do rzadkich materiałów czy utrwalone mechanizmy kwerend pozwalają na głębszą i szerszą prezentację siedzib szlacheckich. Materiały z prowadzonych od kilku lat kwerend stanowią znakomitą wartość historyczną, genealogiczną i architektoniczną, zwłaszcza że postępująca destrukcja budynków oraz adaptacje do nowych funkcji powodują zacieranie oryginalnej formy, zacieranie historii i pamięci o ich właścicielach. Opracowane monografie poszczególnych obiektów będą publikowane w kolejnych tomach obejmujących poszczególne województwa. Obecnie w przygotowaniu znajdują się rezydencje Wilna i województwa wileńskiego, ale sukcesywnie trwa kompleksowe zbieranie materiałów do baz danych obejmujących również pozostałe województwa dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego

Prace nad pełnym katalogiem dzieł malarskich Siemiradzkiego finansowane są w ramach modułu „Tradycja 1a” Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki” MNiSW w latach 2015-2020. Realizowane są we współpracy z Muzeami Narodowymi w Krakowie i Warszawie oraz Państwową Galerią Tretiakowską i Państwowym Instytutem Historii Sztuki w Moskwie.

Badania koncentrowały się w dwóch zakresach. Pierwszy z nich obejmował prace nad życiem, działalnością i twórczością artysty. Przygotowywano hasła do katalogu, prowadzono dokumentację i rozpoznawanie rysunków do poszczególnych dzieł, zbierano bibliografię przedmiotu. Drugi koncentrował się na badaniach technologii i technik artystycznych oraz problematyce konserwatorskiej. Zorganizowano dwie konferencje międzynarodowe: *The Henryk Siemiradzki that we do not know* (w Muzeum Narodowym w Krakowie) oraz *Henryk Siemiradzki and the international artistic milieu in Rome* (w Stacji PAN w Rzymie), a także serię wydarzeń w MNW, związanych z obchodami 175-lecia urodzin artysty. Efektem pierwszej konferencji był tom studiów o tym samym tytule *The Henryk Siemiradzki that we do not know*, wydany jako rocznik „World Art Studies” 18. Ponadto ogłoszono i

opublikowano w czasopismach i książkach wiele tekstów poświęconych artyście i jego twórczości.

Sztuka żydowska w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej / Jewish art in Poland and Central-Eastern Europe

Przedmiotem prac redakcyjnych i przekładowych był tom 3 serii:

t. 3A (2019) Maria i Kazimierz Piechotkowie, *Oppidum Judaeorum. Żydzi w przestrzeni miejskiej dawnej Rzeczypospolitej*

vol. 3B (2019) Maria & Kazimierz Piechotka, *Oppidum Judaeorum. Jews in the urban space of the former Polish-Lithuanian Commonwealth*

Słownik artystów polskich na obczyźnie od XIX do XXI wieku

W listopadzie 2018 roku została zrealizowana pierwsza część nowatorskiego w dziejach współczesnej polskiej historii sztuki projektu zaplanowanego przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata jako *Słownik artystów polskich na obczyźnie*, we współpracy z Narodowym Instytutem Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „POLONIKA”, który finansuje badania. W skład Komitetu Redakcyjnego, składającego się z samodzielnych pracowników naukowych, wchodzi prof. Jerzy Malinowski, prof. Jan Wiktor Sienkiewicz i dr hab. Katarzyna Kulpińska.

W ramach prac badawczych I części dotyczącej polskiego dziedzictwa kulturowego w Wielkiej Brytanii, Francji i Kanadzie w XX wieku, a zwłaszcza od 1945 do 1989 roku, opracowano pełny indeks nazwisk działających w tych krajach artystów i osób związanych ze sztuką (krytyków sztuki, marszandów), opracowano raporty studyjne prezentujące dzieje i charakter polskiego środowiska artystycznego w wymienionych wyżej krajach, zebrano także materiały ikonograficzne i archiwalne. Finalnym efektem pracy są biogramy (z możliwie najpełniejszą bibliografią) kilkudziesięciu polskich artystów: osiemnastu artystów związanych z Wielką Brytanią (wykonawcy: prof. zw. dr hab. Jan Wiktor Sienkiewicz, dr Monika Szczygieł-Gajewska, mgr Ewa Sobczyk), dziesięciu artystów działających we Francji (wykonawcy: dr

hab. Katarzyna Kulpińska, dr Magdalena Sawczuk) i trzydziestu tworzących w Kanadzie (wykonawca: dr Katarzyna Szrodt).

Słownik docelowo obejmie twórczość artystyczną (plastyczną i architektoniczną) będącą dziełem polskich artystów (także tych pochodzących z mniejszości narodowych) tworzących w krajach osiedlenia na całym świecie po 1945 roku. Efektem prac planowanych na kolejny rok (prowadzonych w tym samym zakresie archiwalno-dokumentacyjnym i redakcyjnym) będzie publikacja I tomu *Słownika polskich artystów plastyków na obczyźnie* w układzie holenderskim, od A do Z.

Warto podkreślić, że do tej pory nie powstał żaden słownik, który obejmowałby twórczość plastyczną i architektoniczną polskich artystów tworzących na obczyźnie i ludzi zasłużonych dla życia artystycznego po 1945 roku.

Komitet Polska-Japonia 1919

W dniu 15 grudnia 2018, na zebraniu grupy koordynującej inicjatywy oddolne wybranych instytucji i stowarzyszeń w Polsce, mające na celu uświetnienie obchodów 100. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Polską i Japonią, na mocy wzajemnego porozumienia osób uczestniczących w roku 2018 roku w celu zapewnienia lepszej koordynacji działań oraz ich promocji na zewnątrz, zawiązał się przy Polskim Instytucie Studiów nad Sztuką Świata Komitet Polska-Japonia 2019.

Dagerotyp

Podpisana została umowa ze Stowarzyszeniem Historyków Fotografii i Muzeum Historii Fotografii w Krakowie w sprawie wspólnego wydawania rocznika „Dagerotyp. Studia z historii i teorii fotografii”. Stanowi on kontynuację wychodzącego od 1993 do 2015 roku pisma „Dagerotyp”, wydawanego początkowo przez Stowarzyszenie Historyków Fotografii, a od 2000 roku wspólnie z Instytutem Sztuki Polskiej Akademii Nauk.

Digitisation of the manuscripts and documents at the Biblioteca Generale di Terra Santa and the Franciscan Archives in Old Jerusalem: second step

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata w końcu 1918 roku został ponownie wybrany do zarządzania międzynarodowym projektem przyznanym prof. Ewie Balickiej-Witakowskiej (Uppsala Universitet, Institutionen för Lingvisitk och Filologi; PSSnSS) i dr. Jackowi Tomaszewskiemu (PISnSS) przez British Library, w ramach Endangered Archives Programme, finansowanego przez Fundację *Arcadia*.

Projekt, EAP1142, mający na celu digitalizację, katalogową rejestrację i podstawową konserwację manuskryptów i dokumentów w Bibliotece i Archiwum Franciszkanów w Jerozolimie, jest kontynuacją podobnego projektu (EAP 823), ukończonego w roku poprzednim i uwieńczonego fotograficznym zarejestrowaniem oraz skatalogowaniem 743 rękopisów spisanych w 17 językach.

Tak jak poprzednio, głównym partnerem nowego projektu jest Biblioteca Generale di Custodia di Terra Sancta i jej dyrektor Fr. Lionel Goh. Zadaniem projektu, który ma być zrealizowany w latach 2019-2020 jest ukończenie digitalizacji rękopisów należących do kolekcji biblioteki i rozpoczęcie pracy z materiałem archiwalnym. W realizacji projektu bierze udział ten sam zespół, co w poprzednim projekcie: digitalizacja będzie przeprowadzana pod kontrolą konserwatora prof. Weroniki Liszewskiej (wiceprezes PISnSS) z udziałem fotografa Romana Stasiuka i personelu pomocniczego, składającego się z lokalnych bibliotekarzy i ich asystentów.

Konferencje:

The Henryk Siemiradzki that we do not know. Celebrating 175 anniversary of the artist's birth (12-13 kwietnia, Muzeum Narodowe w Krakowie);

Henryk Siemiradzki and the international artistic milieu in Rome. Conference to mark the 175th anniversary of Henryk Siemiradzki's birth (7-9 listopad, Stacja Polskiej Akademii Nauk w Rzymie).

Seminaria naukowe, promocje i zebrania naukowe:

Ewa Sułek: *Sztuka ukraińska czasu wojny 2013-2017* (11 stycznia, PISnSS),

Prof. Marzenna Czerniak-Drożdżowicz, dr Grzegorz First: *Od idei do wizerunku. Obrazy bóstw na dawnym Wschodzie (od Egiptu po Indie)* – w ramach cyklu „Krakowskie spotkania ze sztuką świata” (15 stycznia, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej w Krakowie),

Dr Maciej Gugąła, *Rekonstrukcja czy reinterpretacja? O eksperymentach konserwatorskich Balthusa i eksperymentach optycznych Davida Hockneya* (15 lutego, PISnSS),

Prezentacja publikacji prof. Jana Wiktora Sienkiewicza *Artyści Andersa. Uratowani z niehumanitarnej ziemi* (16 lutego, Ambasada Polska w Londynie),

Prof. Dorota Kudelska (KUL): *Artyści polscy w Wiedniu* w ramach Seminarium „Polscy artyści na Obczyźnie” (22 marca, PISnSS),

Prof. Jerzy Malinowski i dr Magdalena Furmanik-Kowalska: *Sztuka i kultura Azji w publikacjach Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata* w ramach targów książki Dialog z Azją (24 marca, Muzeum Azji i Pacyfiku),

Seminarium konserwatorskie poświęcone badaniom twórczości Henryka Siemiradzkiego z udziałem konserwatorów z Muzeów Narodowych w Krakowie i Warszawie (8 marca, PISnSS),

Krzysztof Szatkowski: *Zagraniczne wystawy zbiorowe artystów sztuki krytycznej w latach 1989-2002* (7 kwietnia, Oddz. w Toruniu),

Prezentacja publikacji Barbary Brus-Malinowskiej i prof. Jerzego Malinowskiego *Katalog dzieł artystów polskich i żydowskich z Polski w muzeach Izraela / A catalogue of works by Polish artists and Jewish artists from Poland in museums in Israel* w językach polskim i angielskim wydanych w serii „Sztuka żydowska w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej / Jewish

art in Poland and Central-Eastern Europe” w ramach Seminarium „Polscy artyści na Obczyźnie” (19 kwietnia, PISnSS),

Agata Knapik: *Architektoniczno-urbanistyczna działalność radykalnej grupy UFO z Florencji jako transpozycja semiologicznych teorii Umberta Eco* (26 kwietnia, PISnSS),

Aleksandra Görlich: *Hikifuda – ulotne życie reklamy* w ramach cyklu „Krakowskie spotkania ze sztuką świata” (14 maja, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej w Krakowie),

Dr Anna Rudek-Śmiechowska: *Badania nad polskim życiem artystycznym w Stanach Zjednoczonych w świetle pracy nad historią Polish American Artists Society* – w ramach Seminarium „Polscy artyści na Obczyźnie” (17 maja, PISnSS),

Promocja 12 tomu rocznika „Pamiętnik Sztuk Pięknych” – *Abraham Ostrzega i żydowskie środowisko artystyczne*, pod red. dr Renaty Piątkowskiej (8 czerwca, Narodowa Galeria Sztuki „Zachęta”),

Prof. Jan Wiktor Sienkiewicz: *Badania nad polskim życiem artystycznym w Wielkiej Brytanii po 1939 roku* w ramach Seminarium „Polscy artyści na Obczyźnie” (14 czerwca, PISnSS),

Prof. Jesúa Pedro Lorente (Uniwersytet w Saragossie): *Spanish painting at Siemiradzki's time* (21 września, PISnSS),

175. Urodziny Henryka Siemiradzkiego – wystawy, wykłady, panele (25 września – 11 listopada, Muzeum Narodowe w Warszawie),

Prof. Lejla Chasjanowa (Rosyjska Akademia Sztuki w Moskwie; PISnSS): *Sztuka jest obecnie dla nas pewnego rodzaju orężem w ręku, oddzielać sztuki od miłości ojczyzny nie wolno* (Jan Matejko). *Ocalenie Bitwy pod Grunwaldem w czasach I i II wojen światowych* (1 października, PISnSS),

Promocja książki Marii i Kazimierza Piechotków *Bramy Nieba. Bożnice murowane na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej / Heaven's Gates. Masonry*

synagogues in the territories of the former Polish-Lithuanian Commonwealth (4 października, Muzeum Historii Żydów Polskich),

Spotkanie w sprawie obchodów Jubileuszu 100-lecia stosunków dyplomatycznych Polski i Japonii (27 października, PISnSS),

Prezentacja 1 numeru pisma naukowego „Dagerotyp. Studia z historii i teorii fotografii”, będącego kontynuacją pisma „Dagerotyp” (27 listopada, Sala Kolumnowa Wydziału Historycznego UW),

Promocja książek *Malarstwo i rzeźba Żydów Polskich w XIX i XX wieku / Painting and sculpture by Polish Jews* oraz *Katalog dzieł artystów polskich i żydowskich z Polski w muzeach Izraela / A catalogue of works by Polish artists and Jewish artists from Poland in museums in Israel* w językach polskim i angielskim wydanych w serii „Sztuka żydowska w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej / Jewish art in Poland and Central-Eastern Europe” (5 grudnia, Muzeum Historii Żydów Polskich)

Dr Łukasz Mikołaj Sadowski: *O sowieckim i rosyjskim malarstwie batalistycznym XX i początku XXI wieku* (6 grudnia, PISnSS)

Małgorzata Martini: *Japońskie militaria. Kolekcja generała Sławomira Petelickiego* w ramach cyklu „Krakowskie spotkania ze sztuką świata” (10 grudnia, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej w Krakowie)

Obituarium:

1 stycznia 2018 roku zmarł prof. Zbigniew Osiński, wybitny teatrolog, członek honorowy Instytutu.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI POLSKIEJ MISJI ARTYSTYCZNO- -NAUKOWEJ W JAPONII

Polska Misja Artystyczno-Naukowa w Japonii została formalnie utworzona przez prof. Jerzego Malinowskiego i Radosława Predygiera w połowie roku 2014 jako filia Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata. Celem instytucji jest „rozwijanie współpracy między Rzeczpospolitą Polską i Cesarstwem Japonii w zakresie nauk humanistycznych, zwłaszcza nauk o sztuce, działalności artystycznej oraz wymiany kulturalnej”.

Sprawozdanie obejmuje również działalność i wydarzenia organizowane w Japonii przez Radosława Predygiera jeszcze przed formalnym powstaniem Misji, które wpisywały się w cele statutowe Misji. Dla uproszczenia również te wydarzenia będą opisane jako działania Misji.

2012

Współorganizacja (wraz z Karolem Czajkowskim i Kubą Borysiakiem) „Festiwalu Bez Granic” w Salezjańskim Ośrodku Wychowawczym im. św. Jana Bosko w Różanymstoku. Zadaniem „Misji” było wyszukanie japońskich muzyków i pomoc w podróży do Polski.

Na Festiwal do Różanegostoku pojechały dwa japońskie duety :

- duet pan Kazuhiko Nakagawa i pani Chie Inoue, wykonujący tradycyjną muzykę japońską na instrumentach shakuhachi i koto, czyli flecie bambusowym i japońskiej harfie;
- duet pani Mao Tsuji (śpiew, gitara), pan Rui Kitagawa (perkusja, bębenek suzu), wykonujący muzykę autorską, współczesną. Muzykom towarzyszyła pani Ae Kitagawa – urzędnik ds. kultury przy Prefekturze Okayama.

Efektom Festiwalu były warsztaty i koncerty w wielu salach koncertowych i szkołach województwa podlaskiego oraz spotkania z młodzieżą, która w większości przypadków po raz pierwszy miała okazję na żywo poznać japońską muzykę i kulturę – tradycyjną i współczesną. Owocem Festiwalu było wydanie płyty CD, film dokumentalny, filmy muzyczne oraz artykuły w prasie polskiej i japońskiej.

2013

Kolejnym efektem tego wydarzenia był przyjazd na koncerty do Japonii polskich muzyków. Zespół Neurasja, w składzie: Asja Czajkowska (śpiew), Wojciech Traczyk (bass), Hubert Zemler (perkusja), Marcin Ciupidro (wibrafon), Hubert Czajkowski (gitara), koncertował w Tokio, Kyoto, Setouchishi i w Okayamie w renomowanej sali Shiminkaikan. Zespół przeprowadził również warsztaty muzyczne dla mieszkańców Okayamy, przybliżając uczestnikom podstawy polskiej muzyki ludowej.

Patronat: Instytut Adama Mickiewicza, Instytut Polski w Tokio.

2014

Organizacja wystawy malarstwa „New Painting from Poland and Japan” w miejskiej galerii Tenjinyama Bunka Plaza w Okayamie. W wystawie wzięli udział: Tomasz Milanowski, Radosław Predygier, Agnieszka Brzeżańska, Marcin Dutka, Monika Michalczywska, Agnieszka Słodkowska, Miłosz Koziej, Korenaga Kazuhiro, Ryouta Sato, Raku Gaki, Skat Linda, Hyuga Hiroe. W trakcie wystawy zaprezentowano film-wywiad *Z wizytą u profesora Gierowskiego* (produkcja Radosława Predygiera, tłumaczenie na japoński Patrycji Niedbalskiej-Asano i Masaru Asano).

Wydarzenie organizowane przy wsparciu Instytutu Polskiego w Tokio.

2015

Współorganizacja międzynarodowego wydarzenia artystycznego „Art Ocupa” – rezydencji artystycznej w miejscowościach Fukiya i Fuyori w prefekturze Okayama. Wzięli w nim udział artyści z Japonii (Raku Gaki, Skat Linda, Kazuhiro Korenaga, Matsumoto Gotaro), Francji (Bruno Dumont, Etsuko Kobayashi – Japonka tworząca w Paryżu), Polski (Radosław Predygier), Portugalii (Nelson Cardoso, Carlos Henrich, Zambeze Almeida), Brazylii (Veruscka Girio), Włoch (Raffaele Collu) i Niemiec. Na potrzeby projektu została adaptowana opuszczona, stuletnia szkoła, w miejscowości Fuyori, w której artyści urządzili pracownie artystyczne. Film poświęcony „Art Ocupa”, finansowany przez Instytut Polski w Tokio, zrealizował Radosław Predygier.

Wydarzenie organizowane w ramach Art Bridge Okayama, finansowane przez Prefekturę Okayama, Fukutake Foundation i Japan Blue.

2015

Współorganizacja wystawy Polskiego Plakatu „Eye on Poland, New Graphic Design from Poland” w Muzeum Miejskim Miasta Setouchishi w Ushimado, Prefektura Okayama. Wystawę przygotowaną przez kuratorów Artura i Magdalенę Frankowskich pokazano w Korei Południowej, Indiach i Japonii. Na wystawie zaprezentowano ponad sto współczesnych polskich plakatów, publikacji książkowych i płyt CD. W trakcie trwania wystawy jej kuratorzy wygłosili odczyt na temat polskiego plakatu. Wydano katalog.

Wystawę finansował Instytut Adama Mickiewicza w Warszawie, a wspierał Instytut Polski w Tokio.

2016

Organizacja koncertu polskiej grupy muzycznej Wołosi w sali Chuo Kominkan w mieście Setouchishi, prefektura Okayama. Zespół w składzie: Krzysztof Lasoń – skrzypce, Stanisław Lasoń – wiolonczela, Jan Kaczmarzyk – skrzypce, Zbigniew Michałek – skrzypce, Robert Waszut – kontrabas. W koncercie uczestniczyło ponad czterysta osób.

Patronat: Instytut Polski w Tokio

Wsparcie organizacji Festiwalu Polskiego Filmu w Okayamie, organizowanego przez Instytut Polski w Tokio. Na festiwalu pokazano filmy: *Ewa chce spać*, reż. Tadeusz Chmielewski; *Rewers*, reż. Borys Lankosz; *Joanna*, reż. Aneta Kopacz; *Nasza Kłątwa*, reż. Tomasz Śliwiński.

2017

Organizacja wystawy malarstwa na jedwabiu prof. Joanny Stasiak w Muzeum Miejskim Setouchishi w Ushimado. Zostało zaprezentowanych około dwudziestu prac na jedwabiu wykonanych w opracowanej przez nią technice. W związku z wystawą odczyt pt. „Tradycja polskiego malarstwa na jedwabiu” wygłosiła dr Magdalena Durda-Dmitruk.

Patronat nad wydarzeniem: Ambasada Polski w Tokio, Instytut Polski w Tokio, Instytut Adama Mickiewicza w Warszawie i Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.

Współorganizacja wystawy kolektywu artystów z Okayamy w Paryżu w galerii 59 Rivoli stowarzyszenia Chez Robert Electrons Libres, 59 Rivoli. W wystawie wzięli udział: Kazuhiro Korenaga, Yui Koretomo, Skat Linda, Raku Gaki, Radosław Predygier. Na wystawie zaprezentowano również film i dokumentację działalności artystycznej kolektywu i rezydencji w ciągu ostatnich lat w Prefekturze Okayama, głównie w miejscowości Ohaga.

Patronat nad wydarzeniem: Merostwo Paryża, Chez Robert Electrons Libres, 59 Rivoli, Japan Blue i Misaki Art World.

Organizacja wieczoru polskiej poezji „Niektórzy lubią poezję” w sali Reness Hall w Okayamie. Zaprezentowano sylwetki i twórczość Adama Mickiewicza, Wisławy Szymborskiej, Czesława Miłosza i Juliana Tuwima. Jako oprawę muzyczną utwory m.in. Fryderyka Chopina, Michała Kleofasa Ogińskiego, Jana Edmunda Jurkowskiego wykonał na gitarze klasycznej Damian Kłeczek. Wiersze po polsku recytował Radosław Predygier, a po japońsku pani Nobuko Akiyama, która była także autorką przekładów.

Patronat nad wydarzeniem objął Instytut Polski w Tokio.

Organizacja warsztatów ceramicznych w pracowni Shouty Terazono w Ushimado, w której wzięły udział artystki z Polski – Maria Łoboda i Agnieszka Brzeżańska. Wykonały one prace ceramiczne i poznały technikę wypału niskotemperaturowego typu noyaki.

2018

Patronat Misji nad spektaklem lalkowym *Pory roku* Teatru Animacji z Poznania w sali Hyakka Plaza w Saidaiji, Prefektura Okayama. Reżyseria: Kusunoki Tsubame, oświetlenie: Watabe Shouhei, muzyka: Kuwahara Toshihiko, producent artystyczny: Yoshizawa Ayumi. Aktorzy: Marcel Górnicki, Aleksandra Leszczyńska, Marcin Chomicki, Mashu & Kei.

Wydarzenie zorganizowane przez zarząd miasta Saidaiji.

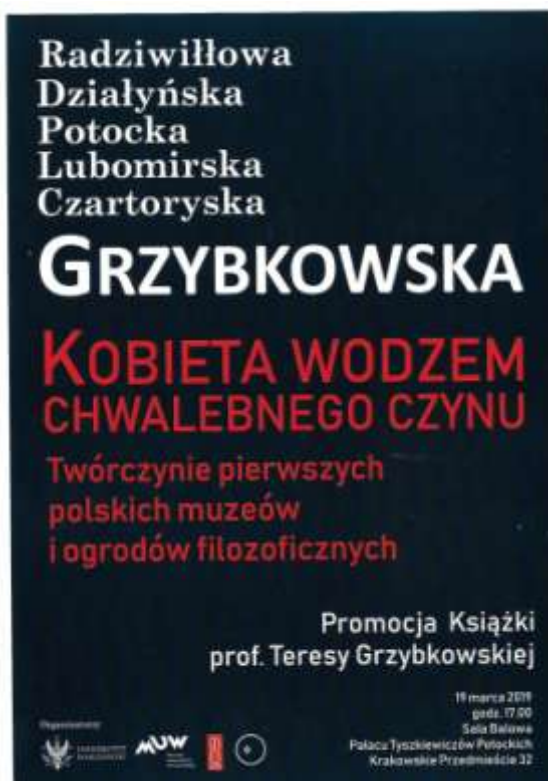
W związku z serią bardzo poważnych katastrof naturalnych – tajfunów, upałów, trzęsień ziemi i powodzi następne planowane wydarzenia zostały odwołane.

Radosław Predygier – kierownik Misji

KOBIETY W PAŁACU TYSZKIEWICZÓW-POTOCKICH

Promocja książki prof. Teresy Grzybkowskiej

Kobieta wodzem chwalebnego czynu. Twórczynie pierwszych polskich muzeów i ogrodów filozoficznych

Księżne Radziwiłłowa, Działyńska, Potocka, Lubomirska i Czartoryska zagościły 19 marca 2019 roku w pałacu Tyszkiewiczów-Potockich w Warszawie z racji promocji książki prof. Teresy Grzybkowskiej *Kobieta wodzem chwalebnego czynu. Twórczynie pierwszych polskich muzeów i ogrodów filozoficznych*, która odbyła się w gościnnych progach Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego, w słynnej Sali Balowej pałacu, zwanej też Salą Kamsetzera. Promocja książki zgromadziła liczną publiczność, którą powitał dyrektor Muzeum, dr hab. Hubert Kowalski.

Do udziału w tym – z uwagi na tytułowe bohaterki książki – kobiecym spotkaniu Autorka, prof. Teresa Grzybkowska, zaprosiła dla odmiany męskie grono – prof. prof. Tadeusza Cegielskiego i Juliusza Chrościckiego oraz dr. hab. Mateusza Salwę, by niejako dla równowagi uwzględnić męski

punkt widzenia w rozważaniach na temat pasji kolekcjonerskich polskich arystokratek w II połowie XVIII i w XIX wieku, które wpłynęły na powstanie w Polsce „Świątyń Pamięci” – pierwszych polskich muzeów oraz ogrodów

Promocja książki, od prawej prof. J. Chrościcki, prof. T. Cegielski, prof. T. Grzybkowska, prof. J. Malinowski i dr hab. M. Salwa (fot. Grażyna Raj)

filozoficznych, służących idei kontemplacji dzieł sztuki w otoczeniu natury. Każdy z zaproszonych gości mówił o innym aspekcie szeroko ujętych problemów poruszanych w książce – prof. Tadeusz Cegielski o symbolice wolnomularskiej ukrytej w powstających założeniach pałacowo-ogrodowych, dr hab. Mateusz Salwa o funkcjach filozoficzno-estetycznych ogrodów, a prof. Juliusz Chrościcki o europejskich wzorcach dokonań polskich arystokratek, z perspektywy czasu przypominając jednocześnie, że w przestrzeni publicznej w Polsce zachowało się tak mało miejsc będących świadectwem ich działalności – wymieniając dla przykładu niemal zapomniany i przetrwały we fragmentach Gucin Aleksandry i Stanisława Kostki Potockich oraz Powązki Izabeli Czartoryskiej, gdzie po wspaniałych ogrodach i budowlach nie ma śladu.

Prof. Teresa Grzybkowska szczególną uwagę zwróciła na fenomen, że na przełomie XVIII i XIX wieku w Polsce w tym samym miejscu i czasie

znalazło się tak świetne grono kobiet, ale też i mężczyzn, wyróżniających się talentem, siłą charakteru i wrażliwością estetyczną, tworzących szczególny krąg towarzyski, często powiązany również więzami rodzinnymi. Wszyscy oni dysponowali ponadto niemal nieograniczonymi środkami

Prezentacja publikacji Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata – Marcin Teodorczyk
(fot. Łukasz Kamiński)

finansowymi, pozwalającymi na rozwijanie życiowych pasji na taką skalę, by mogły służyć dobru narodowemu.

Książka została wydana przez Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata i Wydawnictwo Tako jako tom drugi serii „Kultura Artystyczna”, poświęconej ważnym procesom w dziejach sztuki. O działalności wydawniczej Instytutu, innych seriach i publikacjach poza seriami opowiedział zgromadzonej na promocji publiczności prezes Instytutu, prof. Jerzy Malinowski. Odbyła się też prezentacja wspomnianych wydawnictw i sprzedaż promowanej książki.

Grażyna Raj

Artykuły

Lidia Gerc

„Myśli jak Dante, operuje farbami jak Boccaccio, On jest Anakreontem wśród Malarzy...”¹ – O Henryku Siemiradzkim w Wiedniu

Pojawienie się artysty w naddunajskiej stolicy w XIX wieku nie było dla nikogo zaskoczeniem. W Wiedniu odbywały się wystawy światowe, tu było wiele słynnych galerii, w Wiedniu wypadało się zaprezentować. Wielu artystów pojawiała się i przebywało przez jakiś czas w naddunajskiej stolicy, nie pozostawiając zazwyczaj po sobie śladu w wiedeńskim piśmiennictwie. Zupełnie inaczej stało się z wizytami Henryka Siemiradzkiego nad Dunajem. Główne doniesienia dotyczyły nie tyle samego Siemiradzkiego, co jego twórczości. Nie oznacza to oczywiście, że nie interesowano się poczynaniami artysty. Publikowano również informacje na jego temat z całego świata (głównie Europy) oraz żywo interesowano się kolejnymi jego pracami, które w czasie swej artystycznej podróży bardzo często gościły w Wiedniu². Nazwisko Siemiradzki³ pojawia się w wiedeńskim piśmiennictwie i w publikacjach związanych ze światem sztuki wielokrotnie⁴. Wymieniane jest w blisko pół tysiąca artykułów. W niniejszej publikacji został przedstawiony wybór informacji, felietonów i artykułów publikowanych w Wiedniu, ułożony chronologicznie, aby pokazać, w jakim czasie i jakie tematy były głównym obiektem zainteresowań z zakresu zagadnień związanych z Siemiradzkim i jego twórczością. Rosnąca popularność Siemiradzkiego natychmiast

---

¹ E. Dubsky von Wittenau, *Kunst-Brief, Prag, 20 Oktob.*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 27 X 1888, s. 1077.

² Siemiradzki pokazywał swoje prace w najważniejszych centrach europejskich, często podróżował ze swoimi pracami, Wiedeń był niemal zawsze na trasie artystycznej jego podróży.

³ Czasem pisane Semiradzki lub Simradsky.

⁴ Główne badania zostały przeprowadzone na zbiorze Austriackiej Biblioteki Narodowej <http://anno.onb.ac.at>. Siemiradzki został opisany pod kątem piśmiennictwa rosyjskiego i włoskiego, brak było tego typu badań związanych ze stolicą monarchii habsburskiej. Jeden z wyjątków to artykuł Anny Baranowej: *Krytycy wiedeńscy o Sztuce: Ludwig Hevesi, Hermann Bahr, Berta Zuckermandl. Stulecie Towarzystwa Artystów Polskich „Sztuka”* (Ars vetus et nova/Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego; 4), Kraków 2001, s. 65-77. Artykuł ten jednak bardziej koncentruje się wokół samych krytyków.

przekładała się na liczbę publikowanych na jego temat artykułów i informacji. Odzwierciedlało to skalę zainteresowania, jakie wzbudzała w drugiej połowie XIX wieku jego twórczość. Siemiradzki stał się niekwestionowanym najpopularniejszym artystą po 1876 roku (nieco później jednym z najpopularniejszych) przez niemal dwadzieścia lat.

Pierwsza wzmianka w wiedeńskiej prasie dotycząca Siemiradzkiego była związana z jego pobytem w Hotelu Ross w Leopoldstadt w 2. dzielnicy Wiednia⁵. Napisano wówczas „Henryk Siemiradzki (Warszawa) zameldował się w dniu 20 marca [1873] w hotelu”. Nie byłoby w tym nic nadzwyczajnego, gdyby nie fakt, że był to początek jego, jak się później okazało, światowej kariery. W tym właśnie roku – 1873 – po raz pierwszy praca Siemiradzkiego została zaprezentowana w Wiedniu na Światowej Wystawie. Jak możemy przeczytać w *Officieller Kunst-Catalog*⁶: „Semiradsky Heinrich J., St. Petersburg 417 *Die Sünderin*” (*Chrystusa i Jawnogrześnicę*) umieszczono w sali centralnej Hali Sztuki, i to w międzynarodowym środowisku, gdzie wśród wielu innych wybitnych dzieł zwrócono uwagę na jego obraz⁷. Pisano o jego nowym, świeżym spojrzeniu na tematykę biblijną⁸. Dzieło przyniosło mu rozgłos, nieporównywalny jednak z tym, co trzy lata później stało się za sprawą kolejnej jego pracy. Rozsławiła ona nazwisko Siemiradzkiego na całym świecie.

Informacje o nim i jego twórczości na wiele lat zapisały się na kartach nie tylko wiedeńskiej prasy, czyniąc z niego jednego z najpopularniejszych i najmodniejszych artystów (w tym okresie). Jeszcze zanim prace Siemiradzkiego pokazano w Wiedniu „*Illustrierte Zeitung*” pisał:

„...w monachijskich kręgach sztuki wielkie poruszenie wywołał obraz bogaty w wielkie figury malarza Siemiradzkiego żyjącego w Rzymie. Ma on 5 m. wysokości i 7 m. szerokości i przedstawia *Żywe pochodnie Nerona*; pokazano na nim

⁵ „*Neues Fremden-Blatt*”, 21 III 1873, s. 12.

⁶ *Offizieller Kunst-Catalog. Welt-Ausstellung 1873 in Wien*, Wien 1873, s. 186.

⁷ E. Lehmann, *Bildende Kunst in der Gegenwart. Gedenkbuch an die Kunsthalle der Wiener Weltausstellung*, Wien 1873, 2. Aufl., s. 152 „da lobe ich mir den Russen Semiradski. (...) noch junge russische Maler hat in seiner «Sünderin» nicht nur eine Arbeit geliefert, welcher uns großen Coloristen verraeth, sondern die Art und Weise, in welcher er den biblischen Stoff behandelt, ist in jeder Beziehung neu und vielleicht heut zu Tage die für Heiligenbilder einzig angemessene”.

⁸ *Ibidem*.

przywiązanych do wysokich pali, zawiniętych w materiał chrześcijan, których martyrologiczną śmierć w płomieniach obserwował Neron, napawając się ich cierpieniem. (...) Podobnie wielkie wrażenie zrobił w Rzymie; tamtejsza Akademia odznaczyła jego twórcę Złotym Wieńcem Laurowym, który wręczył sam król Wiktor Emanuel⁹, wraz z orderem włoskiej korony”¹⁰.

*Żywe pochodnie Nerona*¹¹ zaprezentowano w 1876 roku w wiedeńskim Künstlerhausie na Lothringerstrasse nr 9¹². Mimo obecności innych dzieł współczesnych Siemiradzkiemu artystów to właśnie jego obraz przyciągał na wystawę tłumy odwiedzających¹³. Uroczyste otwarcie odbyło się 1 listopada, a głównym magnesem był, jak wspomniano i co skwapliwie wykorzystywano w reklamach prasowych „Wielki obraz: *Żywe pochodnie Nerona*”¹⁴. Ogromne zainteresowanie, jakie wzbudziło dzieło nie tylko wśród znawców sztuki, znalazło odzwierciedlenie w publikowanych na jego temat informacjach, nie zawsze prawdziwych, jak m.in. ta, którą podała „Die Presse”: „obraz Siemiradzkiego *Żywe pochodnie Nerona* pokazywane w Künstlerhausie, według informacji z Galerii Narodowej, został zakupiony przez pewnego Holendra za kwotę 150.000 marek”¹⁵. Mnożyły się artykuły o Siemiradzkim i reprodukcje jego obrazów (oczywiście najczęściej były to *Pochodnie Nerona*).

---

⁹ Wiktor Emanuel III, właśc. Wiktor Emanuel Ferdynand Maria January (1869-1947), król Włoch z dynastii sabaudzkiej od 29 lipca 1900 do 9 maja 1946, cesarz Etiopii w latach 1936–1941, król Albanii w latach 1939–1943.

¹⁰ *Malerei und vervielfältigende Künste*, „Illustrierte Zeitung”, 23 IX 1876, s. 11.

¹¹ Obraz *Żywe pochodnie Nerona* funkcjonował także jako *Świeczniki chrześcijaństwa*, używano często także skróconej nazwy *Pochodnie Nerona*.

¹² Wladimir Aichelburg, *150 Jahre Künstlerhaus Wien 1861-2011*, w spisie wystaw widnieje pod datą: 1.11.1876-31.12.1876 Kunst-Ausstellung im Künstlerhause. Heinrich von Siemiradzki: „Die lebenden Fackeln Nero's.” Veranstalter: Genossenschaft. Eröffnung: 1.11.1876. Großer Saal im ersten Stock. Katalog: 22 x 14 cm, 16 Seiten. Monumentalgemälde. Gleichzeitig mit der Permanenten Ausstellung und der Kollektion J. Holzer jedoch im Katalog der Permanenten-Ausstellung vom 1.11.1876: (w spisie prezentowanych prac, w katalogu Stałych Wystaw) Siemiradzki Heinrich von, in Rom: Ölgemälde. Die lebenden Fackeln Nero's. Ohne Kat. Nr., mit Begleittext nach Tacitus. Kolossalgemälde im grossen Saal (Permanente 1.11.1876, 16.11.1876). Kat. Nr. 1 (Permanente 1.12.1876, 15.12.1876).

¹³ Nie znaczy to, że wcześniej Henryk Siemiradzki był artystą nieznanym i bez sukcesów. Był on laureatem wielu nagród, w tym stypendium, które pozwoliło mu na odbycie podróży artystycznej po Europie, więcej na ten temat: m.in.: J. Miziołek, *Dirke chrześcijańska i inne tematy all'antica w twórczości Henryka Siemiradzkiego. Uwagi i rozważania*, Henryk Siemiradzki i akademizm, red. J. Malinowski, I. Gavrash & K. Maleszko, Warszawa-Toruń 2016, s. 23 i n; Tatiana Karpowa, *Henryk Siemiradzki*, Sankt-Petersburg 2008.

¹⁴ M.in. Reklama, „Die Presse”, 31 X 1876, s. 8.

¹⁵ *Theater und Kunst*, „Die Presse” 2 XI 1876, s. 7.

W felietonie poświęconym sztuce płótno Siemiradzkiego niemal całkowicie zdominowało artykuł Enio Ranzoniego na łamach „Neue Frei Presse”:

„Kiedy patrzy się na dzieło *Żywe pochodnie* nie sposób uwierzyć, że jego twórca tylko dwa nie dziesięć lat nad nim pracował. Trzeba przyznać twórcy jego wspaniały talent (...), jedyne co zostaje, to oddać honor, patrząc na to dzieło, co i ja stojąc naprzeciw Siemiradzkiego uczyniłem”¹⁶.

Opiniotwórcza „Die Presse” na swojej stronie tytułowej opublikowała felieton pt.: *Neron Siemiradzkiego*, pisząc o nie najlepszych artystycznych efektach zmagania artystów niemieckich, czy francuskich z tematyką czasów Nerona. Zestawia ich z „młodym Polakiem Siemiradzkim”, który – jak czytamy dalej – „wkroczył do kosmopolitycznego świata sztuki, zdobywając w nim wysoką pozycję”¹⁷. Siemiradzki poznał Rzym – jak podkreśla autor felietonu – oczyma świeżymi – patrzył i uczył się jego wspaniałości, budowli, zabytków, schodów, wszystkich tych elementów, które tworzą miasto. To, co zobaczył, i czego doświadczył, przelał w jedną kompozycję. Jednak, jak podkreśla autor – nie ma już Rzymu czasów Nerona, jego obraz odtworzył młody artysta samodzielnie. Jak zauważa autor, powołując się na historię spisana przez Tacyty, Neron kazał podpalać żywe, ludzkie pochodnie w ogrodzie swojego domu. To właśnie te wydarzenia, jak pisze autor felietonu, wraz ze scenerią zostały odtworzone przez artystę. Autor dość krytycznie analizuje obraz, konstatując na koniec, iż szczególny podziw budzą jego możliwości techniczne:

„Kto potrafi tak namalować marmur i złoto, relief, czy zielony cień na fontannie (...) i wszelakie szaty, dla tego nie ma nic niemożliwego.(...) Trzeba także dodać, że jeszcze żaden obraz Nerona nie przykuł większej uwagi i podziwu aniżeli Siemiradzkiego *Pochodnie Nerona*”¹⁸.

Już kilka dni po tym artykule ukazał się kolejny, tym razem na łamach „Welt Blatt”, w którym napisano:

---

¹⁶ E. Ranzoni, *Kunstblatt*, „Neue Freie Presse”, 2 XI 1876, s. 4.

¹⁷ H. Gr. *Siemiradzki's Nero. Aus dem Künstlerhaus*, „Die Presse”, 4 XI 1876, nr 305, 29 Jhr., s. tyt. i n.

¹⁸ Ibidem.

„W wielkiej sali Künstlerhausu w Wiedniu znajduje się duży na całą ścianę obraz, prezentowany wcześniej z wielkim sukcesem na wystawie w Monachium. *Żywe pochodnie Nerona* – tak nazywa się ten obraz, namalowany przez młodego polskiego artystę imieniem Henryk Siemiradzki”¹⁹.

Z kolei Karl von Vincenti na łamach „Wiener Zeitung” napisał: „Sala obrazów na Lothringenstrasse, posiada obraz, który chce zobaczyć cały Wiedeń: „Henryka von Simiradzki[!] *Żywe pochodnie Nerona*”²⁰. W felietonie autor opisuje życiorys Siemiradzkiego, pochodzącego z Charkowa absolwenta Petersburskiej Akademii, na której otrzymał medal i stypendium na dalsze kształcenie. Przypominał także, że na etapie jego rozwoju artystycznego były Monachium i Rzym, a *Pochodnie Nerona* poprzedziły inne obrazy, m.in. *Piękna Grzesznica*²¹ i *Rzymska orgia*, które nabył następca rosyjskiego tronu²². Przez cały czas trwania wystawy w Künstlerhaus praca Siemiradzkiego wzbudzała ogromne zainteresowanie i panowała niepodzielnie na wiedeńskiej wystawie²³. Tematyka obrazu Siemiradzkiego zdominowała felietony poświęcone wystawom wiedeńskim tego czasu²⁴. Publiczność i znawców sztuki żywo interesowała nie tylko twórczość, ale i życie Siemiradzkiego, czego odbiciem było pojawianie się informacji na jego temat²⁵. Na łamach prasy donoszono o kolejnych dokonaniach artysty, informowano m.in., iż jego najnowszy obraz *Elegia*²⁶ będzie zaprezentowany w Warszawskim Towarzystwie Sztuki²⁷. W „Neue Illustrierte Zeitung”, czasopiśmie poświęconym sztuce, opublikowano artykuł o pracy Siemiradzkiego, któremu oczywiście nadano tytuł: *Pochodnie Nerona*, pisano wówczas:

---

¹⁹ Theater, Kunst, Musik, Liteatur, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 15 XI 1876, s. 9.

²⁰ Karl v. Vincenti, *Bildende Kunst*, „Wiener Zeitung”, 21 XI 1876 (17).

²¹ Chodzi oczywiście o obraz *Chrystus i Jawnogrzesznica*.

²² „Wiener Zeitung”, 21 XI 1876 (17), op. cit.

²³ M.in. „Die Presse”, 24 XI 1876, s. 2.

²⁴ „Wiener Sonn- und Montags-Zeitung”, 27 XI 1876, s. tyt. i n.

²⁵ Jego ustabilizowane życie rodzinne nie było zbyt ciekawą pożywką dla prasy, dlatego doniesienia prasowe odnosiły się, z małymi wyjątkami, przede wszystkim do jego twórczości.

²⁶ Obraz ten został sprezentowany Henrykowi Sienkiewiczowi.

²⁷ „Neue Freie Presse”, 10 XII 1876, s. 6. Chodzi tu o TZSP.

„technika Siemiradzkiego nie jest tak natrętnie wirtuozerska jak Matejki, ani tak nadęta i genialnie płynna jak Makarta. Jednak podsumowując, w Siemiradzkim jest moc rozwijającej się młodej artystycznej siły, która jeszcze nie pozbyła się nie tak dawno pobranych nauk petersburskiej Akademii, [po tym artyście] możemy się spodziewać jak najwyższych efektów”²⁸.

O obrazie *Pochodnie Nerona* pisano jeszcze długo po opuszczeniu przez niego Wiednia²⁹. Ubocznym zjawiskiem niezwyklej popularności *Pochodni Nerona* było rozpowszechnianie się tematyki z okresu panowania Nerona również na inne gałęzie sztuki. Także w Wiedniu odgrywano na deskach teatru „wielkie tragedie z motywem masowego mordu”, z Neronem wciąż żadnym nowych ofiar³⁰. Źródło nagłego zainteresowania taką tematyką nie budziło żadnych wątpliwości. Jeszcze na początku kolejnego roku, przy okazji omawiania wydarzeń artystycznych w Wiedniu, wciąż wspomniano sukces i wrażenie, jakie zrobiły na publiczności *Pochodnie Nerona*³¹. Jednym z głównych punktów zapowiedzi przy organizacji kolejnych wystaw były powstające prace Siemiradzkiego³². Szczególne zainteresowanie budził obraz, jak podkreślano, właśnie powracający z Filadelfii, a który miał być zaprezentowany w Austriackim Towarzystwie Sztuki pt.: *Sprzedawca amuletów*³³. W „Die Presse” pisano: „Austriackie Towarzystwo Sztuki otwiera jutro [10 lutego 1877] wystawę, na której będą pokazane trzy ciekawe obrazy Henri Siemiradzkiego, pomiędzy którymi jest orientalna scena *Przy fontannie*”³⁴. Prace te nie spotkały się już z takim zachwytem, jak *Pochodnie...* W „Neue Freie Presse” pisano o niewątpliwym talencie Siemiradzkiego, ale zarzucano mu też pewne mankamenty:

---

²⁸ „Neue Illustrierte Zeitung”, 1 I 1877, s. 6-7, il. s. 8-9.

²⁹ M.in. „Neues Wiener Tagblatt” (Tages-Ausgabe), 15 I 1877, s. 11. Informowano o tym, że obraz jest pokazywany w Berlinie.

³⁰ „Das Vaterland”, 23 I 1877, s. 3.

³¹ „Wiener Sonn- und Montags-Zeitung”, 29 I 1877, s. tyt.

³² *Ausstellung des Österreichischen Kunstvereins*, „Neue Freie Presse”, 31 I 1877, s. 6.

³³ Ibidem; *Theater, Kunst und Literatur*, „Neues Wiener Tagblatt” (Tages-Ausgabe), 31 I 1877, s. 4-5; (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 2 II 1877, s. 5; „Die Presse”, 9 II 1877, s. 11: „Także Henri Siemiradzki z Rzymu, znany z *Pochodni Nerona*, włączył do Austriackiego Towarzystwa Sztuki trzy obrazy i jeszcze jeden wielki obraz *Sprzedawca amuletów*, który właśnie wrócił z Filadelfii, żeby mógł zostać zaprezentowany na tej wystawie”.

³⁴ „Die Presse”, 9 II 1877, op. cit., s. 11.

„W *Odpoczynku przy źródle* próbowano oddać efekt ostrego słonecznego światła, bardzo ładne studia głowy niezupełnie oddziałują, ponieważ jako tło dał im twórca kolorową tapetę, takich rzeczy nie można robić bezkarnie”³⁵.

W notatce prasowej nie kryto nawet pewnego rozczarowania: „Trzy obrazy Siemiradzkiego, w tym dwa kobiece studia głowy na kolorowym tle, są po *Pochodniach Nerona* jak słabe wino po mocnym”³⁶.

Zupełnie inaczej pisano o pracach Siemiradzkiego w „Morgen-Post”:

„Od Henryka Siemiradzkiego z Rzymu mamy dwa studia kobiecych głów, jak i obraz rodzajowy *Odpoczynek przy źródle*, które przyciągają do siebie więcej uwagi aniżeli *Pochodnie Nerona*, które jeszcze mamy w pamięci. Znakomita siła kompozycji Siemiradzkiego nie ma możliwości ujawnienia się przy tak małych kompozycjach, przyciąga uwagę tapeta, na tle której przedstawiono głowy, nadając tym scenom żarliwy południowy klimat”³⁷.

W podobnym tonie jest utrzymana recenzja z wystawy Kunstvereinu Karla Vincentiego³⁸. Natomiast „Die Presse”, pisząc o wspomnianej wcześniej wystawie, określało ją mianem „wartościowej kolekcji najbardziej znamienitych malarzy”³⁹, wymieniając w pierwszym szeregu prace Siemiradzkiego⁴⁰. Podobną ocenę zamieścił na stronie tytułowej „Morgen-Post”, gdzie pisano o obrazie *Sprzedawca amuletów*, uznając go za godnego następcę *Pochodni Nerona*⁴¹.

Jeszcze pod wpływem *Pochodni Nerona* i już za sprawą prezentowanego w Wiedniu, a przybyłego z Filadelfii obrazu *Sprzedawca amuletów* na stronie

---

³⁵ *Kunstblatt. Oesterreichischer Kunstverein*, „Die Presse”, 11 II 1877, s. 13-14.

³⁶ Ibidem.

³⁷ *Kunstverein*, „Morgen-Post”, 21 II 1877, s. tyt.

³⁸ Karl Vincenti, *Schoene Künste*, „Wiener Zeitung”, 27 II 1877, s. 23: „Głowy Siemiradzkiego poddano pięknemu działaniu światła, ale tapety pokazane w tle można było pominąć (...)”.

³⁹ „Die Presse”, 14 IV 1877, s. 8.

⁴⁰ Ibidem, podobnie jak w rubryce *Cafehaus Plauderei*, „Wiener Sonn- und Montags-Zeitung”, 15 IV 1877, s. 2; w reklamach na stronach gazet propagujących tę wystawę praca Siemiradzkiego *Sprzedawca amuletów* była wymieniana na pierwszym miejscu, m.in. „Neues Wiener Tagblatt” (Tages-Ausgabe), 15 V 1877, s. 16.

⁴¹ „Morgen-Post”, 28 VII 1877, s. tyt.: „*Martwy sezon*. (...) Dużą zasługą Towarzystwa Sztuki jest prezentowana przez nich wystawa (...), gdzie podziwiać można wielki obraz Siemiradzkiego *Sprzedawca amuletów*, poprzez który widać jego wielki talent. (...) jest to godny następca *Pochodni Nerona*, które prezentowano wcześniej w Towarzystwie”.

tytułowej „Neues Wiener Tagblatt” ukazał się obszerny artykuł pt.: *Nowy Siemiradzki* autorstwa Schembera, w którym autor odnosił się także do nagłej popularności, jaką zyskał Siemiradzki – „z dnia na dzień” za sprawą obrazu *Pochodnie Nerona*:

„Jest znany także tam, gdzie jego obrazy w czasie podróży po Europie jeszcze nie dotarły, jego sława rozszerza się od Wiednia i Berlina na wszystkie strony, gdzie wrażenie, jakie wywarły jego prace zarówno tutaj, jak i tam są wyrażane wielkim i słusznym zachwytem (...). Także w Rosji wywołał obraz wielkie poruszenie i rosyjscy panowie spieszyli się, żeby polskiego malarza, któremu niemiecka opinia publiczna wystawiła patent największego artysty, aby siebie zareklamować, dała mu ofertę profesury na petersburskiej Akademii”⁴²

– konstatował nie bez złośliwości Schembera. Pisał on także, że twórca, który jest jeszcze bardzo młody i jeszcze całkiem niedawno podróżował dzięki przyznanemu mu przez uczelnię stypendium,

„może teraz bez troski patrzeć w przyszłość. Sprzedaż obrazu Nerona zapewni mu egzystencję na wiele lat i dobrą przyszłą sprzedaż drugiego obrazu, który wyszedł spod jego ręki, a który od kilku dni jest pokazywany w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych w Sukiennicach”⁴³.

Schembera przypomniał o wcześniejszej pracy Siemiradzkiego zaprezentowanej [w 1873 roku] w Wiedniu na Światowej Wystawie – *Jawnogrzesznicy*, który był niezwykle udany, choć pozostał niedostrzeżony, jak uzupełnia autor „oczywiście niesłusznie!”⁴⁴. Kolejne wersy to podziw dla kunsztu artysty w oddawaniu przedmiotów, architektury, marmurów i strojów:

„Każdy element obrazu jest dobrą okolicznością dla malarza, żeby pokazać swoje mistrzostwo i brawurę. To już zostało wcześniej zauważone, że taki kunszt i taka

---

⁴² V. R. Schembera, *Neues Siemiradzki*, „Neues Wiener Tagblatt” (Tages-Ausgabe), nr 135, 18 V 1877, 11 Jhr., s. tyt. i n. Jak dalej informuje autor, Siemiradzki ową ofertę odrzucił.

⁴³ Ibidem. Wbrew przewidywaniom Siemiradzki nie sprzedał obrazu *Neron*.

⁴⁴ Ibidem, s. tyt.

brawura nie były tak jeszcze opracowane, jak to się uzewnętrzniło przy detalach obrazu *Neron*; tak wspaniale oddany marmur, zwłaszcza stopnie, które namalował z takim niezwykłym naturalizmem”

– zachwycił się dalej Schembera. Porównuje on Siemiradzkiego do Lawrence’a Alma Tademy, zauważając jednak pewną przewagę tego drugiego⁴⁵.

W pierwszej połowie roku gazety informowały, że wśród nowych członków Królewskiej Akademii Sztuki w Berlinie znalazł się malarz Siemiradzki z Rzymu⁴⁶.

W drugiej połowie 1878 roku uwagę mediów przykuł obraz *Taniec wśród mieczów* (*Der Schwertertanz*), o którym pisano na łamach „Deutsche Musik-Zeitung”, zestawiając go z obrazami Matejki, obu zarzucano zbyt duże nagromadzenie figur. Jednocześnie zachwycano się ujęciem nagiego ciała tancerki (choć i tu znaleziono wady, zarzucając zbyt szczupłą sylwetkę tej postaci i zbyt krótkie ręce), mimo iż – jak podkreśla autor artykułu – przedstawienie ludzkiego ciała, tak jak to zrobił Siemiradzki, wymaga niemałego talentu. Dostrzeżono także piękną kompozycję i dobrze ujętą grupę biesiadników obserwujących tancerkę i doskonale oddany krajobraz⁴⁷. Obraz ten, jak informowała później prasa: „Simiradzki[!] (...) sprzedał hrabiemu Orłowskiemu za kwotę 20.000 franków”⁴⁸. Informowano także o przygotowaniach do Międzynarodowej Wystawy w Monachium, na którą z Rzymu miał przesłać Siemiradzki dwie swoje prace⁴⁹.

Przygotowania do wystaw i udział w nich Siemiradzkiego przyćmiły wydarzenia z 1879 roku, kiedy to niezwykle uroczyste obchodzono jubileusz Kraszewskiego⁵⁰. W czasie uroczystości w Krakowie Siemiradzki, zaproszony

---

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ *Kleine Chronik. Wien 2. Maerz*, „Wiener Zeitung”, 2 III 1878, s. 18.

⁴⁷ J. Prosl, *Die Weihnachtsausstellung im Kunstverein*, „Deutsche Kunst & Musik-Zeitung”. Central-Organ für Musik Theater, Bildende Künste & Literatur, 24 XI 1879, VI Jahr., nr 45, s. 193.

⁴⁸ *Polnische Maler, Theater, Kunst und Musik*, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 15 II 1879, s. 7.

⁴⁹ *Bildende Kunst*, „Neue Illustrierte Zeitung”, 6 VI 1879, nr 41, s. 654 (14); na marginesie informacji o tej pracy podano, iż obecnie [czyli w czasie publikacji artykułu] obraz był prezentowany w Paryżu.

⁵⁰ Józef Ignacy Kraszewski (1812-1887); w 1879 r. z wielką pompą obchodzono jubileusz 50-lecia jego pracy twórczej, obchody odbyły się w wielu miastach ówczesnej Europy, m.in. w Dreźnie, Wiedniu, Berlinie, Altunie Goeksbo (Szwecja), najważniejsze jednak uroczystości

jako gość honorowy, wywołał wielkie poruszenie swoim hojnym gestem poprzedzonym słowami:

„Podziękować pragnę maleńkim czynem. Ponieważ Pan Prezydent miasta był tyle łaskaw, że mi odstąpił jednej ściany w Sukiennicach – przeto zawieszę na niej moje *Pochodnie Nerona*, ofiarując je krajowi z tym przeznaczeniem, aby w Sukiennicach były umieszczone!”⁵¹.

Nie same obchody, które *nota bene* odbyły się z wielką pompą, wzbudziły ogromne poruszenie, ale czyn Siemiradzkiego⁵². Hojny dar – przekazanie najpopularniejszego wówczas obrazu w Europie⁵³ krakowskim Sukiennicom, był zaczątkiem idei utworzenia tamże Muzeum Narodowego. Sensacja ta wzbudziła falę uwielbienia dla Siemiradzkiego. Na jego cześć zorganizowano specjalny pochód z pochodniami, który przeszedł przed jego mieszkaniem w krakowskim hotelu. W czasie tego pochodu zespół z Wieliczki śpiewał polskie pieśni. W pochodzie wzięło udział tysiące ludzi. Kiedy Siemiradzki pokazał się na balkonie, witano go owacjami i dziękowano mu – relacjonowała „Die Presse”⁵⁴. Pisano też, że jego dar stał się impulsem dla innych polskich artystów, którzy także przekazali swoje prace na rzecz przyszłego muzeum w Sukiennicach⁵⁵.

Przybyły po tym wydarzeniu do Wiednia hojny darczyńca, w towarzystwie jubilata Kraszewskiego, został uhonorowany wyjątkowym zaproszeniem. Jak donosiła „Die Presse”: „Polski pisarz – J. I. Kraszewski i przebywający tu malarz Siemiradzki zostaną jutro o 10.00 rano zaproszeni na audiencję do Jego Wysokości Cesarza”⁵⁶. Było to wówczas niezwykle wyróżnienie.

---

odbyły się w Krakowie, o czym szeroko informowała ówczesna prasa, m.in. *Kraszewski Feier*. „Die Presse”, 4 X 1879, s. 4; „Neue Freie Presse”, 6 X 1879, s. 7.

⁵¹ *Księga pamiątkowa Jubileuszu J. I. Kraszewskiego 1879 roku*, Kraków 1881, s. 75.

⁵² Gazety rozpisywały się o szczegółach obchodów, gościach itp., m.in.: „Neue Freie Presse”, 6 X 1879, op. cit., s. 7.

⁵³ Według wiedeńskiej prasy obraz ten wywołał falę zainteresowań tematyką Nerona i martyrologii chrześcijan, przenoszono ją na deski teatru, do cyrku, a sam obraz był jednym z najczęściej wówczas reprodukowanym, publikowanym etc.

⁵⁴ „Die Presse”, 7 X 1879, s. 16.

⁵⁵ *Gründung eines National-Museum*, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 9 X 1879, nr 233, s. 3.

⁵⁶ *Kleine Chronik*, Wien, 12. Oktober, „Die Presse”, 13 X 1879, s. tyt.

Koło Polskie w Wiedniu⁵⁷ zorganizowało zaś uroczysty bankiet na cześć Kraszewskiego i Siemiradzkiego⁵⁸. Kolejna gazeta donosiła, iż dzień po audyencji malarz uda się do Drezna, a stamtąd do Lwowa, gdzie czeka na niego specjalny komitet obchodowy z burmistrzem Jasińskim⁵⁹ na czele⁶⁰. Lwów – co nie umknęło uwagi prasy, nie chciał „być gorszy od Krakowa” i także zorganizował wielką fetę, nie zabrakło też pochodu z pochodniami⁶¹. Jak często podkreślano w prasie, Siemiradzki swym hojnym gestem „złożył kamień węgielny pod budowę Muzeum Narodowego”⁶². Przebieg obchodów drobiazgowo opisywano na łamach m.in. „Neue Freie Presse” i „Welt Blatt”⁶³. Nie ucichły echa czynu Siemiradzkiego, kiedy to z Drezna donoszono o możliwości publicznego zgorszenia, a to za sprawą m.in. obrazu *Waza czy kobieta*, a właściwie jego reprodukcji, w których najchętniej kopiowanym fragmentem była piękna postać nagiej niewolnicy, jak donosiła prasa: „Pokazywanie tylko grupy kobiet, prezentowanie ich na witrynach, dostępnych bez przerwy publiczności, może tylko zaszkodzić obrazowi i wywołać publiczne zgorszenie”⁶⁴. Sprawa ta została szybko zapomniana i jeszcze tego samego roku [1879] informowano, iż po Berlińskiej Wystawie Sztuki cesarz Wilhelm I odznaczył Siemiradzkiego Złotym Medalem Sztuki

⁵⁷ Koło Polskie – ugrupowanie polityczne polskich deputowanych w austriackim parlamencie. Polacy zajmowali w nim swego czasu wysokie stanowiska, dochodząc nawet do pozycji premiera i ministrów. M.in.: *Polacy w austriackim parlamencie. W 130. rocznicę, Koła Polskiego*, red. W. S. Kucharski, Lublin 1997.

⁵⁸ *Kleine Chronik*, „Neue Freie Presse”, 14 X 1879 (Bandblatt), s. tyt. i s. 17; „Das Vaterland”, 15 X 1879, s. 3.

⁵⁹ Aleksander Florenty Jasiński (1823-1897), prezydent Lwowa w latach 1873-1880, m.in. [nekrolog] *Aleksander Jasiński*, „Kurier Lwowski”, 22 II 1897, s. 2.

⁶⁰ *Kleine Chronik*, *Wien*, 12. Oktober, *Neue Freie Presse*, 13 X 1879, s. tytułowa; (Neuigkeits), „Welt Blatt”, 15 X 1879, s. 4.

⁶¹ *Lemberg*, „Die Presse”, 14 X 1879, s. 4; *National Museum*, „Die Presse”, op. cit., s. 9; (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 15 X 1879, op. cit., s. 4: „Członkowie Klubu stawili się na nim w komplecie. Poza polskimi radnymi obecny był także minister Ziemiałkowski [Florian], galicyjski marszałek hrabia Ludwik Wodzicki i kilku przedstawicieli polskiej prasy. Miejsce honorowe zajął Kraszewski, a obok niego Siemiradzki, po prawej stronie zasiedli dr Grocholski, z lewej min. Ziemiałkowski, naprzeciwko gości honorowych książe Georg Czartoryski, dr [Franciszek] Smolka i dr Euzebiusz Czerkowski”. Równie szczegółowy opis zamieszczono w rubryce: *Kleine Chronik*, *Wien*, 20. Oktober, „Neue Freie Presse”, 21 X 1879, s. 5 oraz *Siemiradzki in Lemberg*, *Lemberg* 18. Oktober, „Das Vaterland”, 21 X 1879, s. 3, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 22 X 1879, s. 4.

⁶² M.in. (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 15 X 1879, op. cit., s. 4; „Neue Freie Presse”, 23 X 1879, s. 3.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ *Schöne Künste. Ein Verbot Dresdener Polizei*, „Neue Illustrierte Zeitung”, 26 X 1879, nr 5, Bd 1, Jhr. 8, s. 14.

(Goldene Künstlermedaille)⁶⁵. Wydarzenie to nie zakończyło owocnego i pracowitego dla Siemiradzkiego roku 1879. Jego obraz *Taniec wśród mieczów* został zaprezentowany na wystawie Austriackiego Towarzystwa Sztuki obok oczywiście innych prac, w tym cieszącego się także dużym powodzeniem obrazu *Egzekucja Jakobinów (Die Hinrichtung der Girondisten)* dyrektora Akademii Carla Piloty'ego z Monachium⁶⁶. Jednak – jak zauważyli organizatorzy (skwapliwie to wykorzystując w reklamach prasowych) – to *Taniec wśród mieczów* przyciągał uwagę publiczności⁶⁷.

Autor artykułu o malarstwie na łamach „Neue Freie Presse” sporo uwagi poświęcił *Tańcowi...*, pisząc, iż ten:

„...kuszący swym pięknem obraz, (...) który zarówno na północy, jak i na południu został z entuzjazmem przyjęty, to także duży postęp, w porównaniu do *Żywych pochodni Nerona*. Jest on zarówno w sferze duchowej, jak i kolorystycznej, opracowany w całkowicie jasnych barwach. Życie ukazano tu jak słoneczny, świąteczny dzień, pokazano boską nagość w tańcu, [biesiadników] ozdobionych różnymi wieńcami, piękność formy i tonu, wszystko to można doświadczać okiem i uchem”⁶⁸.

Równie entuzjastycznie wypowiedano się na ten temat w felietonie „Die Presse”, w którym możemy przeczytać, że przyjemny dla widza *Taniec...* pokazuje antyczny świat rozrywek⁶⁹. Obraz Siemiradzkiego przyciągał rzesze odwiedzających na wiedeńską wystawę, co poskutkowało przysłaniem na nią przez Siemiradzkiego jego kolejnego obrazu *Rozbitek (Opfer des Schiffbruchs)*⁷⁰.

---

⁶⁵ *Kleine Chronik, Wien 6. November*, „Neue Freie Presse”, 7 XI 1879, s. 4; Österreichische Kunst-Chronik, 15 XI 1879, s. 48; w gronie odznaczonych znaleźli się także: I wielki złoty medal: 1. Malarz zwierząt i krajobrazów Christian Kroner z Düsseldorfu, 2. Malarz rodzajowy L. Bokelmann z Düsseldorfu. II mały złoty medal 1. Malarz Otto Kirberg z Düsseldorfu, 2. Malarz prof. Leon Pohle z Drezna, 4. Malarz historyczny Henryk Siemiradzki z Rzymu, 5. Malarz krajobrazowy Otto von Kameke z Berlina, 6. Malarz prof. Paul Thumann z Berlina i 7. Rzeźbiarz prof. Carl Kundmann z Wiednia.

⁶⁶ Österreichische Kunstverein, „Die Presse”, 6 XII 1879, s. 11.

⁶⁷ M.in. reklama, „Die Presse”, 11 XII 1879, s. 11 i w późniejszych numerach.

⁶⁸ *Kunstblatt. Malerei*, „Neue Freie Presse”, 12 XII 1879, s. 11.

⁶⁹ *Feuilleton. Aus Schönsbrunnenhause*, „Die Presse”, 13. XII 1879, s. tytułowa.

⁷⁰ Ibidem, s. 11; „Das Vaterland”, 13 XII 1879, s. 5; „Wiener Zeitung”, 13 XII 1879, s. 4; „Neue Illustrierte Zeitung”, 21 XII 1879, s. 15.

W artykule o wydarzeniach kulturalnych w Wiedniu (*Wiener Spaziergänge*) autor zauważył, że jedynie obraz Siemiradzkiego *Taniec...* jest godzien uwagi, a w nim szczególnie postać nagiej tancerki, której pochodzenie analizował w swoich rozważaniach⁷¹.

Wspomniany powyżej, a zaprezentowany nieco później na wystawie obraz *Rozbitek* także przyciągnął uwagę krytyków. W „Notatkach o Sztuce” dostrzegano realizm przedstawienia, zarzucając jednocześnie pracy brak głębi w zestawieniu z pracami takich mistrzów jak Tycjan, Leonardo czy Veronese⁷².

Austriacki krytyk sztuki i dziennikarz Carl Erasmus Kleinert⁷³ w artykule na łamach „Illustrierte Sport-Zeitung”⁷⁴ poświęcił sporo uwagi „młodemu polskiemu artyście Henrykowi Siemiradzkiemu”⁷⁵, który – jak podkreślał – po wielkim, światowym sukcesie *Pochodni Nerona* swoimi najnowszymi [wówczas] pracami zasługuje na jeszcze większą uwagę. Kleinert odniósł się do prac pokazywanych na Wystawie Austriackiego Towarzystwa Sztuki, mianowicie do *Tańca ...* i *Rozbitka*. Ten pierwszy uznał krytyk za „najlepszą z prac, jakie ten artysta do tej pory stworzył”⁷⁶, a przebywanie z nią uznał za wielką przyjemność, pisząc:

„Z tym większą radością zwracamy się ku *Tancerce z mieczami*⁷⁷ i życzymy sobie tylko, aby artysta w przyszłości przynosił podobne przedstawienia. Słoneczny krajobraz, z błękitnym morzem i górami w tle, przestrzenny taras z pergolą pokrytą świeżą roślinnością. Pod nią siedzą piękni biesiadnicy rozkoszujący się widokiem tańczącej niewolnicy o cudownym ciele. (...) Trzeba jeszcze dodać, że obraz został wykonany najlepszymi technikami malarskimi i potraktowany z wirtuozerią”⁷⁸.

---

⁷¹ *Wiener Spaziergänge*, „Neue Freie Presse”, 14 XII 1879, s. 6.

⁷² Samo zestawienie pokazuje, jak wysoko ceniono wówczas prace Siemiradzkiego; *Kunstnotizen*, „Neue Freie Presse”, 13 I 1880, s. 20.

⁷³ Carl Erasmus Kleiner (1857-1933), urodzony w Wiedniu pisarz, dziennikarz, z wykształcenia historyk sztuki.

⁷⁴ C. E. Kleinert, *Wiener Kunstbriefe*, „Illustrierte Sport-Zeitung”, 25 I 1880, s. 10.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ To inna wersja tytułu pracy *Taniec wśród mieczów*.

⁷⁸ C. E. Kleinert, *Wiener Kunstbriefe*, „Illustrierte Sport-Zeitung”, 25 I 1880, s. 10.

Warto podkreślić, że prace te były pokazywane wśród wielu innych współczesnych Siemiradzkiemu artystów, m.in. Carla Piloty'ego, Moritza von Schwinda czy Jana Matejki, i mimo takiej konkurencji wysuwały się na pierwszy plan, budząc powszechne zainteresowanie.

Następny rok (1880) to doniesienia o kolejnych dziełach artysty. „Das Vaterland” poinformowała o portrecie, zamówionym u Siemiradzkiego przez hrabiego Ludwika Wodzickiego⁷⁹, który w tym celu specjalnie udał się do Rzymu. Z kolei „Die Presse” donosiła o pracach nad obrazem *Za Tyberiusza na Capri (Orgie zu Zeiten des Tiberius)*⁸⁰.

Szczególną uwagę przyciągnął obraz *On i ona* prezentowany na wystawie zorganizowanej u Miethkego na Neue Markt 13. W „Neue Freie Presse” pracy tej poświęcono sporo uwagi, chwalać m.in. „bogata kolorystykę i wirtuozerskie opracowanie”⁸¹. Na łamach „Illustrierte Sport-Zeitung” Carl Erasmus Kleinert poświęcił temu obrazowi cały artykuł⁸². Zachwycił się i historią zakochanych, i tym, w jak ujmujący sposób została ona przedstawiona przez „polskiego malarza Henryka Siemiradzkiego”⁸³. To ich – jak podkreślał Kleinert – w swojej pracy uwiecznił Siemiradzki:

„Dwoje zakochanych, *On i Ona*, siedzący na brzegu fontanny, w jasnym świetle słonecznego złota, na słodkiej wysepce źródelka. W tle morze i góry. W szczęśliwej strefie ziemi. On ją obejmuje i patrzy tylko na nią, w czasie kiedy ona bawi się laurową gałązką, rozmyślając o przyszłości. *On i Ona* – zna się tę historię! Obraz jest w jasnych, przyjaznych barwach, utrzymany w nastrojowym tonie jak w *Tańcu wśród mieczy* tego samego autora; także tutaj zastosowano wspaniałe efekty świetlne, grę słońca wśród liści drzew i krzewów. Wieje tu ciepło, ale orzeźwiające powietrze, żadnej duchoty, żadnej przytłaczającej, otaczającej nas atmosfery. Wspaniały obraz rodzajowy, który zalicza się do wczesnych osiągnięć tego malarza”⁸⁴.

---

⁷⁹ Ludwik Wodzicki (1834-1894), ukończył studia prawnicze i ekonomiczne w Wiedniu, potem w Anglii, powstaniec styczniowy, konserwatywny polityk galicyjski, poseł Sejmu Krajowego w Galicji, w 1877 został członkiem izby panów.

⁸⁰ *Theater- und Kunsthrichten*, „Die Presse”, 18 III 1880, s. 14.

⁸¹ „Neue Freie Presse”, 24 III 1880, s. 6; *Bildendes Kunst*, „Neue Illustrierte Zeitung”, 4 IV 1880, s. 14.

⁸² C. E. Kleinert, *Wiener Kunstbriefe*, „Illustrierte Sport-Zeitung”, 11 IV 1880, s. 235-238.

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Ibidem.

W swoim felietonie opisującym wrażenia z kolejnej wystawy w Towarzystwie Sztuki Kleinert styczniu 1880 roku widział wyraźne reminiscencje *Tancerki...* Siemiradzkiego w pracy Adriena Moreau⁸⁵ *Hiszpańska Tancerka*⁸⁶.

Już na początku kwietnia 1880 roku „Die Presse” donosiła o wielkim, dopiero co ukończonym obrazie Siemiradzkiego *Jaskinia piratów*⁸⁷.

Wszystkie te informacje na temat twórczości Siemiradzkiego zostały zepchnięte na margines przez kolejne wydarzenia, którego głównym bohaterem był cesarz, a właściwie jego wizyty w Galicji. Główne uroczystości odbywały się w Sukiennicach w Krakowie. Dla miasta było to ważne wydarzenie, na które przybyły polskie elity. Wiedeńskie gazety wymieniały wśród witających cesarza Polaków rodziny Czartoryskich, Potockich, Wodzickich, przedstawicieli polskich uczonych oraz malarzy – Jana Matejkę i Henryka Siemiradzkiego⁸⁸. Jak przypominała wiedeńska prasa:

„Wiadomo, że niemal przed rokiem z okazji jubileuszu Kraszewskiego Siemiradzki, podarował nowo odrestaurowanemu budynkowi [Sukiennic] swój obraz *Pochodnie Nerona*, a za nim podobnie postąpili inni polscy twórcy. W ten sposób Kraków bez żadnych dodatkowych kosztów stał się posiadaczem pięknej galerii obrazów, która teraz znajduje się w Sukiennicach, a którą z wielkim zainteresowaniem odwiedził jego majestat”⁸⁹.

W kolejnej podróży cesarz – tym razem już we Lwowie – zgodnie z doniesieniami prasy – odwiedził ratusz wraz z salą główną, gdzie podziwiał obrazy pędzla Jana Matejki, Henryka Rodakowskiego i Henryka Siemiradzkiego z portretami m.in. Leona Sapiehy⁹⁰, Alfreda Potockiego⁹¹, Włodzimiera Dzieduszyckiego⁹², Ludwika Wodzickiego⁹³ i innych⁹⁴.

---

⁸⁵ Adrien Moreau (1843-1906), francuski malarz, rzeźbiarz i ilustrator. G. Schurr, *Les Petits maîtres de la peinture, valeur de demain, 1820-1920*, Éditions de l'amateur, Paris 1985.

⁸⁶ C. E. Kleinert, *Wiener Kunstbriefe*, Illustrierte Sport-Zeitung, 25 I 1880, s. 11.

⁸⁷ *Theater und Kunsthrichten*, „Die Presse”, 6 IV 1880, s. 11.

⁸⁸ „Wiener Zeitung”, 3 IX 1880, s. 5.

⁸⁹ *Reise Sr. Majestät des Kaisers*, „Wiener Zeitung”, 10 IX 1880, nr 209, s. 11.

⁹⁰ Leon Sapieha (1803-1878), książę, marszałek sejmu galicyjskiego, polityk, jego portret namalował w 1878 Henryk Rodakowski.

W listopadzie prasa donosiła o nominacji Siemiradzkiego i przyjęciu go w poczet członków „Prastarej Akademii Sztuk Pięknych św. Łukasza w Rzymie”⁹⁵, w poczytnym czasopiśmie „Heimat” informowano także o reprodukcji obrazu Siemiradzkiego *On i Ona*, który stał się niemal tak popularny, jak wcześniejsze prace Siemiradzkiego, *Pochodnie Nerona*, czy *Taniec wśród mieczów*⁹⁶. Ten pierwszy został opublikowany m.in. w zeszycie „Hellas und Rom”, w którym, jak informowano, obok klasycznych arcydzieł zamieszczono „prace nowoczesnych mistrzów oddane w grafikach”, tam też zamieszczono litografię „często omawianego obrazu *Żywe Pochodnie Nerona*”⁹⁷.

Następny rok [1881] przyniósł doniesienia o kolejnej pracy Siemiradzkiego *W pogoni za motylem*⁹⁸, który chwalono za kolorystykę⁹⁹. Jednak szybko zapomniano o tej pracy, gdy znowu zaczęto mówić o *Pochodniach*... Jak donosiła „Morgen-Post”:

„...ofiarowany przez Siemiradzkiego obraz *Pochodnie Nerona* był tak oblegany, że musi zostać poddany konserwacji. Prace restauratorskie mają się odbywać pod okiem Siemiradzkiego, a prowadzić je będzie warszawski malarz Kolasiński¹⁰⁰. Rada miasta Krakowa już na ten cel zaciągnęła specjalną pożyczkę”¹⁰¹.

Niesłabnące zainteresowanie najnowszymi pracami Siemiradzkiego pokazuje kolejny felieton „Morgen-Post”, w którym powołując się na doniesienia z Rzymu, informowano o jednoczesnej pracy Siemiradzkiego nad dwoma

---

⁹¹ Potocki Alfred Józef (1822–1889), minister i premier austriacki, marszałek krajowy, namiestnik Galicji – portret Jana Matejki z 1879.

⁹² Włodzimierz Dzieduszycki (1825–1899), polski przyrodnik, mecenas nauki, folklorysta i chłopoman oraz polityk – portret Henryka Rodakowskiego z 1880.

⁹³ Ludwik Wodzicki (1834–1894), patrz przyp. 79; portret autorstwa Siemiradzkiego, o którym wzmiankowano w tekście powyżej.

⁹⁴ *Kaisers Reise, Lemberg, 13. September*, „Neue Freie Presse”, 14 IX 1880, s. 7.

⁹⁵ Oprócz Siemiradzkiego był jeszcze nominowany Włoch Cesare Maccasi i Gustaw Müller. *Aus der Kunstwelt*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 11 XI 1880, s. tyt.

⁹⁶ Ilustrację zamieszczono w VI Jahr., z 1881 r., nr 7 wg fotografii Wydawnictwa Towarzystwa Fotograficznego w Berlinie: *Theater und Kunstnachrichten*, „Neue Freie Presse”, 12 XI 1880, s. 7.

⁹⁷ *Hellas und Rom: eine Culturgeschichte des classischen Alterthums*, von Jakob von Falke, Stuttgart 1880; *Kleine Mittheilungen*, „Wiener Zeitung”, 4 XII 1880, s. 5.

⁹⁸ Obraz ten wpisywał się w tzw. nurt sielankowy (idylle) Siemiradzkiego.

⁹⁹ *Kunstblatt. Österreichische Kunst Verein*, „Neue Freie Presse”, 23 IV 1881, s. 20.

¹⁰⁰ Kolasiński Wojciech (1852–1916), artysta malarz, konserwator obrazów.

¹⁰¹ *Theater, Kunst und Literatur*, „Morgen-Post”, 19 IX 1881, s. 4.

obrazami. Jednym z nich był obraz „będący niemal na ukończeniu [16. Mai 1882]”, a przedstawiający Chrystusa nad morzem, przeznaczony do kościoła ewangelickiego w Krakowie. Podkreślano szczególną kompozycję tej pracy i niespotykane ujęcie twarzy Zbawiciela. Drugi obraz został określony jako „bardziej niezwykły”, a było to przedstawienie *Dirce chrześcijańskiej (Der farnesische Stier)*. Jak podaje gazeta:

„Neron miał – jak zakładał artysta – tę słynną plastyczną grupę jako «żywy obraz» w cyrku; byk jest już zabity przez gladiatorów, a na jego rogu leży właśnie zabita przez niego piękna chrześcijanka, która w ten sposób poniosła śmierć męczeńską. (...) znawcy zapewniają, że ta najnowsza praca Siemiradzkiego będzie najbardziej interesującym dziełem czasów najnowszych, pod warunkiem, że praca nie pozostanie jedynie na szkicowniku”¹⁰².

Tymczasem przy okazji otwarcia wystawy Austriackiego Towarzystwa Sztuki 23 maja 1882 kolejna praca Siemiradzkiego: *Jaskinia piratów* spotkała się także z ogromnym zainteresowaniem. Ponownie obraz Siemiradzkiego stał się magnesem przyciągającym tłumy¹⁰³. W rubryce o sztuce poświęcono mu cały artykuł. Na łamach „Neue Freie Presse” pisano niczym o zapierającej dech powieści:

„Głównym obrazem prezentowanym w Schönbruńskim Domu jest wielki obraz Siemiradzkiego *Jaskinia piratów*. Projekt zaczerpnął artysta z antyku. Przedstawieni zostali sycylijscy albo, co bardziej prawdopodobne, izauryjscy piraci, którzy tak wiele osiągnęli i byli już znani Rzymianom, wielu z tych piratów stało się samodzielnymi władcami. Ich sukcesy doprowadziły do częstego przedstawiania ich w malarstwie rodzajowym. (...) Wszystko to z wirtuozerią oddał artysta, odtworzył broń, tkaninę ubraniową, skarby ze złota i srebra, przez co mógłby konkurować z samym Alma Tadema. W swoich wczesnych pracach był on czasami płaski w charakterystyce, tym razem, co zostało dostrzeżone i za co otrzymał złoty medal na międzynarodowej wystawie w Melbourne, tutaj jest znacznie bardziej pogłębiony i bardziej spójny. Współdziałanie kolorów, jak zawsze budzi uznanie, podobnie jak

¹⁰² *Theater, Kunst, Literatur*, „Morgen-Post”, 16 V 1882, s. 4.

¹⁰³ Wszystkie reklamy tej wystawy zamieszczane w prasie podawały jako najważniejszy obraz *Jaskinię piratów* Siemiradzkiego, m.in. „Die Presse” od 20 V do 27 VII 1882 oraz „Neue Freie Presse” w tym samym terminie.

prorowadzenie linii. Widok z jaskini, która tworzy kryjówkę piratów, jest wspaniały. Postaci są energiczne i charakteryzują się wytworną elegancją. Mamy tu handlarza, który właśnie przyszedł kupić niewolnicę: przepiękną młodą i powabną dziewczynę, która jest zarówno obiektem sprzedaży, jak i obiektem zainteresowania korsarzy, którzy właśnie przycumowali, żeby wziąć nowe łupy z kryjówki”¹⁰⁴.

Mimo pewnych drobnych uwag uznawano to dzieło za wspaniałe¹⁰⁵. Obraz ten – co podkreślano w kolejnym artykule – nie wisiał sam – towarzyszyło mu 160 innych dzieł, a *Jaskinię piratów* w artykule anonimowego autora na łamach „Das Vaterland” nazwano perłą wśród nich:

„...z pełnymi życia grupami, ich brylantową kolorystyką i cudownymi efektami świetlnymi, jak to wpuszczone do środka przez górne otwarcie jasne światło dzienne rozświetla ciemną jaskinię, w której piraci składują swoje zdobycze”¹⁰⁶.

Nie umknęła uwagi wiedeńskim krytykom wielka wystawa sztuki rosyjskiej ostatnich 30 lat¹⁰⁷. Jak opowiadał Leo von Fialka, można tu zobaczyć bogaty materiał: „nie tylko wielkie talenty, ale i wielkich artystów”. Dalej pisze:

„...ciężko wyciągnąć wszystkie detale z około 600 wielkich obrazów, gdybyśmy chcieli porównać, trzeba podzielić je na trzy grupy zależnie od tematu: *Chrystus i Jawnogrzeznica*, w rozumieniu każdego z przedstawicieli tego kierunku. Obraz Siemiradzkiego z tym przedstawieniem jest wszystkim znany; ugruntował on sławę artysty w Europie, każdy zna go z licznych reprodukcji. Tutaj zestawiono naprzeciwko siebie ludzkie i boskie przedstawienie; w obu osobach odbija się kontrast i podobieństwo zarazem; strapiony Chrystus karzący i łagodny zarazem patrzy na grzesznicę, która stoi pod tarasem, przy dookoła położonej pustyni; Rene, Scham, Gutsetzen, wszyscy pozostali pod silnym wpływem tego widoku. (...) To jest dzieło prawdziwego samodzielnego talentu, który nie podąża za żadną „szkołą”,

---

¹⁰⁴ *Kunstblatt. Österreichische Kunstverein*, „Neue Freie Presse”, 2 VII 1882, s. 20.

¹⁰⁵ *Ibidem*.

¹⁰⁶ *Theater und Kunst*, „Das Vaterland”, 27 VII 1882, s. 5.

¹⁰⁷ Wystawa Wszechrosyjska w Moskwie w 1882 r. Pokłosem wystawy był katalog wydany w kilku częściach, *Иллюстрированный каталог Художественного отдела Всероссийской выставки в Москве, 1882 г.* Cz. 1. Na stronach 98 i 99 tego katalogu pokazano dwie prace Siemiradzkiego: *Aleksander Macedoński i lekarz jego Filip* oraz *Pochodnie Nerona*.

ponieważ maluje swobodnie, zgodnie z własną duszą, a naturalne, fizyczne piękno czerpie z natury”¹⁰⁸.

Fialka w swoim obszernym opracowaniu już do żadnego innego dzieła nie odnosił się z takim entuzjazmem.

Wyjątkowość prac Siemiradzkiego podkreśla autor zamieszczonego w „Morgen-Post” artykułu o Janie Matejce. Jak pisze, w porównaniu do innych polskich twórców tego okresu (przede wszystkim Matejki i Artura Grottgera), „Siemiradzki toruje jeszcze inne ścieżki i trzyma się z daleka od polityki, jest jednak także polskim artystą o wielkim znaczeniu, którego nie można pominąć”¹⁰⁹.

Nie umknęło uwagi prasy przekazanie obrazu ołtarzowego wykonanego przez Siemiradzkiego – *Chrystusa uciszającego burzę na morzu* do miejsca jego przeznaczenia, tj. do kościoła ewangelickiego w Krakowie¹¹⁰. Późniejsze doniesienia (m.in. w „Die Freie Presse”) były już bardziej szczegółowe:

„Doniesiono nam z Krakowa: W obecnym kościele ewangelickim w okresie Bożego Narodzenia ustawiono ołtarz, który administruje Wspólnota Ewangelicka w Krakowie, a zaprojektowany został przez Henryka Siemiradzkiego. Obraz, zgodnie z opowieściami z Ewangelii przedstawia Chrystusa w czasie burzy na Jeziorze Galilejskim. Siemiradzki, od czasu jego *Żywych pochodni Nerona*, które podarował Muzeum Narodowemu w Krakowie, stał się bardzo popularny, a jego ostatnia praca jest tu bardzo podziwiana, mimo iż jego mroczna kolorystyka robi bardzo szczególne wrażenie. Można jednak zauważyć, że Siemiradzki, poprzez swoją głęboką alegorię, chce unaocznić, jak dzikie, trudne do opanowania namiętności, można okiełznać za pomocą wiary i religii. (...) W tym celu [aby podkreślić efekty] użył światła, aby oświetlić nim postać Chrystusa w opozycji do ciemnego nieba, dzikich fal i wokół niego zgromadzonych apostołów. Obraz został namalowany w Rzymie, gdzie jak wiadomo, od wielu lat mieszka Siemiradzki”¹¹¹.

---

¹⁰⁸ Leo von Fialka, *Die Moskauer Ausstellung. II. Erste Gruppe: Bildende Künste*, „Neue Illustrierte Zeitung”, 23 VI 1882, s. 3 nr 43.

¹⁰⁹ TT, *Matejko Votivbild*, „Morgen-Post”, 15 X 1882, s. tyt.

¹¹⁰ *Theater, Kunst und Musik*, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 12 XII 1882, s. 7.

¹¹¹ *Theater und Kunstdnachrichten*, „Neue Freie Presse”, 28 XII 1882, s. 7.

Za sprawą popularnego czasopisma „Heimat” jeszcze inny obraz Siemiradzkiego trafiał pod strzechy, a to za sprawą zamieszczonej tamże ilustracji (reprodukcji obrazu) *Taniec wśród mieczów* – o czym donosiła „Neue Freie Presse”¹¹². Było wówczas duże zapotrzebowanie na prace Siemiradzkiego, które cieszyły się ogromną popularnością. Oryginały były poza zasięgiem ludności, a reprodukcje stały się bardzo popularne, w związku z tym wydawcy starali się odpowiadać na ten popyt, co podchwyciły także gazety, publikując popularne prace lub ich wybrane fragmenty. Co czasem spotykało się z krytyką, a nawet z zakazami.

Nawet wydarzenia z Rzymu związane z działaniami Siemiradzkiego skrupulatnie odnotowano w następujący sposób:

„Associazione degli Artisti, które do tej pory było przy ulicy Aliberta [w Rzymie], otrzymało własną siedzibę. Środki na ten cel uzyskano poprzez wpłaty członków Stowarzyszenia i przez datki hojnych protektorów. (...) Dużą możliwość zdobycia znacznych środków uzyskano poprzez sprzedaż dzieł sztuki, między innymi ślicznych obrazków Siemiradzkiego, w tym popiersia rzymianki w typie antycznym, co dało razem sumę 360 lirów”¹¹³.

Jeszcze w 1883 roku wspomniano hojnego darczyńcę *Pochodni Nerona*, kiedy to we wrześniu w Wiedniu świętowano rocznicę wyzwolenia miasta od Turków, w Krakowie zaś jednocześnie obchodzono święto Sobieskiego. Obok uroczystości na Wawelu, oddania hołdu Sobieskiemu i otwarcia wystawy „nastąpiło otwarcie biskupa Dunajewskiego”¹¹⁴ i poświęcenie Narodowego Muzeum Sztuki, do którego powstania dał impuls Siemiradzki, przekazując swoje wielkie dzieło *Żywe pochodnie Nerona* – przypominały gazety¹¹⁵.

Już w styczniu, powołując się na „Moniteur de Rome”, prasa informowała o nowych pracach Siemiradzkiego, które właśnie ukończył w swojej willi na Via Gaeta w Rzymie:

---

¹¹² *Theater und Kunstdnachrichten*, „Neue Freie Presse”, 22 XII 1882, s. 6.

¹¹³ *Brife aus Rom*, „Wiener Salonblatt”, 29 IV 1883, s. 7.

¹¹⁴ Albin Dunajewski – biskup diecezji krakowskiej w latach 1879-1894, kardynał od 1890, brat Juliana Dunajewskiego który m.in. sprawował urząd ministra skarbu Austrii.

¹¹⁵ *Vom Tage*, „Morgen-Post”, 12 IX 1883, s. 4; „Das Vaterland”, 12 IX 1883, s. 7.

„Jeden z obrazów przedstawia pochówek słowiańskiego księcia z pierwszego wieku, drugi zaś Aurorę jadącą na bryczce Apolla trzymającą cugle. W narożniku obrazu można zobaczyć obudzoną właśnie kobietę, która unosi welon, zaś w drugim narożniku przedstawiono dwa groźne lwy”¹¹⁶.

Obu tym pracom i wizycie u mistrza cały artykuł poświęcił anonimowy autor w „Montags-Revue”¹¹⁷, pisząc:

„...w atelier polskiego malarza Siemiradzkiego w Rzymie szczególnie oddziaływają dwa nowe wielkie obrazy. Pierwszy, o rozmiarze 2 na 4 metry, przedstawiający pochówek pogańskiego, słowiańskiego wodza, jak to zostało opowiedziane przez arabskiego podróżnika Ibn Foszlana w X wieku¹¹⁸. Scena rozgrywa się w wiosce, gdzie na wielkim stosie spoczywa barka z ciałem wodza, z widocznymi insygniami jego waleczności i przywództwa. Na stopniach stosu spoczywają zasztyletowane ofiary – konie wojenne oraz inne zwierzęta złożone w ofierze. Z tyłu po lewej stronie sterczy wizerunek bóstwa. W barce spoczywa topór, Megiera (bogini zemsty)[z jednej strony], która w jednej ręce trzyma sztylet, zaś z drugiej strony piękna młoda, siedząca na brzegu barki kobieta dzierzżąca w dłoni kielich z trucizną. Młoda żona zmarłego, która musi umrzeć razem z nim, została przedstawiona w szczególnie poruszający sposób. Dwie młode kobiety tulą się do jej pięknej figury. Z prawej strony w dole w tle umieszczono wspaniale skomponowane trzyosobowe grupy kobiet, które z bólem patrzą na nieszczęśliwą ofiarę. W środku obrazu można dostrzec klęczącego barbarzyńcę, obok niego walczących wojowników z tarczami i płaczących nad ofiarami. W lewym rogu płonie ogień, obok stoi nagi mężczyzna – najbliższy krewny zmarłego z pochodnią w dłoni, który powinien podpalić stos. Kompozycja, rysunek, kolor są w tym wielkim obrazie oddane po mistrzowsku, obraz jest przeznaczony do muzeum w Moskwie. Druga nowa praca Siemiradzkiego

---

¹¹⁶ Chodzi o pracę *Pogrzeb wodza Rusów* oraz *Jutrzenkę* – plafon zaprojektowany do pałacu Jurija Nieczajewa-Malcewa w Petersburgu; informacja w rubryce: *Theater und Kunstnachrichten*, „Neue Freie Presse” 18 I 1884, s. 7

¹¹⁷ Szczegółowa informacja prasowa z atelier mistrza nie jest wyjątkowa, nie budzi też zaskoczenia, ponieważ rzymska pracownia była otwarta (przynajmniej raz w tygodniu) dla odwiedzających, a nawet była zaznaczona w *Bedekerze* jako punkt, który koniecznie trzeba odwiedzić w czasie wizyty w Rzymie.

¹¹⁸ Właściwie Ibn-Fadlān, Ahmad Ibn-al-Abbās (Ahmad Ibn Fadlan lub Ibn Foszlan) – Arab, podróżnik, żyjący w X wieku.

jest zamówiona przez księcia Aleksandra i Petersburg otrzyma wielki obraz sufitowy *Jutrzenka*¹¹⁹.

O tym, tak plastycznie opisanym obrazie przedstawiającym dawny pochówek pisano także na łamach „Die Presse”. Jak podaje autor artykułu obraz *Spalenie ciała wschodnioruskiego wodza w X w.* – został przedstawiony przez Siemiradzkiego zgodnie z opisem podawanym przez Ibn Foszłana: „Siemiradzki z wirtuozerią oddał cały, związany z pochówkiem „Arsenał śmierci”: dary, miecze, stos i ogień. Na wielkiej, pokazanej groteskowo od strony dziobu, zaciągniętej na ład barce wyciętej w drewnie przez co nawiązuje do tronu śmierci, spoczywa, usadowione na górze, ciało moskiewskiego bohatera, ubranego w strój galowy z żółtego brokatu, przy zastosowaniu pewnego skrótu co wskazuje na nawiązanie do dawnych artystów, na których pokazywano ciało tak, że można było zobaczyć jedynie stopy i twarz”¹²⁰.

Jak podkreślił autor piszący dla „Die Presse”, Siemiradzkiemu udało się oddać nastrój, wywołał wrażenie spowicia całości we mgle:

„Zimny zmierzch, «słowiańska mgła», rozpościera się nad obrazem, nadając mu prawdziwie pochówkowy nastrój, a dotychczasowo niebieskie niebo przybiera koloryt błękitnych berlińskich mebli kuchennych [!]”¹²¹.

Dalej opisał grupy osób namalowane na obrazie i podziwiał sposób, w jaki oddano ich nastrój. Przytoczył pieśń, która koreluje z przedstawieniem:

„...kłębią się zwłoki i ofiary złożone z ulubionych zwierząt (...). Zgodnie z wierszem:
...wszystko będzie z nim pochowane
wszystko to co lubił,
jak głosi pieśń śmierci Radovessiera:
połóż najpierw pod topór to,
Co On lubił”¹²².

---

¹¹⁹ *Theater und Kunst*, „Montags-Revue aus Böhmen”, 28 I 1884, s. 7.

¹²⁰ Paul v. Schoenthan, *Neues von Siemiradzki und Boecklin*, „Die Presse”, 6 IV 1884, s. tytułowa.

¹²¹ Ibidem.

¹²² Ibidem.

Schoenthan zauważał, że całe to przedstawienie jest odległe od współczesnych autorowi czasów i kultury, i tym bardziej doceniał zasługi oraz starania malarza, żeby je tak starannie oddać, jak pisał – „żeby swoim kunsztem położyć pomost pomiędzy swoją sztuką i zrozumieniem dla niej”¹²³. Autor podkreślił wirtuozerię, z jaką Siemiradzki oddał detale, przedmioty i stroje, jego uwagę skupił jednak brak głębi wyrazu postaci, na koniec jednak stwierdził, że: „Rosjanie będą mieli wiele radości z tych kolorowych okropności”¹²⁴.

Prasa informowała także szczegółowo o losach tego obrazu – 26 kwietnia „Österreichische Kunst-Chronik” doniosło, iż obraz ten został zakupiony przez Muzeum Historyczne w Moskwie¹²⁵. Odpowiadając na zapotrzebowanie, informowano także, iż obraz ten, a właściwie jego reprodukcje można oglądać „na fotografiach w oknach wystawowych Lechnera na Graben”¹²⁶ (Lechner’schen Hof-und Universitäts-Buchhandlung¹²⁷).

„Neue Illustrierte Zeitung” promował wydaną przez Franza Bondy w Lipsku publikację pt.: *Internationale Künstlermappe: Kunstblätter in Heliogravur*, w której, jak pisano:

„...będzie zbiór wybranych dzieł sztuki nowoczesnego malarstwa w możliwie najbardziej wiernych reprodukcjach, do czego szczególnie przydatna jest heliograviura. Jak już głosi sam tytuł, praca obejmuje międzynarodowe dzieła sztuki.(...) W pierwszym zeszycie znajdujemy dwa wartościowe obrazy: Siemiradzkiego – znany starorzyski obraz rodzajowy *Waza czy kobieta*, który także

---

¹²³ Ibidem.

¹²⁴ Ibidem; w *Kunstnotizen*, „Neue Freie Presse”, 26 IV 1884, s. 20, gdzie pisano z mniejszym entuzjazmem o *Pochówku...*, chwalać wiele aspektów, maestrię detalu itp., konstatowano: „Ogólnie dzieło to nie należy do najwyższych osiągnięć, mistrza”.

¹²⁵ *Kunstnachrichten*, Österreichische Kunst-Chronik, 26. April 1884, s. 340.

¹²⁶ Graben – jedna z głównych ulic centrum starego Wiednia, 1. dzielnicy.

¹²⁷ W tym czasie Księgarnię, Wydawnictwo i Manufakturę Fotograficzną pod szyldem Lechnerów prowadził syn Michaela – Rudolf Lechner (ur. 1822). Był to jeden z najlepszych adresów w Wiedniu. W 1874 siedziba z Wollzeile została przeniesiona na Kaertnerstrasse 10 i od tego czasu Lechner poświęcił się przede wszystkim wydawnictwu. Księgarnię sprzedał spółce Buchhändler Eduard Müller und Alfred Werner, która prowadziła dalej działalność pod szyldem: „R. Lechner Universitätsbuchhandlung (Müller und Werner)”, od 1876 ulokowała się na ulicy Graben 13, na rogu ze Stephanplatz.

tu [w Wiedniu] przed rokiem był pokazywany i Władysława Rosowskiego *Skazana*¹²⁸, przejmujący obraz młodego talentu”¹²⁹.

Pod koniec kwietnia 1885 roku gazety informowały o kolejnym obrazie:

„Słynny polski malarz Henryk Siemiradzki (...) ukończył nowy obraz na zamówienie hrabiego Aleksandra Przeździeckiego¹³⁰. Obraz przedstawia martyrologiczną śmierć świętego Tymoteusza i św. Maury (*Męczeństwo św. Tymoteusza i św. Maury jego małżonki*)”¹³¹.

O jeszcze innym monumentalnym dziele donosiła „Neue Freie Presse” pod koniec lutego 1886 roku:

„Siemiradzki ukończył właśnie swój najnowszy obraz o dużych rozmiarach, na którym jest przedstawiony *Chrystus w domu Marii i Marty*. Ten kolosalny obraz pójdzie do Berlina i będzie prezentowany także w Wiedniu”¹³².

Nie zabrakło nazwiska Siemiradzkiego w felietonie o Rzymie na łamach „Österreichische Kunst-Chronik”, gdzie pisano:

„...tutaj działał mistrz Alvarez, tu Siemiradzki stworzył swój przepiękny obraz *Chrystus w domu Marii i Marty*, obraz – gdzie wspaniałe południowe światło z pięknym krajobrazem, potem weranda z dwiema figurami w tak charakterystyczny sposób zostały namalowane; silna wiara promieniuje z twarzy słuchaczek, które z pewnością słuchały Zbawiciela”¹³³.

---

¹²⁸ Władysław Rossowski (1857-1923), malarz, studiował w krakowskiej ASP u Jana Matejki, pobierał też nauki w Monachium, Dreźnie i Paryżu.

¹²⁹ (*Internationale Künstlermappe*) *Schöne Künste*, „Neue Illustrierte Zeitung”, 4 V 1884, s. 14 (opisywana publikacja to 1. zeszyt *Internationale Künstlermappe: Kunstblätter in Heliogravur*, Leipzig 1884).

¹³⁰ Aleksander Narcyz Przeździecki (1814-1871), historyk, literat, wydawca źródeł, wiele podróżował, autor m.in. *Podole, Wołyń, Ukraina. Obrazy miejsc i czasów* (Wilno 1841, I-II).

¹³¹ *Theater, Kunst und Musik*, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 30 IV 1885, b.n.s.

¹³² *Vereins und Kunstdnachrichten, Wien*, 24 Feb., „Neue Freie Presse”, 25 II 1886, s. 5. Płótno to dołączyło do najczęściej powielanych i reprodukowanych obrazów Siemiradzkiego, cieszyło się długo dużą popularnością.

¹³³ *Die Jubilaeums-Ausstellung in Berlin*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 31 VI 1886, s. 4.

Przy okazji wizyty w Krakowie w związku ze zorganizowaną tam wystawą krajową korespondent „Wiener Zeitung” obok opisu miasta i doniesień z wystawy wciąż przypominał, kto był twórcą ideowym krakowskiego zbioru:

„...wystawa sztuki, która ma wartościowe dzieła, zawdzięcza swoje powstanie przed kilku laty hojności polskiego artysty. (...) Siemiradzkiego: *Pochodnie Nerona* – to pomnik patriotycznego myślenia i takim zawsze będzie”¹³⁴.

Moritz Nierenstein z „Neue Freie Presse”, który również pisał o krakowskiej wystawie, w szeregu najlepszych prac wymieniał prace Siemiradzkiego (obok Matejki i Rodakowskiego) – które jak pisał – trzeba uznać za „światowe dzieła sztuki”¹³⁵. Do tego zgodnego chóru dołączył Wilhelm Erner, który napisał: „w Sukiennicach jest wystawa malarstwa, gdzie wystawione są arcydzieła polskiej sztuki, mistrzów takich, jak Matejko [i jego] *Hołd Pruski* oraz Siemiradzki z *Pochodniami Nerona*”¹³⁶.

W marcu odbyło się otwarcie Międzynarodowej Jubileuszowej Wystawy Sztuki (Künstlerhaus, Lothringerstrasse 9, Wien), czego pokłosiem były różne artykuły prasowe na jej temat. Do jednego z obszerniejszych należy opublikowany w „Die Presse”. Jak pisał autor w swoim felietonie:

„...w jednej z wypełnionych sal, która mogłaby być kamieniem węgielnym dobrosąsiedzkich stosunków, [jest sala] częściowo włoska, częściowo innych krajów (...), gdzie najbardziej znaczącą jest praca Siemiradzkiego [*Światlik*]. [Przedstawia] poważną scenę na antycznej ulicy, skąd zakochana para ucieka przed śmiercią, towarzyszy im jedynie światlik, którego blask rozjaśnia głęboką ciemność. W tej kompozycji jest pełnia nastroju i poezji; odświeżony krajobraz wraz z ramami antycznych monumentów, tworzą silną opozycję, wolną jednak od wszelkiego sentymentalizmu. Obraz pozwala nam żałować, że tak niewiele prac w naszej szerokości pochodzi od tego genialnego mistrza”¹³⁷.

---

¹³⁴ *Die Landesaussstellung in Krakau*, „Wiener Zeitung”, 10 IX 1887, s. 19.

¹³⁵ M. Nierenstein, *Kunst-Brief. Erste große polnische Kunstausstellung*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 8 X 1887, s. 3.

¹³⁶ W. Erner, *Feuilleton. Ausstellungen in Bregenz, Bozen und Krakau 1887*, „Wiener Zeitung”, 10 I 1888, s. 2-4.

¹³⁷ I., *Feuilleton. Jubiläums-Kunst-Ausstellung. IV. Italien-England-Belgien*, „Die Presse”, 7 IV 1888, s. 1-4.

Zupełnie niespodziewanie prasa zamieściła bardzo niepokojącą informację, niemającą nic wspólnego bezpośrednio z twórczością Siemiradzkiego, ale z niepokojem o jego stan zdrowia. Kiedy pogłoski o chorobie Siemiradzkiego dotarły do Wiednia, sobie tylko wiadomymi szlakami w „Neue Freie Presse” napisano odpowiedź, jaką na zapytanie z pisma wysłał Siemiradzki: „moje ręce nie są całkowicie sparaliżowane; miejscowe cierpienie jest przejściowe. Dziękuję za współczucie. Siemiradzki”¹³⁸.

Wspomniany wcześniej, przy okazji jubileuszowej wystawy w Wiedniu, obraz *Światlik* został dostrzeżony i przychylnie przyjęty także na wystawie w Monachium – o czym donosiła wiedeńska prasa (choć obraz *Matejki Dziewica Orleańska* został przez tego samego autora bardzo krytycznie potraktowany) „[jest tu] niezwykle poetycki *Światlik* Siemiradzkiego”¹³⁹.

Przy okazji Międzynarodowej Wystawy w Pradze, gdzie obok wielu innych prac zaprezentował się także Siemiradzki:

„Artysta, który mógłby równie dobrze występować solo, twórca *Pochodni Nerona*. Siemiradzki – jego ostatnia praca rozstrzyga, że myśli on jak Dante i operuje farbami jak Boccaccio. On jest Anakreontem wśród malarzy i wybrał sposób, pośród pięciu obrazów nie mniej jak cztery są czarujące. To lirycznie skomponowane, nastrojowe i pełne efektów malarstwo krajobrazowe”¹⁴⁰

– pisano w *Listach o Sztuce*, gdzie pośród zaprezentowanych prac Siemiradzkiego największą uwagę autora przykuła: *Za przykładem bogów*:

„która zarówno rysunek, jak i całą kompozycję i kolorystykę ma tak dobrą, tak delikatną i pełną uroku, że gdyby to była ilustrowana gazeta, nie byłoby wstydem pokazywać ją niczym ilustrowane wersy”¹⁴¹.

---

¹³⁸ *Kleine Chronik, Wien 26 Mai*, „Neue Freie Presse”, 26 V 1888, s. 5.

¹³⁹ L. Ganghofer, *Die internationale Kunstausstellung in München*, „Neue Illustrierte Zeitung”, 23 IX 1888, s. 5.

¹⁴⁰ *Kunst-Brief, Prag, 20 Oktob.*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 27 X 1888, s. 1077.

¹⁴¹ *Ibidem*.

Pod koniec roku 1888 prezentowano w Wiedniu w Austriackim Towarzystwie Sztuki kolejny wielki obraz Siemiradzkiego pt.: *Chopin w salonie księcia Radziwiłła*¹⁴². Jak donosiła wiedeńska prasa:

„Bożonarodzeniowa Wystawa Towarzystwa cieszy się dużym zainteresowaniem, ponieważ wśród wielu ciekawych prac, wśród głównych obrazów jest na samym początku *Młody Chopin w Berlińskim salonie księcia Radziwiłła* Henryka Siemiradzkiego z Rzymu”¹⁴³.

Początek roku 1889 to triumfalna droga kolejnego dzieła Siemiradzkiego. W „Die Presse” pisano, iż znany rosyjski¹⁴⁴ malarz Siemiradzki w okresie bożonarodzeniowym, w swoim atelier przy Via Gaeta 1, ukończył swój wielkich rozmiarów obraz, który już jest w drodze do Petersburga, po czym odbędzie podróż po najbardziej znaczących miastach europejskich. Obraz przedstawia *Fryne w Eleusis* (*Fryne na święcie Posejdona w Eleusis*). W artykule tym zamieszczono także szczegółowy opis tego przedstawienia, podkreślając kompozycję, dynamikę scen i zastosowaną tonację w niezwykle jasnych barwach. Podziwiano piękno głównej bohaterki, rozbieranej na brzegu, szykującej się do kąpieli w morzu. „Kompozycja grupy kobiet [zgromadzonych dookoła Fryne] jest mistrzowska”¹⁴⁵ – podsumowywano. Powodzenie *Fryne...* obudziło na nowo zainteresowanie jego twórcą wśród wiedeńskich publicystów, którzy informowali swoich czytelników:

„Znany rosyjski malarz H. Siemiradzki, który przedwczoraj przyjechał z Petersburga, już dzisiaj wczesnym rankiem opuścił Wiedeń i powrócił do Rzymu, gdzie jak wiadomo, jest od lat miejsce jego stałego pobytu. Artysta przebywał od wielu

---

¹⁴² Na tej samej wystawie prezentowano też prace Malczewskiego *Zesłańcy Polscy na Syberii* (*Odpoczynek przy kamieniołomie*) i *Śmierć Polki zesłanej na Syberię*, „Neue Freie Presse”, 2 XII 1888, s. 12; „Die Presse”, 5 XII 1888, s. 12.

¹⁴³ *Theater, Kunst und Literatur*, (*Die Weihnachts-Ausstellung*” des Österreichischen Kunstvereines), „Wiener Presse”, 17 XII 1888, s. 3.

¹⁴⁴ Mimo iż Siemiradzki deklarował się jako malarz polski, często pisano o nim jako o malarzu rosyjskim, informacja taka niejednokrotnie pojawiała się w prasie, nie zmieniło tego nawet sprostowanie zamieszczone na łamach „Die Presse”, 19 I 1889, s. 12: „Odpowiadając na Państwa życzenie, drukujemy sprostowanie, że malarz Siemiradzki nie jest Rosjaninem, tylko Polakiem”.

¹⁴⁵ *Ein neues Bild von Siemiradzki*, „Die Presse” (Lokal-Anzeiger der Presse), 11 I 1889, nr 11, 42 Jhr., s. 9 oraz „Deutsches Volksblatt”, 23 I 1889, nr 21, s. 7.

miesiący w rosyjskiej stolicy, żeby nadzorować wystawę, na której prezentowano jego ogromny obraz *Fryne*, którą już nabył car do cesarskich zbiorów malarstwa nowoczesnego za kwotę 150.000 franków. Malarz zastrzegł sobie wcześniej prawo, żeby, zanim trafi do cesarskiej galerii, [obraz] odbył podróż [i mógł zostać zaprezentowany] zainteresowanej sztuką publiczności w dużych europejskich miastach; chodzi o Moskwę, Warszawę, Berlin i Wiedeń gdzie powinien trafić w sezonie jesiennym. Siemiradzki był pokazywany pierwszy raz w Wiedniu w 1873 roku na Światowej Wystawie swoim obrazem, który prezentowany był w centralnej sali *Chrystus i Jawnogrzeznica*, za sprawą którego stał się znany, a jego pozycję umocnił obraz *Pochodnie Nerona*, który był prezentowany tutaj w Künstlerhausie, zyskując międzynarodową sławę”¹⁴⁶.

W maju 1889 roku w rubryce *Kleine Chronik* „Neue Freie Presse” donosiła, iż „malarz Henryk Siemiradzki został członkiem petersburskiej Cesarskiej Akademii Sztuk Pięknych. Jednocześnie cesarz Aleksander III nabył od Siemiradzkiego obraz *Za przykładem bogów* za cenę 70.000 franków”¹⁴⁷.

W publikacji *Arcydzieła sztuki chrześcijańskiej* pośród 21 tablic z drzeworytami, na których zamieszczono prace „Coreggia, Murilla, Rubensa, Guido Reni i Paolo Veronesa są także współcześni artyści, jak Ernst Zimmermann”¹⁴⁸, [a w tym zestawieniu nie zabrakło nazwiska] (...) Siemiradzki”¹⁴⁹, co pokazuje, jak wielką popularność uzyskiwały jego dzieła.

Za sprawą *Fryne w Eleusis*, prezentowanej na wystawie w Wiedniu, Siemiradzkiemu znowu poświęcano całe felietony. W *Listach o Sztuce* pisano, powołując się na „Allgemeine Kunst-Chronik”:

„...najnowszy obraz Siemiradzkiego *Fryne w Eleusis*, to ciekawe i godne podziwu dzieło (...), w którym artysta czerpie z najpierwotniejszej artystycznej natury”, dalej następują jeszcze większe słowa podziwu, a nawet uwielbienia dla Siemiradzkiego: „Siemiradzki należy do tych ludzi, w których jest żarliwa subiektywność w połączeniu z wiedzą, wewnętrzna pewność (...), mamy wrażenie, że taka natura artystyczna powołana jest do ustawicznego szukania sposobów na przełamanie

¹⁴⁶ *Kleine Chronik*. Henryk Siemiradzki, „Neue Freie Presse”, 12 IV 1889, s. 6.

¹⁴⁷ *Kleine Chronik*, Wien 8.Mai, „Neue Freie Presse”, 9 V 1889 s. 5.

¹⁴⁸ Ernst Zimmermann (1815-1893) niemiecki malarz, absolwent Akademii monachijskiej.

¹⁴⁹ *Kunst, Literatur und Theater*, „Wiener Zeitung”, 27 III 1890 (*Meisterwerke der christlicher Kunst*, 2. Sammlung, Verlag J. J. Weber in Leipzig 1890).

ograniczeń, tak jak to robi Siemiradzki ze swoim kolosalnym malarstwem o epickim i dramatycznym charakterze”.

I na koniec w podsumowaniu czytamy:

„Czy mogłyby poprzez wspaniałą jednolitość, przy której *Pochodnie Nerona*, bardziej jeszcze *Fryne* stać się jeszcze bogatsze i zabrać nas na ścieżki artystyczne Siemiradzkiego, [i kiedy stajemy] w obliczu małej tablicy *Handlarz waz nad źródłem* (*Vaserhandler am Brunnen*) znikają wszelkie wątpliwości, że stoimy wobec czysto poetyckiej natury sztuki. Rząd pereł z lat wcześniejszych, takich jak *Pompejańska noc Chrystusa* (*Pompejanische Christusnacht*) i wcześniejsze motywy Jezusowe to potwierdzają. (...) To, że przyjął on motywy malarstwa hellenistycznego, jest przy jego przygotowaniu przyrodniczym bardzo widoczne. Jest też u niego tzw. «poetyckie» ukształtowanie, które stoi daleko od «racjonalnego»; łączy w piękny i błyskotliwy sposób najnowsze techniki z przedstawieniami antycznymi, a jego prace uzyskały prawdziwie artystyczne życie”¹⁵⁰.

Nie zabrakło Siemiradzkiego nawet w publikacji specjalnego zeszytu wydanego z okazji 75. urodzin Bismarcka. Zamieszczono w niej m.in. drzeworyt *Chrystus* Siemiradzkiego obok biografii kanclerza, fragmentu romansu Sophie Junghans¹⁵¹ i nowel m.in. Eduarda Engela¹⁵².

Czasem jednak obok głosów zachwytu, pojawiły się i krytyczne opinie, jak w przypadku autora rubryki *Theater und Kunstdnachrichten* w „Neue Freie Presse” napisał o wystawie w Monachium, o napływających na nią pracach oraz tych, które już się na niej znajdowały:

„...pozostaje w salonie do teraz: jest to wielki szlagier. Siemiradzkiego niezwykle efektowny obraz *Fryne* – to nic więcej jak natarczywy obraz kryjący ściany”¹⁵³.

---

¹⁵⁰ *Kunstabriefe. Bartels, Siemiradzki und Andere*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 15 IV 1890, s. 245.

¹⁵¹ *Pokusa Sophie Junghans i Die erste Schutz Eduarda Engela*, „i na koniec interesujący romans *Die Falkner von Falkenhof* hrabiny Ballestrem; *Z murów wewnątrz afrykańskiego miasta* Ernsta Harterta”.

¹⁵² *Bismarck daheim!*, „Wiener Presse”, 5 V 1890, s. 3 i 18 z czasopisma „Universum” 1890, wydanie specjalne.

¹⁵³ *Theater und Kunstdnachrichten*, „Neue Freie Presse”, 25 VII 1890, s. 6.

Zmianę w podejściu do prac Siemiradzkiego pokazuje także kolejny artykuł Ennio Ranzoniego, który pisze m.in. o obrazie *Fryne*, dostrzegając jej niezwykle piękno, przypomina historię greckiej hetery, jednak zarzuca obrazowi, że poza pięknym akademickim dziełem w spojrzeniu Fryne brak głębi, a to jest całkiem nie do uwierzenia – pisze dalej Ranzoni – „jak jednakowe są te akademickie, niepozbawione piękna, wzorowane na rzeźbach antycznych [przedstawienia]”¹⁵⁴. Po raz pierwszy praca Siemiradzkiego spotkała się z zarzutem akademizmu.

Mimo pewnych krytycznych uwag, pozostawał wciąż jednym z najważniejszych artystów prezentowanych na monachijskiej wystawie, o czym świadczy katalog opublikowany w Monachium, gdzie znalazła się także praca („całostronicowa, wspaniała reprodukcja”¹⁵⁵) *Kuszenia św. Hieronima* Siemiradzkiego¹⁵⁶. O katalogu pisano:

„Tym poszytem zamyka się pierwszy rocznik Monachijskiej Wystawy roku 1889, której zawdzięcza on swoje powstanie. Poprzez solidność strony literackiej, jak i przez wypełnienie [zeszytu] najlepszym wyborem reprodukcji, jest niezastąpioną kroniką sztuki naszego czasu zarówno dla artystów, jak i dla wielbicieli sztuki”¹⁵⁷.

Co ciekawe, w wydanym z tej serii czwartym zeszycie również znalazła się praca Siemiradzkiego *Wiatyk*¹⁵⁸.

W grudniu 1891 roku prasa informowała o ukończeniu przez Siemiradzkiego kolejnego dzieła, pisano:

„Od wczoraj cała inteligencja Rzymu pielgrzymuje do Villina, gdzie znany malarz Siemiradzki zaprezentował swój najnowszy, ogromny obraz religijny *Wniebowzięcie Chrystusa*. Obraz jest przeznaczony do kościoła Zmartwychwstańców”¹⁵⁹.

---

¹⁵⁴ E. Ranzoni, *Feuilleton. Muenchener Jahresausstellung*, „Neue Freie Presse”, 5 VIII 1890, s. 1-3.

¹⁵⁵ MZ, *Die Kunst unsere Zeit*, „Wiener Presse”, 2 II 1891, s. 3.

¹⁵⁶ *Die Kunst unsere Zeit*, hrsg. G. E. v. Berlepsch, Muenchen. Franz Hansstangl Kunstverlag A. G. Lieferung 12, 1 Jhr. 1891.

¹⁵⁷ MZ, *Die Kunst unsere Zeit*, „Wiener Presse”, 2 II 1891, op. cit., s. 3.

¹⁵⁸ *Theater, Kunst und Literatur*, „Wiener Presse”, 1 VII 1891, s. 1-2.

Praca ta odbędzie podróż po Europie. Rzymska prasa jest pełna uwielbienia dla tego dzieła sztuki¹⁶⁰.

Przy okazji Międzynarodowej Wystawy w Berlinie tak pisano o Siemiradzkim:

„W pierwszym rzędzie stoi powiewny poeta Siemiradzki, który niekończąco się delikatnymi nastrojami kolorów oddaje słodkie opowieści, które można odczytywać jak złote marzenia jak w nowelach Heysa¹⁶¹. Takie jest *Kuszenie św. Hieronima* z uwodzicielskim pięknem kobiet i daleko bardziej kuszącą wymową, takie są cudownie rozbawione *Bachanalie* skapane we włoskim letnim słońcu, a także znana wspaniała idylla zakochanej pary *Za przykładem bogów*, tulących i całujących się na kamiennym postumencie”¹⁶².

Więści o Siemiradzkim z Krakowa, docierały także do Wiednia, informowano iż „polski malarz historyczny Henrik Siemiradzki”¹⁶³, po ustąpieniu Jana Matejki ze stanowiska dyrektora krakowskiej uczelni, w wyniku starań wygrał konkurs na to stanowisko, po odrzuceniu kandydatury Józefa Brandta. „Ze względu jednak na nie najlepszy stan tej szkoły artystycznej można się obawiać, czy w obecnej sytuacji i on nie zrezygnuje” – tłumaczyła prasa¹⁶⁴.

Przy okazji kolejnej wystawy organizowanej w Künstlerhaus (w styczniu 1892) zauważono, że pokazano prace wzorowane na „znanych na całym świecie obrazach Siemiradzkiego, m.in. *Kobieta czy waza*, którego oryginał widzieliśmy tu [w Wiedniu] po raz pierwszy w 1878 roku”¹⁶⁵.

O trwającej popularyzacji prac Siemiradzkiego donosił „Montags Zeitung”, piszący o opublikowanej serii *Sztuka naszego czasu (Die Kunst unserer Zeit)*, w której znalazły się ilustracje wzorowane na pracach m.in.: „E.

---

¹⁵⁹ J. Miziołek, „Wniebowstąpienie Chrystusa” Henryka Siemiradzkiego w kościele przy via San Sebastiano w Rzymie: kilka uwag o Zgromadzeniu Zmartwychwstańców i Mikołaju Gogolu, „Biuletyn Historii Sztuki”, R. 69, nr 3/4 (2007), s. 249-258.

¹⁶⁰ *Theater, Kunst, Literatur*, „Wiener Montags-Journal”, 14 XII 1891, nr 517, Jhr 10, s. 6.

¹⁶¹ Paul Johann Ludwig von Heyse (1830-1914), niemiecki pisarz, laureat Nagrody Nobla.

¹⁶² *Die internationale Kunstausstellung zu Berlin*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 20 VIII 1891, s. 5-6.

¹⁶³ „Neue Freie Presse”, 26 VIII 1890, s. 6.

¹⁶⁴ Ibidem.

¹⁶⁵ „Österreichische Kunst-Chronik”, 10 I 1892, s. 7.

Zimmermanna, H. Kaulbacha, Alma Tademy, Michettiego¹⁶⁶, Pradilla¹⁶⁷, Siemiradzkiego”¹⁶⁸.

Pośród zdominowanych twórczością Siemiradzkiego doniesień prasowych zaskakujące informacje opublikował „Das Vaterland”, który ujawnił nietypowe zainteresowania polskiego mistrza. Otóż przyjaźnił się on i często u siebie gościł włoskie medium Eusapię Palladino – osobę wówczas budzącą wielkie emocje¹⁶⁹.

Przy okazji wizyty w Krakowie oraz w pracowni Jana Matejki („Być w Krakowie i nie odwiedzić Matejki, to jak być w Rzymie i nie widzieć papieża!”¹⁷⁰) Alfred Nossig¹⁷¹ pisał o pewnym mecenasie – „właścicielu ziemskim z Ukrainy (o którym opowiadał mu Kazimierz Pochwalski¹⁷²), który posiadając już wspaniałą galerię prac najnowszej polskiej szkoły, postanowił ograniczyć ją do głównych mistrzów. Jak kontynuował opowieść Nossig:

„Pan Milewski¹⁷³ – tak nazywa się ten zasłużony dla sztuki swojego kraju człowiek – chciałby mieć portrety znanych polskich malarzy i na dodatek namalowane przez nich! Kazimierz Pochwalski maluje teraz w Wiedniu, Józef Brandt w Monachium, Henryk Siemiradzki w Rzymie, a Jan Matejko w Krakowie. Potem wszystkie te obrazy razem zawisną w pewnym romantycznym pałacu na Ukrainie”¹⁷⁴.

---

¹⁶⁶ Francesco Paolo Michetti (1851-1929), włoski malarz, autor scen rodzajowych i ogrodowych.

¹⁶⁷ Francisco Pradilla y Ortiz (1848-1921), hiszpański malarz, studiował w Rzymie.

¹⁶⁸ *Theater, Kunst und Literatur*, „Montags Zeitung”, 25 I 1892, s. 2.

¹⁶⁹ Cesare Lombroso (1835-1909), włoski psychiatra, kryminolog, hipnotyzer, opublikował artykuł, w którym zdemaskował pewnego amerykańskiego oszusta przy wsparciu uznanego wówczas medium, bywalczyni salonu Siemiradzkiego Eusapii Palladino, *Ein entlarvtes Medium*, „Das Vaterland”, 5 III 1892, s. 4. Eusapia Palladino lub Paladino (1854-1913), włoskie medium spirytystyczne; m.in. Ch. Richet, *Thirty years of psychical Reaserch*, 1923, s. 416-417.

¹⁷⁰ A. Nossig, *In der Werksttaete Jan Matejko's*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 1 V 1892, s. tyt.

¹⁷¹ Alfred Nossig (1864-1943), rzeźbiarz, dramatopisarz, librecista i działacz polityczny żydowskiego pochodzenia.

¹⁷² Kazimierz Pochwalski (1855-1940) po objęciu katedry malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu; w tym czasie powierzono mu m.in. zaszczytne zlecenie namalowania portretu cesarza Franciszka Józefa.

¹⁷³ Ignacy Karol Milewski (Korwin-Milewski) (1846–1926) kolekcjoner, pisarz polityczny, podróżnik. Udało mu się zebrać 200 prac polskich artystów, kolekcja ta znajdowała się do 1893 w Wilnie, później we Lwowie i Wiedniu, od 1897 w Gieranonach, następnie na wyspie Św. Katarzyny, od 1915 w Wiedniu. Dopiero po I wojnie światowej zbiór się rozproszył.

¹⁷⁴ A. Nossig, *In der Werksttaete Jan Matejko's*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 1 V 1892, op. cit., s. tyt.

Nossig nie był jedynym, który odwiedzał Kraków –

„...w maju w krakowskiej galerii zagościł sam cesarz! – przyjęty przez Komitet powitalny w osobach hr. Ludwika Wodzickiego, Karola hr. Lanckorońskiego¹⁷⁵, ministra Zaleskiego¹⁷⁶, hr. Romana Potockiego¹⁷⁷, hr. Cieszkowskiego¹⁷⁸, Alfreda Szczepańskiego, malarza Rybkowskiego¹⁷⁹. Odwiedził cesarz galerię porterów polskich artystów i artystek, zbiory Muzeum Książąt Czartoryskich i Bibliotekę Uniwersytecką w Krakowie z jej obiektami muzycznymi. Krótki moment pozostawał cesarz przed obrazem Siemiradzkiego *Chopin u Księcia Radziwiłła*”¹⁸⁰.

Jak relacjonowano w gazetach, obraz ten zawisł na wystawie „Międzynarodowej Muzyki i Teatru”:

„W polskim oddziale wiele jeszcze brakuje. Pokój Chopina zawiera liczne relikwie z życia i pracy tego słynnego poety tonów. Na ścianie powieszono obraz Siemiradzkiego *Chopin w salonie księcia Radziwiłła*”¹⁸¹.

Pod koniec roku „Österreichische Kunst-Chronik” donosiła o kolejnej publikacji, zawierającej zbiór drzeworytów wzorowanych na najbardziej popularnych wówczas dziełach, w której także znalazł się obraz Siemiradzkiego *Triumfalny Pochód Aurory (Jutrzenka)* obok takich dzieł, jak m.in. Gallegi¹⁸² *Modlitwa w klasztorze franciszkańskim w Asyżu*, Milesiego¹⁸³ *Przejażdżki* oraz Rafaela *Madonny z diademem*¹⁸⁴.

W *Listach o sztuce ze Lwowa* informowano o wystawie zorganizowanej z okazji połączenia Lwowskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuki z Krakowskim,

¹⁷⁵ Karol Lanckoroński (1848-1883), zamieszkały w Wiedniu polski historyk sztuki i kolekcjoner, członek Austriackiej Izby Panów.

¹⁷⁶ Filip Krzysztof Artur Zaleski (1836-1911), polski arystokrata i polityk konserwatywny, w latach 1888-1893 oraz w 1911 minister bez teki w rządzie austriackim.

¹⁷⁷ Roman Alfred Maria Potocki (1851-1915), III ordynat łańcucki, poseł na Sejm Krajowy Galicji.

¹⁷⁸ Prawdopodobnie chodzi o Augusta Cieszkowskiego (1814-1894), polskiego ziemianina, ekonomistę, działacza i myśliciela społecznego i politycznego.

¹⁷⁹ Tadeusz Rybkowski (1848-1926), polski malarz i ilustrator, absolwent krakowskiej i wiedeńskiej Akademii Sztuk Pięknych.

¹⁸⁰ *Der Rundgang des Kaisers*, „Deutsches Volksblatt”, 8 V 1892, s. 6.

¹⁸¹ *Eröffnung der Musik-und Theaterausstellung, Tagesnachrichten, Wien, 7. Mai*, „Das Vaterland”, 8 V 1892, s. 4.

¹⁸² Fernando Gallego (c. 1440-1507), hiszpański malarz późnego gotyku i wczesnego renesansu.

¹⁸³ Alessandro Milesi, (1856-1945), włoski malarz, specjalizował się w malarstwie rodzajowym.

¹⁸⁴ *Die Meisterwerke der Holzschneidekunst* (Leipzig, J. J. Weber), „Österreichische Kunst-Chronik”, 1 XII 1892, s. 644 (28).

na której – jak informował Karl Nitmann na łamach *Österreichische Kunst-Chronik* – pokazano obraz, który zbierał wiele pochwał, a chodziło o: „[Leona] Fortuńskiego *U mecenas* – praca przypomina nieco osiągnięcia słynnego polskiego malarza Siemiradzkiego i odznacza się szczególnie udaną plastyką postaci i wspaniałą perspektywą”¹⁸⁵.

Tymczasem w Berlinie u Rudolfa Lepkego¹⁸⁶ pod koniec 1892 na aukcji sztuki miały zostać sprzedane obrazy z kolekcji S. de Rycksen¹⁸⁷ z Brukseli. Wśród wystawionych prac

„wymieniano takich mistrzów jak Otto Seitz¹⁸⁸, Charles Hoguet¹⁸⁹, Constant Troyon, Eugene Delacroix, Jules Goupil¹⁹⁰, Narcisso Diaz, Norbert Schroedl¹⁹¹, Pallik Bela¹⁹², Eduard Hildebrandt¹⁹³, Felix Ziem¹⁹⁴, Theodore Rousseau, Charles Chaplin¹⁹⁵, Francisco Pradilla, Ernest Meissonier¹⁹⁶, Victor Dupre, Florent Willems¹⁹⁷, H. Siemiradzki, Jean-Honore Fragonard i innych”¹⁹⁸.

Zupełnie inny charakter miało doniesienie prasowe z grudnia 1893 roku, kiedy to do Warszawy przyjechała wspomniana wcześniej włoska medium Eusebia Palladino. Przybyła ona na spotkanie z dr. Julianem

---

¹⁸⁵ Karl J. Nitman, *Kunstbrief aus Lemberg*, „*Österreichische Kunst-Chronik*”, 15 XII 1892, s. 647 i n.

¹⁸⁶ Paul Ludwig Rudolph Lepke (1845-1904), niemiecki handlarz dzieł sztuki, założył Rudolph Lepke's Kunst-Auctions-Haus, pierwszy dom aukcyjny w Berlinie.

¹⁸⁷ Nie ma dokładniejszych informacji o kolekcjonerce, w publikacjach poświęconych sztuce z tego okresu możemy znaleźć wzmiankę o „wystawieniu pod młotek kolekcji pani S. de Ryksen z Brukseli, m.in.: „*Zeitschrift für bildende Kunst*”, Bd 4, 1893, s. 245.

¹⁸⁸ Otto Seitz (1846-1912), niemiecki malarz, profesor Akademii Sztuk Pięknych w Monachium.

¹⁸⁹ Charles Hoguet (1821-1870), niemiecki malarz pochodzenia francuskiego.

¹⁹⁰ Jules Adolphe Goupil (1839-1883), francuski malarz.

¹⁹¹ Norbert Schrödl (1842-1912), malarz austriacki.

¹⁹² Béla Pállik (1845-1908), węgierski artysta, szczególnie upodobał sobie malowanie zwierząt, był też śpiewakiem operowym i dyrektorem teatru.

¹⁹³ Eduard Hildebrandt (1818-1868), niemiecki malarz urodzony w Gdańsku.

¹⁹⁴ Félix Ziem (1821-1911), francuski malarz, barbizończyk.

¹⁹⁵ Charles Joshua Chaplin (1825-1891), francuski malarz i grafik, reprezentant akademizmu.

¹⁹⁶ Jean-Louis-Ernest Meissonier (1815-1891), francuski malarz akademicki, przedstawiciel francuskiego realizmu, batalista, znany głównie z obrazów związanych z wojnami napoleońskimi. Był również ilustratorem, tworzył drzeworyty i litografie, rzeźbił.

¹⁹⁷ Florent Joseph Marie Willems (1823-1905), belgijski malarz.

¹⁹⁸ *Kunstauktion*, „*Österreichische Kunst-Chronik*”, 15. Dezember 1892, s. 111; Opublikowany katalog to: *Werthvolle Gemälde und Aquarellen der Belgischen, Holländischen und Französischen Schule. Sammlung der zu Brüssel verstorbenen Mme S. de Rycksen*, Berlin 1893 (Siemiradzkiego nie uwzględniono na stronach katalogu).

Ochorowiczem¹⁹⁹ i odwiedziła Siemiradzkiego, u którego także w Rzymie bywała częstym gościem²⁰⁰. Do tej wizyty odniósł się także na łamach „Neues Wiener Journal” Henryk Monat²⁰¹ znany polski działacz polonijny w Wiedniu opisując przebieg seansu i obecnych „zaufanych osób”²⁰².

W „Österreichische Kunst-Chronik” odnotowano wrażenia z wizyty w rzymskiej pracowni Siemiradzkiego. Oprócz obszernego opisu samej pracowni dużo uwagi poświęcono także powstającym w niej pracom. Na łamach „Österreichische Kunst-Chronik” korespondent pisał:

„W pięknie urządzonej willi [Siemiradzkiego przy Via Gaeta w Rzymie] są dwie pracownie, jedna elegancko urządzona i udekorowana, na pierwszym piętrze, druga, właściwe atelier, jest położone wyżej. W pierwszej znajdują się piękne kolorowe szkice do kurtyn przeznaczonych do nowego krakowskiego teatru, w drugim sama kotara, przy której pracuje mistrz, a której ukończenie potrwa jeszcze kilka tygodni”²⁰³.

Ale to nie pracowniom poświęcił swoją uwagę autor, lecz powstającemu właśnie szczególnemu malowidłu, chodzi oczywiście o kurtynę dla wznoszonego teatru w Krakowie, której szczegółowy opis zamieścił także autor artykułu, tak o niej pisząc: „Pomysł kurtyny jest piękny, prawdziwie artystyczny, nowe słoneczne światło pędzli Siemiradzkiego”²⁰⁴. Poza wspomnianą kotarą w pracowni „na warsztacie” znajdowały się jeszcze inne obrazy, które wymieniał dziennikarz: *Powrót z Bachanalii*, w którym:

„Siemiradzkiemu udało się uzyskać tutaj cudowne efekty świetlne, jakich doświadczamy na południu²⁰⁵, (...) dalej jeszcze jedna z jego prac, której malarz zawdzięcza europejską sławę *Rzymska willa ograbiona przez barbarzyńców*. Ten

---

¹⁹⁹ Julian Ochorowicz (1850-1917), polski psycholog, filozof, wynalazca, poeta, publicysta i fotografik. Badacz psychologii eksperymentalnej w zakresie zjawisk mediumicznych. Stworzył podstawy teorii ideoplastii. Jest uważany za polskiego pioniera psychologii eksperymentalnej i hipnologii.

²⁰⁰ *Ein interessantes medium*, „Neues Wiener Journal”, 2 XII 1893.

²⁰¹ Henryk Monat (1860-1936 lub 1937), adwokat, krytyk literacki i artystyczny, tłumacz, zasłynął także jako działacz polonijny w Wiedniu.

²⁰² H. Monat, *Aus der Welt Wunder*, „Neues Wiener Journal”, 19 XII 1893, s.1-3.

²⁰³ „Österreichische Kunst-Chronik”, 20 XII 1893, s. 771.

²⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁵ Ibidem.

smutny obraz odznacza się melancholijnym tłem rzymskiej Kampanii, z czarnymi krukami na tle jesiennego nieba. Parę szkiców na ścianach, znany obraz *Piraci*; pierwszy projekt plafonu do pałacu hrabiego Zawiszy w Warszawie, kartony do starszych obrazów przypominające prace artysty”²⁰⁶.

Początek roku 1894 przynosi wyczekiwaną premierę kurtyny krakowskiej – w rubryce Theater und Kunst pisma „Wiener Zeitung” czytamy:

„W Aquario Romano wystawił Siemiradzki kurtynę przygotowaną dla krakowskiego Teatru Narodowego. Wiele wielkich i znaczących scen może tej kurtyny pozazdrościć krakowskiemu teatrowi, kompozycja i ukształtowanie tejże jest bardzo atrakcyjne”²⁰⁷.

Dalej zamieszcza autor szczegółowy opis tego dzieła konstatując:

„Ta kompozycja przynosi bogactwo figur, przyciągające z przyjemnością uwagę. Także bardzo szczęśliwy jest dobór kolorów przez artystę”²⁰⁸.

Pierwsze prezentacje wywołały zachwyt u publiczności, jak donosiły gazety:

„Kurtyny dla Krakowskiego Teatru, które zostały namalowane przez polskiego malarza Henryka Siemiradzkiego w Rzymie, (...) przyciągnęły w wiecznym mieście do «Aquario Romano» tysiące osób. Otwarcie wystawy odbyło się w obecności królowej Małgorzaty²⁰⁹, wielkiej wielbicielki Siemiradzkiego i znawczyni sztuki, przemawiała ona też publicznie, wyrażając swój podziw dla mistrza. Poruszona tym, co zobaczyła, nie przestała jedynie na tej wizycie, lecz odwiedziła artystę w jego atelier i oglądając inne jego prace, spędziła u niego całą godzinę, oddając malarzowi pochwały i uznanie”²¹⁰.

---

²⁰⁶ Ibidem.

²⁰⁷ *Theater und Kunst*, „Wiener Zeitung”, 20 II 1894, s. 20.

²⁰⁸ Ibidem.

²⁰⁹ Małgorzata Sabaudzka wł. Margherita Maria Teresa Giovanna di Savoia (1851-1926), królowa Włoch w latach 1878-1900, żona króla Humberta I.

²¹⁰ *Der Vorhang für das Krakauer Theater*, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 14 III 1894, 21 Jhr, nr 59, s. 7 i 15.

„Dopiero co podane informacje z Rzymu przenoszą nas do Lwowa, gdzie latem 1894 roku odbyła się Krajowa Wystawa Sztuki”. Na niej miały zostać pokazane nie tylko osiągnięcia polskich malarzy ale także, jak donosiła prasa, prace największych polskich mistrzów, którzy specjalnie na jej potrzeby stworzyli swoje najnowsze dzieła. Jak podkreślał autor – „Do obrazów, które trzeba zobaczyć, należy ogromny obraz Siemiradzkiego z Rzymu *Sprzedawca amuletów*”²¹¹. Jak pisano jeszcze później o wystawie:

„Polska sztuka liczy obok światowej sławy mistrzów, takich jak Matejko, Brandt i Siemiradzki, znaczną liczbę wielkich artystów, których prace zostały po raz pierwszy zebrane razem i chronologicznie uporządkowane, żeby je w ten sposób zaprezentować publiczności. Wielu mistrzów, pośród nich także Matejko, Siemiradzki i Brandt, zaprezentowali na wystawie prace, które specjalnie na nią zostały namalowane i nigdzie wcześniej nie były prezentowane”²¹².

Równie przychylnie o dokonaniach na polu sztuki polskiej mówiła „Die Presse”, wymieniając wśród najbardziej znanych nazwisk Siemiradzkiego:

„O uroku, jaki ma Wystawa Polskiej Sztuki [we Lwowie], nie trzeba wiele mówić. Nazwiska takie, jak Matejko, Brandt, Siemiradzki, Grottger, Pochwalski, Kowalski i wielu innych są znane i mogą się zaprezentować całemu światu”²¹³.

Za reprezentatywne można przywołać stwierdzenie zamieszczone w „Die Presse”: „Bez zbędnego lizusostwa i narodowego szowinizmu można bez wątpienia uznać lwowską wystawę za udaną”²¹⁴. Wystawą tą i obecnymi na niej pracami mistrzów zainteresowały się także arystokratyczne elity, a o ich wizycie pisano:

---

²¹¹ *Die allgemeine Landes-Ausstellung*, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 13 I 1894, s. 9.

²¹² *Retrospective Ausstellung der polnischen Kunst, Theater und Kunsthrichten*, „Die Presse”, 20 III 1894, s. 9 oraz „Das Vaterland”, 21 III 1894, s. 6.

²¹³ *Die fortschrittliche Galiziens*, „Die Presse”, 22 III 1894, 47 Jhr., nr 79, s. tyt. i n.

²¹⁴ *Galizische Landesaustellung*, „Die Presse”, 6 VII 1894, s. 14.

„...krótko przed [godziną] dziewiątą [na Wystawie] pojawił się arcyksiążę Leopold Salvador²¹⁵, towarzyszył mu arcyksiążę Karol Ludwik²¹⁶ wraz z hrabią Badenim²¹⁷, baronem Mersebe i hrabią Schaffgotschem²¹⁸. W pięknie ozdobionym westybulu Landhausu witał go książę Sanguszko²¹⁹ z Rady Narodowej, który później także towarzyszył honorowym gościom na wyższych piętrach, gdzie księżna Sanguszk-Thun, szwagierka landmarszałka pełniła honory. (...) Ściany tej sali zostały ozdobione obrazami i portretami ręki Matejki, Siemiradzkiego i Rodakowskiego”²²⁰.

O wystawie pisano w wiedeńskiej prasie jeszcze jesienią, wówczas spod pióra prof. Wilhelma Exnera wyszły następujące słowa:

„...tymczasowa wystawa obrazów w tym prowincjonalnym mieście jeszcze nigdy tak nie poruszyła, nie ozdobiła i nie dodała Lwowu takiego uroku. Prace Matejki, Grottgera, Siemiradzkiego, Brandta, Chodowieckiego, Pochwalskiego, Kowalskiego, Sidorowicza, Ajdukiewicza, Loefflera, Grabowskiego, Kossaka, Styki, Pruszkowskiego i wielu innych w tak wielkiej liczbie, w jakiej, o ile wiem, nigdy wcześniej [nie były pokazywane], a wszystko przygotowane z wielką pieczołowitością”²²¹.

Jesienią doszło do wizyty na Wystawie samego cesarza, a jego pobyt tam szczegółowo relacjonowała prasa:

„W pawilonie sztuki cesarza powitali artyści gromkim „Niech Żyje!”. Prof. Łódziński wygłosił mowę na cześć cesarza. Szczególne zainteresowanie cesarza wzbudziły rzeźby i obrazy – szczególnie (...) krajobraz Fałata, portrety Pochwalskiego, obraz

---

²¹⁵ Arcyksiążę Leopold Salvador.

²¹⁶ Leopold Salvator (1863-1931), książę Toskanii, syn arcyksięcia Karola Salvatora z domu habsburskiego.

²¹⁷ Kazimierz Feliks Badeni (1846-1909), polski polityk, prawnik i premier austriackiego rządu

²¹⁸ Schaffgotschowie – śląski ród arystokratyczny, pochodzący z Frankonii.

²¹⁹ Sanguszko Władysław Hieronim (1803-1870), latyfundysta galicyjski, polityk konserwatywny.

²²⁰ *Galizische Landesausstellung*, „Die Presse”, 6 VII 1894, op. cit., s. 14 oraz „Das Vaterland”, 6 VI 1894, s. 2.

²²¹ W. Exner, *Die allgemeine Landes-Ausstellung*, „Wiener Zeitung”, 1 IX 1894, s. 2-3.

rodzajowy Siemiradzkiego oraz obraz rodzajowy Kowalskiego. (...) Cesarz w dziele tym spędził tyle czasu, że zrezygnował z wizyt w innych pawilonach”²²².

Mimo pojawienia się nowych prac nie przebrzmiała sława krakowskiej kurtyny, dowodem na to jest wizyta, jaką złożył w Krakowie minister finansów Ignacy von Plener²²³, który w towarzystwie delegatów władz miasta Lasowskiego i wiceprezydenta dyrekcji finansów Krajowych Korytowskiego²²⁴, odwiedził „przy tej okoliczności wspaniale oświetlony Teatr Narodowy. Minister wyraził pełen zachwyt dla architekta Jana Zawiejskiego²²⁵ dla jego wspaniałej budowli oraz podziwiał malowaną kurtynę Siemiradzkiego”²²⁶.

W „Österreichische Kunst-Chronik” osobny rozdział poświęcono sztuce od roku 1840 do czasów współczesnych (ówczesnych). Autor omawiał w nim, dzieląc na państwa, najważniejszych artystów i najważniejsze zjawiska sztuki tego okresu. Osobny podrozdział poświęcił Węgrom i Polsce, pisząc: „Najważniejszymi współczesnymi malarzami Węgier i Polski są żyjący w Paryżu Munkacsy, Matejko (zmarły 1893) oraz Siemiradzki w Rzymie”²²⁷.

W „Das Vaterland” przy okazji publikowania powieści Teodora Jeske-Choińskiego²²⁸ pt.: *Gasnące słońce. Powieść z czasów Marka Aureliusza*, której akcja, jak już wskazuje tytuł, rozgrywa się w okresie wczesnochrześcijańskim, zauważono, że „jest efektownie ilustrowana całkowicie w stylu malarza Siemiradzkiego”²²⁹.

W pięć lat po ukończeniu gmachu teatru miejskiego w Krakowie na łamach fachowego czasopisma „Der Architekt” ukazał się artykuł w całości

---

²²² *Se. Majestät der Kaiser in Galizien*, „Wiener Zeitung”, 8 IX 1894, s. 7-9.

²²³ Ignaz von Plener (1810-1908) austriacki polityk.

²²⁴ Witold Korytowski (1850-1923), finansista i polityk konserwatywny, austriacki minister skarbu i namiestnik Galicji.

²²⁵ Właściwie Jana Zawiejskiego (Jan Baptysta Feintuch) (1854-1922) – architekt żydowskiego pochodzenia. Do jego najważniejszych projektów należy Teatr Narodowy (Słowackiego).

²²⁶ *Krakau*, 27 September, „Neue Freie Presse”, 27 VIII 1894, s. 3, ten sam tekst także, „Das Vaterland”, 28 VIII 1894, s. 4 i „Wiener Zeitung”, 28 VIII 1894, s. 3, (Neuigkeits) „Welt Blatt”, 29 VIII 1894, s. 2.

²²⁷ *Achte Periode (1840 bis auf Gegenwart). Malerei.*, „Österreichische Kunst-Chronik”, 15 III 1896, H. 7, 20 Jhr, s. 139.

²²⁸ Teodor Józef Fryderyk Jeske-Choiński, pseud. M. Bogdanowicz, Pancerny, Habdank, T. J. Orlicz (1854-1920), powieściopisarz, publicysta, krytyk, historyk, dramaturg.

²²⁹ „Das Vaterland”, 13 III 1897, XXXVIII Jhr, s. tyt.

poświęcony temu obiektowi. Oprócz szczegółów technicznych, planu teatru i informacji ogólnych możemy przeczytać:

„Bezsprzecznie wielką atrakcją [tego teatru] jest kurtyna główna, która została namalowana przez polskiego malarza Henryka Siemiradzkiego w Rzymie. Ta kurtyna jest w zasadzie wielkim, wspaniałym malowidłem o powierzchni 100 m² i jest w całości efektem samodzielnej pracy mistrza; wzbudza wielkie zainteresowanie zarówno wśród znawców sztuki, jak i wśród laików. Nikt z obcych nie powinien opuścić wizyty w teatrze, żeby nie stracić okazji podziwiania tego polskiego dzieła sztuki”²³⁰.

Przy okazji doniesień z Rzymu, gdzie odbywał się Kongres Stowarzyszenia Dziennikarzy, w drugim dniu spotkania zostali zaproszeni dziennikarze, którzy informowali swoich czytelników o jego przebiegu i pisali:

„...po głównych uroczystościach zaproszono polskich członków kongresu w obecności Sindaco księcia Ruspoli i malarza Siemiradzkiego, którzy to złożyli laur na popiersiu pisarza Mickiewicza”²³¹.

W 1900 roku Siemiradzki mimo nieobecności jego prac został zaprezentowany na Jubileuszowej Wystawie we Frankfurcie. Stało się tak za sprawą prężnie działającego Towarzystwa Fotograficznego w Wiedniu, które pokazało jego dzieła w Wiedniu na obu ścianach przeznaczonego dlań pomieszczenia, w ten sposób znalazła się tam m.in. fotografia *Nouvelle-Statue*²³², której oryginał, jak donosiła prasa, znajdował się w posiadaniu cara Mikołaja²³³.

Echa pewnego skandalu, znajdujemy na łamach kilku tytułów. W Berlinie zakazano prezentowania pewnych obrazów, a właściwie ich fragmentów w oknach wystawowych galerii, aby nie budzić zgorszenia. W jednej z

---

²³⁰ *Das Stadttheater in Krakau vom Architekten k.k. Prof. Jan Zawiejski*, „Der Architekt”, 1898, s. 9.

²³¹ *Sechster Internationales Presscongres*, „Neue Freie Presse”, 8 IV 1899.

²³² Chodzi o obraz *Nowy Posąg* występujący także pod nazwą *Odsłonięcie pomnika*.

²³³ L. Schrank, *Rückblick auf die Frankfurter Jubilaeums- Ausstellung*, „Photographische Correspondenz”, 1900, nr 483; fotografia ta, wydana przez B. Avoner Verlag w Moskwie, znalazła się w sali wystawowej oddanej do dyspozycji Wiedeńskiego Towarzystwa Fotograficznego.

tamtejszych galerii stróż prawa nakazał usunięcie z witryny zdjęć znanego dzieła sztuki. Wśród obrazów:

„...obrażających moralność znalazł się obraz Böcklina *Nereidy (Tryton i Nereida)*, kolejne dwie reprodukcje Siemiradzkiego (...). Kiedy stróżowi prawa zwrócono uwagę, że Böcklin to bardzo znany malarz i że jest to reprodukcja z oryginału, (...) miał on odpowiedzieć: «Mnie jest wszystko jedno, do okien wystawowych coś takiego nie należy!»²³⁴.

Przytaczający tę anegdotę „Das Vaterland” uzupełnił ją komentarzem: „I słusznie, nie wszystko, co jest w galeriach, powinno być pokazywane, zwłaszcza młodym ludziom i dzieciom”²³⁵. Wcześniej (w 1879 roku), o czym powyżej wspomniano, podobna sytuacja miała miejsce w Dreźnie, wówczas chodziło o reprodukcję obrazu *Wazon czy kobieta*.

Początek roku i nowego wieku, zgodnie z doniesieniami prasy, to informacje o kolejnym wielkim dziele Siemiradzkiego. Pisano:

„Słynny polski malarz Henryk Siemiradzki jest zajęty w Rzymie finalizowaniem nowej kurtyny do lwowskiej sceny. Po jej ukończeniu pojedzie ona do Warszawy na inaugurację wystawy Sztuk Pięknych i stamtąd do Lwowa”²³⁶.

W lipcu „Neue Freie Presse” informowała o dalszych losach lwowskiej kurtyny:

„H. Siemiradzki ukończył zlecenie, jakie przyjął – kurtynę do Lwowskiego teatru i wysłał ją do miejsca przeznaczenia. W wielkiej sali Aqario Romano została ona właśnie zaprezentowana i tam mogą ją podziwiać wielbiciel sztuki”²³⁷. Zachwycano się „rzymskim bogactwem”, „w klasycznym stylu z bogatą symboliką”²³⁸. Jak podaje gazeta: „Siemiradzki objaśnił nam, że za pomocą helleńskiego pejzażu zbudował kompozycję zachwycony pewną

---

²³⁴ Armer Böcklin!, „Arbeiter Zeitung”, 22 I 1900, nr 20, 12 Jhr., s. 8.

²³⁵ Böcklin polizeilich beanstandet, „Das Vaterland”, 23 I 1900, nr 21, 41 Jhr., s. 5.

²³⁶ Kunst, „Sport und Salon”, 8 II 1900, s. 10.

²³⁷ R.d.F., Theater- und Kunstdnachrichten, „Neue Freie Presse”, 20 VI 1900, s. 10.

²³⁸ Ibidem.

świątynią (...)” – po szczegółowym opisie i wymienieniu postaci czytamy dalej: „krajobraz jest właściwym tłem dla przedstawionych grup postaci”(…); „Praca oddziałuje swoją dekoracyjnością, ale otwarcie mówiąc jako dekoracja teatralna wydaje się nam, że nie jest to udana praca”²³⁹.

Nie przebrzmiały jeszcze echa lwowskiej kurtyny, wzbudzającej słowa zachwyty i krytyki – tej drugiej głównie ze strony polskich krytyków, m.in. Zapolskiej²⁴⁰, kiedy światem sztuki wstrząsnęła niespodziewana wiadomość z informacją o śmierci tego wówczas jednego z najbardziej znanych w XIX wieku artysty. Jako pierwsze z wiedeńskich czasopism informacji o śmierci artysty dostarczyła „Wiener Zeitung”, która także zamieściła obszerny nekrolog, gdzie zawarto biogram i skrócone dossier Siemiradzkiego²⁴¹. To także przegląd, najważniejszych, według ówczesnej prasy wiedeńskiej prac artysty, dlatego też zostanie on na zakończenie przytoczony niemal w całości. Pisano w nim:

„Słynny polski malarz Henryk Siemiradzki zmarł w Strzałkowie (...). Wraz z nim odeszła osobowość nowoczesnej polskiej sztuki, która była równie rozpoznawalna zarówno za granicą, w całej Europie, jak i Ameryce. Jego imię artystyczne miało dobry wydźwięk i od Matejki żaden inny polski artysta nie był tak znany. *Żywe pochodnie Nerona*, jego główne dzieło, było obrazem, który przyniósł mu ogromną sławę. Przez długi czas był to też wzorcowy obraz, który powielano, fotografowano i drukowano we wszelki sposób. Prawie wszystkie ilustrowane czasopisma zamieszczały jego reprodukcje. – Siemiradzki zmarł w wieku 60. lat. Urodził się 15 listopada w miejscowości Nowobielgorod²⁴² koło Charkowa (...). Początkowo podjął studia z dziedziny przyrodoznawstwa, ale później studiował w Petersburskiej Akademii Sztuki. Od 1870 r. odbywał podróż studyjną, którą zaczął od Niemiec. W czasie stypendium zatrzymał się w Monachium, gdzie wówczas wykładał Piloty. Jednakże Piloty nigdy nie był jego mistrzem. To często powtarzany w publikacjach błąd. Łączyło ich jedynie zamiłowanie do wielkich monumentalnych przedstawień

---

²³⁹ Ibidem.

²⁴⁰ Chodzi o tekst Gabrieli Zapolskiej pt.: *I Sfinks przemówi.../Kurtyna Siemiradzkiego*, m.in. „Słowo Polskie” 1900, nr 569. Krytycznie do sztuki Siemiradzkiego odnosił się także Stanisław Witkiewicz, zarzucając jej brak głębi. S. Witkiewicz, *Sztuka i krytyka u nas (1884-1898)*, Lwów 1899. Echa tej publikacji można znaleźć także w piśmiennictwie wiedeńskim.

²⁴¹ (Henryk von Siemiradzki †), „Wiener Zeitung”, 25 VIII 1902; „Wiener Post”, 25 VIII 1902, nr 195, s. 6.

²⁴² Obecnie Peczenihy.

historycznych. (...) Po wyjeździe znad Izary udał się do Włoch, zamieszkał w Rzymie. [W malarstwie] Pociągała go tematyka późnego imperium, jego bogactwo i grzeszna dekadencja. (...) Z jego [starożytnego Rzymu] mrocznej atmosfery wyrosły *Żywe pochodnie Nerona* (...). Siemiradzki pilnie studiował archeologię, przez co potrafił dokładnie odtworzyć i zidentyfikować każdy, nawet najmniejszy element, co potrafi dzisiaj tylko Alma Tadema w Londynie. Pompeje nauczyły go wiele. Niezrównane mistrzostwo osiągnął szczególnie w przedstawianiu materiałów, marmuru, brązu i złota, był też mistrzem barw. (...) Jego pierwszy obraz *Chrystus i Jawnogrzesznicza* (*Christus und Sünderin*) (1873) wysłał z Rzymu do Petersburga, gdzie nabył go natychmiast car Aleksander. *Żywe pochodnie Nerona*, ukończone w 1876 r., są obecnie w posiadaniu Krakowskiego Muzeum Narodowego. *Kobieta czy Waza* (*Wase oder Slavin*) (1879) stał się kolejnym, co do popularności, przedstawieniem. Trzeba także przypomnieć obrazy: *Taniec wśród mieczów* (*Der Schwerentantz*) (1880), *Fryne* (*Die Phryne*) (1888) oraz *Chrystus w ogrodzie Marii i Marty*. W kościele Zbawiciela w Moskwie znajdował się obraz *Ostatnia wieczerza* (*Heil. Abendmahl*), a w kościele ewangelickim w Krakowie *Chrystus poskramiający fale* (*Christus, die Wellen beruhigend*). Równie wspaniały był Siemiradzki w malarstwie dekoracyjnym. Jego plafony *Jutrzenka* i *Wiosna* zostały namalowane do pałacu Jury Nieczajewa-Malcewa w Petersburgu. Niezwykle ciekawe i efektowne są główne kurtyny do teatru krakowskiego i lwowskiego. Siemiradzki, polski Piloty, obrał na trzydzieści lat kierunek, który także upodobał sobie, z wielkim powodzeniem, jego krajan, pisarz Henryk Sienkiewicz. *Quo vadis* jest bardzo blisko w tonie Siemiradzkiego. Dzisiaj polska sztuka obrała sobie już inne cele, niemniej jednak powinna nadać swojemu wielkiemu archeologowi stałe miejsce w swojej sali honorowej”²⁴³.

Podobne nekrologi ukazały się tego samego dnia na łamach „Neues Wiener Journal”²⁴⁴ i w kilku innych tytułach. Wart przytoczenia jest także powielany

²⁴³ (Henryk von Siemiradzki †), Wiener Zeitung, 25 VIII 1902, op. cit.; „Wiener Post”, 25 VIII 1902, nr 195, op. cit., s. 6.

²⁴⁴ „Neues Wiener Journal”, 7 IX 1902, s. 10-11, nr 3187 – tu relacjonowano szczegółowo ostatnie godziny życia Siemiradzkiego: „O godzinie 11 w nocy zażądał kartkę papieru i zapisał, co następuje: „Niczego już nie wymagam od świata... Odczuwam fizyczne życzenie, żeby umrzeć... chciałbym jeszcze żyć dla mojej rodziny... proszę, o przebaczenie za moje błędy”. Po tym, jak to napisał, przysnął na kilka minut, wtedy rozpoczęła się agonía, i o godzinie 2 w nocy zmarł”.

w innych czasopismach nekrolog z „Neues Wiener Tagblatt”²⁴⁵ (Tages-Ausgabe), 26 VIII 1902:

(Henryk v. Siemiradzki) Słynny polski malarz, (...) zmarł przedwczoraj w swoich dobrach w Strzałkowie w rosyjskiej Polsce w wieku 59 lat, swoje wielkie pierwsze dzieło namalował w latach siedemdziesiątych. *Rzymska orgia* i *Chrystus i Jawnochrzeszcz*, które powstały w Rzymie, rozśławiły jego imię; (...). Od Matejki nie było żadnego tak popularnego polskiego malarza jak Siemiradzki, zwany polskim Pilotem. Siemiradzki z upodobaniem tworzył sceny z okresu późno rzymskiego; był on biegłym archeologiem, który znał się na każdym antycznym przedmiocie, i był też mistrzem malowania materiałów, szczególnie marmuru, brązu i złota. Jego obraz *Chrystus i Jawnochrzeszcz* (1873) wysłał z Rzymu do Petersburga, a książę Aleksander, późniejszy car Aleksander III, natychmiast go zakupił. *Pochodnie Nerona*, które ukończył w 1876 r. są w posiadaniu Muzeum Narodowego w Krakowie. *Kobieta czy waza* (1879) stał się kolejnym obrazem, który uzyskał niezwykłą popularność. Dzisiaj jest on w zbiorach Kestner-Museum w Hanowerze. Z jego pozostałych obrazów najbardziej znane są: *Rozbitek*, *Sprzedawca amuletów*, *Z katakumb*, *Fryne*, *Taniec wśród mieczów* i jeden z jego ostatnich ogromnych obrazów *Kuszenie św. Antoniego* powstały w 1891 roku. Malowidła w Kościele Zbawiciela w Moskwie są także autorstwa Siemiradzkiego, on także jest twórcą obrazu *Chrystus uspokajający fale* w kościele ewangelickim w Krakowie. Dwa wspaniałe malowidła sufitowe (plafony) *Triumf Aurory* oraz *Wiosna* stworzył dla nowo wybudowanego pałacu Nieczajewa-Malcewa w Petersburgu. Jego ostatnim wielkim dziełem był główna kurtyna do teatru we Lwowie”²⁴⁶.

Po śmierci artysty informacje publikowane na temat jego prac stały się jednak coraz rzadsze.

W okresie I wojny światowej zorganizowano w Wiedniu wystawę, na której także zaprezentowano malarstwo polskie pod protektoratem Galicyjskiego Komitetu Uchodźców, gdzie, jak zapewniała prasa, w wiedeńskiej Künstlerhale można było zobaczyć Jana Matejkę, Artura Grottgera i „światowej sławy Henryka Siemiradzkiego. Jest on reprezentowany tylko

---

²⁴⁵ „Neues Wiener Tagblatt” (Tages-Ausgabe), 26 VIII 1902, nr 235, s. 5.

²⁴⁶ Ibidem.

małymi szkicami do swojego światowej sławy obrazu *Wazon czy kobieta*, ale mimo to pozostaje zachwycający”²⁴⁷.

Niepokojące informacje o losach polskich dzieł sztuki, w tym jednej z prac Siemiradzkiego, przechowywanych na terenie Ukrainy opublikowało polonijne czasopismo wiedeńskie „Polen”. Pod dramatycznym tytułem: *Vernichte polnische Güter in der Ukraine*²⁴⁸ donoszono o zniszczeniu zamku hrabiego Czapskiego w Miropolu (Wołyń), podobny los spotkał też jego bibliotekę, książki zaś zostały wrzucone do stawu. Jak dalej informowała prasa:

„Z dóbr grafa Adama Orłowskiego w Kuryłówce (okręg Lityń, Podole) zniszczony został zamek, a wraz z nim niezwykle cenne zbiory (...). Znajdujący się w pałacu słynny obraz Henryka Siemiradzkiego *Taniec wśród mieczów* został uratowany przez ukraińskiego komisarza Stepuję i przewieziony do Kamieńca Podolskiego”²⁴⁹.

To nie koniec prasowych doniesień o twórczości Siemiradzkiego. Publikacje w wiedeńskiej prasie z ostatnich kilkunastu lat to informacje przede wszystkim z Domu Akcyjnego Dorotheum²⁵⁰, gdzie jego prace, a nawet kopie osiągały ceny znacznie powyżej spodziewanych. Na aukcji w kwietniu 2018 za kopię obrazu *Fryne* zapłacono 241.400 Euro. Śledząc aukcje tego domu handlowego, można zauważyć, że z roku na rok za prace Siemiradzkiego i ich kopie są uzyskiwane coraz wyższe ceny²⁵¹. Współczesny artykuł Edwina Baumgartnera udowadnia, jak bardzo Siemiradzki zakorzenił się w świadomości Austriaków (i jak pisze autor nie tylko Austriaków). Baumgartner opublikował swój tekst 8 października 2018 na łamach poczytnego „Wiener Zeitung”²⁵² pt. *Zniesławienie (Rufmord! Vor 1950 Jahren beging Kaiser Nero Suizid – sein Beispiel lehrt den Umgang mit Fakten und*

---

²⁴⁷ *Polnische Malerei. Die Austellung im Kunstlerhale*, „Neues Wiener Journal”, 13 IV 1915, s. 9.

²⁴⁸ *Vernichtete polnische Güter in Ukraine*, „Polen” – Wochenschrift für polnische Interessen, 1918, Bd 2, s. 224.

²⁴⁹ Ibidem.

²⁵⁰ Dorotheum – zostało założone w 1707 roku przez cesarz Józefa I i do teraz pozostaje największym, niemieckojęzycznym domem aukcyjnym na świecie.

²⁵¹ Od 2012 roku można prześledzić to na stronie Dorotheum.

²⁵² W „Wiener Zeitung” już w drugiej połowie XIX wieku publikowano felietony i informacje o Henryku Siemiradzkim i jego twórczości, co zostało zaprezentowane we wcześniejszych akapitach tego tekstu.

Fake News), mówiący o historii z czasów Nerona z jej nie do końca prawdziwymi przekładami. Swój felieton zilustrował obrazem Siemiradzkiego *Żywe Pochodnie Nerona*, pisząc jednocześnie, że obraz Henryka Siemiradzkiego ugruntował stereotypowy odbiór tamtych czasów w tradycji europejskiej²⁵³.

Zebrany materiał stanowi swoistą kronikę obecności i percepcji twórczości Henryka Siemiradzkiego nad Dunajem. Przy statystycznym zestawieniu artykułów o Siemiradzkim widać, w jakich latach najczęściej pojawiały się te publikacje. Od 1876 do połowy lat 80. XIX wieku był on regularnie gościem na łamach wiedeńskich czasopism. Najczęściej pisano o nim w „Neue Freie Presse” – w sumie opublikowano 48 artykułów, często w „Die Presse” – pojawił się tam w 25 publikacjach, w „Wiener Zeitung” zaś w 22. Co ważne, był on na łamach „Österreichische Kunst-Chronik” (21 artykułów) w latach od 1879 do 1911 roku. Rzadziej pojawiał się w innych czasopismach, takich jak: „Das Vaterland” (16 felietonów), (Neuigkeits) „Welt Blatt” (13 artykułów), „Illustrierte Sport Zeitung” (8), czy „Neues Wiener Journal”. W sumie pisano o nim w 34 tytułach wydawanych w Wiedniu, a jego nazwisko pojawiło się tam ponad 500 razy. Przeglądając kolejne publikacje, można prześledzić przebieg kolejnych fal zainteresowania życiem i twórczością Siemiradzkiego, ich nasilenie i słabnięcie, można też wyznaczyć datę, kiedy po raz pierwszy Siemiradzkemu zarzucono przynależność do akademików (w artykule E. Ranzoniego z 1890 roku)²⁵⁴. Największa fala zainteresowania przypadła na lata od 1876 do połowy lat 80. XIX wieku. Potem pojawiał się rzadziej. Po śmierci rzadko, a po I wojnie światowej sporadycznie, w zasadzie dopiero przy okazji akcji w Dorotheum powracał na łamy wiedeńskich gazet.

Jak można prześledzić od czasu ogromnego sukcesu, jaki odniósł swoim obrazem *Żywe Pochodnie Nerona* w 1876 roku, aż do śmierci, jego nazwisko było regularnie na łamach gazet. Z czasem został zapomniany, chociaż, co mogliśmy zaobserwować, na stałe wpisał się w świadomość wiedeńskich odbiorców. Obserwowano jego twórczość, analizowano ją i oceniano. Nie szczędzono swoim czytelnikom szczegółowych jej opisów. Czasem opisy prac

---

²⁵³ https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/kultur/mehr_kultur/969757_Rufmord.html; Holger Sonnabend: *Nero - Inszenierung der Macht*, Verlag Philipp von Zabern.

²⁵⁴ E. Ranzoni, *Muenchener Jahresausstellung*, „Neue Freie Presse”, 5 VIII 1890, s.1-3.

były niczym ciekawa powieść. Doszukiwano się wzorów i inspiracji artysty, a także znajdowano prace, których inspiracją była twórczość Siemiradzkiego. Regularnie publikowane artykuły stały się swoistą kroniką wystaw i obecności dzieł Siemiradzkiego nad Dunajem i nie tylko tam. Należy zauważyć, że zainteresowania prasy nie ograniczały się jedynie do prac prezentowanych w Wiedniu. Obserwowano także losy jego prac poza granicami ówczesnej stolicy, był także osobą, która nie ginęła w tłumie. Siemiradzki – artysta także budził zainteresowanie, nawet gdy pojawiał się wśród wielu innych gości, nie uczestnicząc osobiście w opisywanych wydarzeniach, dostrzegano jego obecność i skwapliwie informowano o tym czytelników. Był osobistością, która nierzadko podnosiła rangę spotkań towarzyskich. Na podstawie zebranych materiałów można zdecydowanie stwierdzić, że Siemiradzki zajmował jedno z pierwszych miejsc wśród europejskich artystów drugiej połowy XIX wieku w Wiedniu i był osobą bardzo popularną i cenioną nie tylko w świecie znawców sztuki.

„Neue Freie Presse” – wiedeńskie czasopismo założone przez Adolfa Werthnera (ur. we Wrocławiu), prezesa Österreichische Journal-Aktiengesellschaft, dziennikarza Maxa Friedländera oraz Michaela Etienna 1 września 1864 r. Założyciele z czasem rozstali się i powstał nowy tytuł „Die Presse”, który jest wydawany w Wiedniu do teraz. „Neue Freie Presse” istniało do 31 stycznia 1939 r. Pierwszy zeszyt „Die Presse” wydano 3 czerwca 1848.

„Wiener Zeitung” – austriacki dziennik założony w 1703 r. przez drukarza Johanna Baptiste Schönwettera i dziennikarza Hieronymusa Gmainera, początkowo wydawany pt. „Wienerisches Diarium”. Jest jedną z najstarszych, wciąż wydawanych gazet na świecie. Od 1780 r. jest wydawany pod obecnym tytułem: „Wiener Zeitung”.

„Österreichische Kunst-Chronik – wydawana w Wiedniu, dwukrotnie w ciągu miesiąca, od 1879 r., później jako „Österreichisch-ungarische Kunst-Chronik”, a w latach 1881-1896 jako „Allgemeine Kunstchronik. Illustrierte Zeitschrift für Kunst, Kunstgewerbe, Musik, Theater und Literatur”.

„Das Vaterland” – dziennik wydawany w Wiedniu, kierowany do katolicko-arystokratycznego odbiorcy, wydawany w latach 1860-1911.

„Illustrierte Sport-Zeitung” – tygodnik wydawany w Wiedniu w latach 1878-1880, później pt. „Sport und Salon”.

„Neues Wiener Journal” – dziennik wydawany w latach 1893-1939.

PUBLIKACJE POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA ZA 2018

Art of the Orient

Vol. 7, Art and Religions in Pre-Islamic Central Asia, JERZY MALINOWSKI, BOGNA ŁAKOMSKA (eds.)

Contents; Introduction; KENNETH LYMER GRIFFINS, Myths and Religion — a review of the archaeological evidence from ancient Greece and the early nomads of Central Asia; ROBERT SCHULZ, Dionysus Between Sāsānian Iran and Roman Allusions; MIKHAIL TREISTER, Hellenistic Phalerae from the Burials of the Nomads of Asian Sarmatia; MALAHAT FARAJOVA, Reconstruction of the archaeological landscape of the Western Shore of the Caspian Sea at the end of Upper Pleistocene and Holocene; ANNA AUGUSTINOVÁ Ibexes on black stones: new petroglyphs in Surkhandarya (South Uzbekistan); IRINA SHVETS, On the interpretation of 'sun-ray head' figures as shamanic in the Rock Art of Central Asia; MARINA KILUNOVSKAYA, Subject compositions in Tuvan rock art; VIKTOR NOVOZHENOV, MARINA BEDELBAYEVA, Figurative Monuments and Rock Art traditions of the Kazakh Steppes; SATOMI HIYAMA, ROBERT ARLT, The discovery of two Stucco Heads of the Vidūṣaka in Gandharan Art; MONIKA ZIN, Some Details from the Representations of the Parinirvāṇa Cycle in the art of Gandhara and Kucha: The Iconography of the Wandering Ascetics (Parivrājaka, Nirgrantha and Ājīvika); PIOTR BALCEROWICZ, Pre-Islamic art of Afghanistan and Pakistan. A survey of research interest.

Polish Institute of World Art Studies & Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018 (202 pp.) ISSN 2299-811X

Arte de America Latina / Sztuka Ameryki Łacińskiej

T. / Vol. 8 - Arte de America Latina / Sztuka Ameryki Łacińskiej 2018, nr 8 - Recuperación de relatos marginalizados y perspectivas decoloniales en el arte y teatro en Argentina desde principios del siglo XX hasta la actualidad / Odzyskiwanie marginalizowanych narracji i perspektywy dekolonialne W sztuce i teatrze w Argentynie od początku XX do XXI wieku, KATARZYNA CYTLAK (ed.)

Spis treści / Contenido: KATARZYNA CYTLAK, Prefacio, Recuperación de relatos marginalizados y perspectivas decoloniales en el arte y teatro en Argentina desde principios del siglo XX hasta la actualidad; I. RITUALES DE MUERTE – PERFORMANCE – ACTUAR DESDE EL ESTAR: JUAN IGNACIO VALLEJOS, Fabián Gandini y la est(ética) de la fisura; JUAN PABLO PÉREZ, Ritualizar la muerte. Identidades latinoamericanas en las prácticas conceptuales de Alfredo Portillos; MALENA LA ROCCA, Entre rituales fúnebres y movilizaciones de protesta. Modos de hacer arte y política durante la última dictadura cívico-militar argentina; MARÍA LAURA (MALALA) GONZÁLEZ, Teatro y posdictadura: La Organización Negra y sus modos de intervenir el espacio público en clave performática; II. RE-VISIONES DE RELATOS MARGINALIZADOS DE LA HISTORIA DEL ARTE EN ARGENTINA: GEORGINA G. GLUZMAN, Las *bañistas* de Raquel Forner: mujeres modernas; ISABEL PLANTE, Crítica institucional desde del 'Tercer Mundo'. *Cultura: dentro y fuera del museo*; ANDREA DÍAZ MATTEI, "Los argentinos descendemos de los barcos", pero... ¿de cuáles? Apuntes sobre la (in)visibilización de la negritud rioplatense en las prácticas artísticas contemporáneas.

Instituto Polaco de Investigación del Arte Mundial & Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018 ISSN 2299-260X (162 pp.)

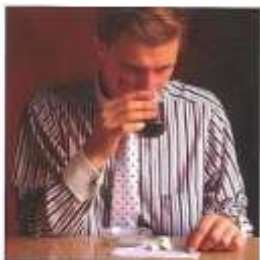

Dagerotyp. Studia z historii i teorii fotografii / Daguerreotype. Studies in the history and theory of photography

DAGEROTYP

STUDIA Z HISTORII I TEORII FOTOGRAFII

Mr 1 (25) / 2018

FOTOGRAFIA I SZTUKA

No.1 (25) - Fotografia i Sztuka / Photography & Art, MAŁGORZATA MARIA GRĄBCZEWSKA (ed.)

Spis treści / Contents: MAŁGORZATA MARIA GRĄBCZEWSKA, „*Dagerotyp*” – *nowy początek* / ‘Daguerreotype’ – new beginning; STUDIA / STUDIES: ANNA MASŁOWSKA, „*O zastosowaniu fotografii do malarstwa*” – *nowe medium w atelier malarza w XIX w.* / ‘On the use of photography for painting’ – a new medium in the painter’s arsenal in the nineteenth century; LECH LECHOWICZ, *Fotografia w kręgu awangardy lat 1909–1939. Konstruktywizm* / Photography in the avant-garde circle of 1909–1939. Constructivism; ADAM MAZUR, *Radość fotografii. uwagi o twórczości Piotra Uklańskiego* / ‘The Joy of Photography. Notes on Piotr Uklański’s Work; KOLEKCJE / COLLECTIONS: MONIKA KOZIEŃ, *Sztuka współczesna w zbiorach Muzeum Fotografii w Krakowie*; WOJCIECH WALANUS, *Zbiory Fototeki Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego*; RECENZJE / REVIEWS: WERONIKA KOBYLİŃSKA-BUNSCH, *W nieustannym napięciu. Wokół Foto-konstelacji Pawła Mościckiego*; WITOLD KANICKI, *Zaburzona epoka. Polska fotografia artystyczna w latach 1945–1955 Macieja Szymanowicza*; VARIA: Stefan Czyżewski Zofia Rydet – *dziedzictwo kultury i fotograficzny eksperyment*; LECH LECHOWICZ, *Historia fotografii polskiej, opracowanie zbiorowe – dzieje przedsięwzięcia*; „*Dagerotyp*” – zawartość numerów 1–24, oprac. Barbara Kosińska; *Wybór publikacji związanych z historią i teorią fotografii (lata 2016–2017)*, oprac. Weronika Kobylińska-Bunsch; Summaries.

Stowarzyszenie Historyków Fotografii, Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, Muzeum Fotografii w Krakowie, Warszawa 2018; ISSN 1233-2445 (s. 258)

Kultura Artystyczna

T.2: TERESA GRZYBKOWSKA, Kobieta wozem chwalebnego czynu. Twórczynie pierwszych polskich muzeów i ogrodów filozoficznych, GRAŻYNA RAJ (red.)

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako, Warszawa – Toruń 2018 ISBN 978-83-65480-28-6 (356 s.)

Pamiętnik Sztuk Pięknych

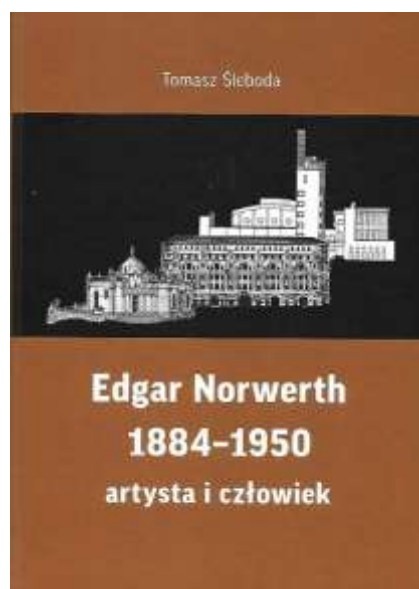
T. 13: Wokół 1918 roku. Niepodległość i awangarda / Around 1918 year. Independence and the Avant-garde, MAŁGORZATA GERON I JERZY MALINOWSKI. (red.)

Spis treści: JERZY MALINOWSKI, *Przedmowa*; CZEŚĆ I: AWANGARDA I NIEPODLEGŁOŚĆ - TOMASZ GRYGLEWICZ, *Formizm a tendencje wczesnoawangardowe w sztuce Europy Środkowej. Zarys problematyki / Formism and the Early Avant-Garde Tendencies in the Art of Central Europe. An Outline of the Problem*; KINGA KAŚKIEWICZ, *Koncepcja wielości rzeczywistości Leona Chwistka a imaginatywny świat sztuki Leona Blausteina / Multiplicity of Reality Concept by Leon Chwistek vs Imaginative World of Art by Leon Blaustein*; DIANA WASILEWSKA, *Na „wieczorze obłąkańców”. Sztuka formistów w krzywym zwierciadle krytyki międzywojennej / “At the Lunatics’ Night”. The Formists in the Distorting Mirror of the Interwar Art Criticism*; MAŁGORZATA GERON, *Kokaina/Cocain Rity Sacchetto i Augusta Zamoyskiego / Kokaina/Cocain by Rita Sacchetto and August Zamoyski*; MONIKA CHUDZIKOWSKA, *Formiści w przestrzeni sceny. Scenografia Andrzeja i Zbigniewa Pronaszków w latach 1925–1926 / Formists in Terms of Stage Performance. Stage Design by Andrzej and Zbigniew Pronaszkowski in 1925–1926*; KATARZYNA KULPIŃSKA, *Grafika malarza? Poszukiwania Wacława Wąsowicza (1891–1942) w grafice warsztatowej / Graphics by a Painter? Wacław Wąsowicz’s Endeavours in Printmaking*; AGNIESZKA SALAMON-RADECKA, *Jerzego Hulewicza (1886–1941) kłopoty z formizmem. Przyczynek do burzliwej historii kontaktów poznańskich ekspresjonistów z krakowskimi formistami / Jerzy Hulewicz (1886–1941) and His Problems with Formism. A Contribution to the Tempestuous History of Contacts of Poznań-Based Expressionists and Formists from Kraków*; MAŁGORZATA STOLARSKA-FRONIA, *„Rewolucyjna młodzież ze Wschodu” i berlińscy Patetycy. Związki między ideologią grupy Jung Idysz a grupą Die Pathetiker / The Revolutionary Youth from the East and Berlin Pathetiker. The Relationship between the Yung- -Yidish and Die Pathetiker Groups*; ELEONORA JEDLIŃSKA, *Marek Szwarc: Jung Idysz i Bunt / Marek Szwarc: Young Yidish and Bunt Groups*; IZABELLA POWAŁSKA, *Wokół „Tańczącego Ognia”. Kobiety artystki w grupie Jung Idysz / Around the “Dancing Fire”. Women-Artists in the Yung Yidish Group*; RENATA PIĄTKOWSKA, *Po awangardzie. Czy żydowska awangarda początku lat 20. XX wieku oddziaływała na żydowskie uniwersum wizualne w II Rzeczypospolitej? / After Avant-Garde. Is the Jewish Avant-Garde of the Beginning of the Twenties Have Influenced the Yiddish Visual Univers in Poland?*; PRZEMYSŁAW STROŻEK, *Sport w kręgu formistów i pierwszej serii „Zwrotnicy” (1919–1923) / Sport in the Circle of the Formists and the First Series of “Zwrotnica” Magazine (1919–1923)*; BARTOSZ BUCZYŃSKI, *Wczesna twórczość Henryka Stażewskiego. Analiza i dynamika przemian na podstawie nowo odkrytej kompozycji malarskiej z początku lat 20 / Henryk Stażewski and his earliest works. Analysis of his style in relation to unknown composition dated ca. 1920*; WERONIKA SZULIK, *Wokół Wesela hrabiego Orgaza – związki Romana Jaworskiego z prądami awangardowymi / Around the “Wedding of the Count of Orgaz” – Roman Jaworski’s Relationship with the Avant-Garde*; ANNA BUDZAŁEK, *Na ratunek ostatniej polskiej przedwojennej awangardzie. Leon Chwistek i I Grupa Krakowska / Saving*

the Last Polish Pre-War Avant-Garde. Leon Chwistek and the Krakow Group; CZEŚĆ II: AWANGARDA I REWOLUCJA - DIANA OBOLEŃSKA, *Okres antropozoficzny Stanisława Stücgolda / Anthroposophic Period of Stanisław Stücgold*; KAJETAN GIZIŃSKI, *Wassilij Kandinski – malarz jednego obrazu / Wassily Kandinsky – One Picture Painter*; TOMASZ DZIEWICKI, *Totemiczny wymiar abstrakcji. Wokół narodzin malarstwa bezprzedmiotowego i Kompozycji 5 Wassilego Kandinskiego / Totemism of Abstract Painting. About Birth of Non-Representational Art and Composition 5 by Wassily Kandinsky*; SWIETŁANA CZERWONNAJA, *Der Blaue Reiter (Błękitny Jeździec) i echo jego tryumfalnego marszu w narodowych szkołach artystycznych Europy Wschodniej / „Der Blaue Reiter” and the Echo of His Triumphal Flight in National Artistic Schools of the East- -Europa*; GRAŻYNA BOBILEWICZ, *Muzyka w malarstwie awangardy rosyjskiej / Music in Russian Avant-Garde Painting*.

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2018, ISSN 1730-0215

Poza seriami / Out of series

TOMASZ ŚLEBODA, Edgar Norwerth 1884-1950. Artysta i człowiek, ANNA DZIERŻYC-HORNIAC (red.)

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako, Warszawa – Toruń 2018 ISBN 978-65480-32-3 (s. 576)

Series Byzantina. Studies on Byzantine and Post-Byzantine Art

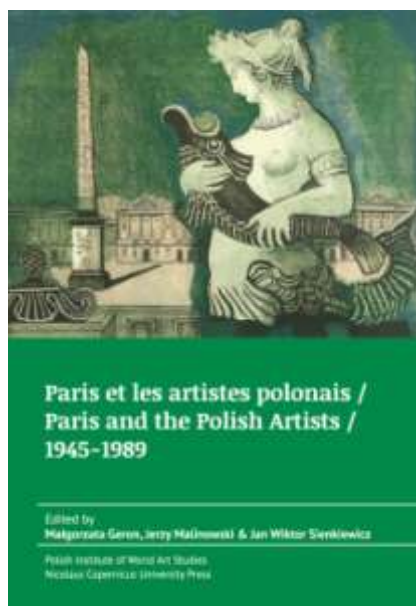
Vol. XVI, WALDEMAR DELUGA (ed.)

Contents: WALDEMAR DELUGA, Introduction; CLAUDE MUTAFIAN, La Roumanie et les manuscrits arméniens; S. PETER COWE, Selected Armenian Poems on Caffa (Theodosia) from the Ottoman Period (1475-1774); MARIYA HELYTOVYCH, Hodegetria from the Chapel of Armenian Archbishops in Lviv. Clarifying Attribution; SATENIK CHOOKASZIAN, The Decoration of St. All Saviour Cathedral of New Julfa; RUBEN ATOYAN, The Cartographic Heritage of the Mekhitarist Congregation.

Polish Institute of World Art Studies, Cardinal Wyszyński University,
University of Ostrava 2018, ISSN 1733-578

Studia o Sztuce Nowoczesnej / Studies on Modern Art

Vol. 6: Paris et les artistes polonais / Paris and the Polish Artists 1945-1989, MAŁGORZATA GERON, JERZY MALINOWSKI & JAN WIKTOR SIENKIEWICZ (eds.)

Table of contents: JERZY MALINOWSKI, Foreword; EWA BOBROWSKA, Les associations artistiques polonaises en France dans la seconde moitié du XXe siècle : vers une intégration du milieu; JERZY MALINOWSKI, Jewish artist from Poland in post-war Paris; SWIETŁANA CZERWONNAJA, Kaunas – Vilnius – Paris: Lithuanian parallel of Polish artistic exile during and after World War II; PIOTR MARCINIAK, ALEKSANDRA RANIEWICZ, L'émigration polonaise en France après la Seconde Guerre Mondiale, et son influence sur la création de l'espace urbain; ALEKSANDRA BLONKA-DRZAZDZEWSKA, Jerzy Brodnicki – Van Haardt – une vie, deux biographies; DOROTA SZOMKO-OSEKOWSKA, Jan Ekiert – the artist of quiet voice; EWA ZIEMBIŃSKA, Les sculptrices polonaises à Paris après 1945; KATARZYNA KULPIŃSKA, The graphic work and publishing activities of Franciszek Prochaska (1891-1972); PAWEŁ IGNACZAK, Les graveurs polonais en France après 1945, dans les collections artistiques de la Bibliothèque Polonaise de Paris ; TOMASZ GRYGLEWICZ, Paris Motifs in the Art of Jan Lebenstein as an Image of Man's Downfall in a Big City; DOROTA GRUBBATHIEDE , „From the 'Wailing Wall' through affirmative participation to situational 'whisper': notes on the Paris works of Wostan, Alina Szapocznikow, Wanda Czelkowska and Andrzej Wojciechowski in years 1946-1973; MARLENA PRZYBYŁ, Les commencements d'Edward Baran. Vers la dé-matérialisation de la peinture; MAŁGORZATA STĘPNIK, La nonexistence fructueuse. Piotr Szmitke et “simulacrum” parisien; ANNA ZELMAŃSKA-LIPNICKA, Janusz Strzałecki – artwork revisions and the idea to establish Parisian Studio of Copy as the Gdańsk State Higher School of Fine Arts Department; MAŁGORZATA GERON, Roman Zrębowski „O nowoczesnym malarstwie francuskim. Wspomnienia i refleksje paryskie” [On modern French painting. Parisian memoirs and reflections] (1959); PIOTR MAJEWSKI, Le voyage de Pierre Restany pour la Pologne en 1960, et ses échos dans les écrits du critique. MAGDALENA SAWCZUK, « Chassés du paradis ». Les facettes inconnues de la scène artistique polonaise à Paris après la Seconde Guerre mondiale. AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WOJCIK, Le « Dossier Pologne » de la galerie l'Ollave de Lyon; KAROLINA ZYCHOWICZ, The cooperation between the Louise Leiris gallery in Paris and CBWA “Zachęta”. Exhibitions of Pablo Picasso (1965, 1968) and André Beaudin (1968); MAŁGORZATA REINHARD – CHLANDA, Włodzimierz Hodys — between Paris and Cracow; ANNA DZIERŻYC – HORNIK, “Polish art is an interest, otherwise it won't be seen, as in comparison with what is being done in the world...”. Foksal Gallery and Polish-French artistic relations; ANNA GRABOWSKA-KONWENT, Roman Cieślewicz – Meanders of Imagination in Archival Order; AGNIESZKA, KUCZYŃSKA, <Seulement la liberté>. Zbigniew Makowski, Paris and Surrealism in 1962; HENRYKA MILCZANOWSKA, Nothing objectively existing. Arika Madeyska- a sketch to

her portrait; JAN WIKTOR SIENKIEWICZ, Searching for the bright spot. The work of Joanna Wierusz-Kowalska-Turowska; ELEONORA JEDLIŃSKA, Lipecka – L'Art et l'infinie harmonie du Chaos; ANNA RUDEK-ŚMIECHOWSKA, Cryptic notes from everyday life. Michał Batory's graphic statements; MAGDALENA DURDA-DMITRUK, Mirror Mirages of Gabriela Morawetz.

Polish Institute of World Art Studies & Nicolaus Copernicus University Press, Toruń 2018 ISBN 978-83-2313853-2 (s. 431)

Studia z architektury nowoczesnej / Studies on modern Architecture

T. 6: Architektura polska – między Wschodem a Zachodem, JOANNA KUCHARZEWSKA (ed.)

Spis treści: JOANNA KUCHARZEWSKA, Wstęp / Introduction; Część I / Part I: ARCHITEKTURA POLSKA NA ZIEMIACH WSCHODNICH DAWNEJ RZECZPOSPOLITEJ: *Zniszczenia w architekturze rezydencjonalnej na Wołyniu w latach 1914–1921 Stan zachowania polskich obiektów pałacowych na terenie Podolia* / The present condition of Polish palaces in the region of Podolia as exemplified by selected buildings; LUBOW ŻWANKO, *Polscy architekci Charkowa – Bolesław Michałowski i Marian Józef Zdzisław Charmański: szkic o życiu i twórczości* / The Polish architects of Kharkov (Kharkiv) – Bolesław Michałowski and Marian Józef Zdzisław Charmański; MICHAŁ PSZCZÓŁKOWSKI, *Tadeusz Obmiński – architekt dwóch kultur* / Tadeusz Obmiński – an architect of two cultures; JAKUB LEWICKI, *Luksusowa architektura mieszkaniowa Lwowskiej Szkoły Architektonicznej schyłku lat 30. XX wieku na przykładzie zespołu zabudowy przy ulicy Sykstuskiej 49–59 we Lwowie* / Luxurious housing architecture of the Lwów School of Architecture towards the end of the 1930s, based on the example of building complex at 49-59 Sykstuska Street in Lwów; MAŁGORZATA KORPAŁA, *Kolorystyka architektury modernistycznej i funkcjonalistycznej okresu 20-lecia międzywojennego we Lwowie* / The colours of interwar

modernist and functionalist architecture in Lwów; Część II / Part II: MIĘDZY MODERNIZMEM A SOCREALIZMEM: PIOTR TOMASZEWSKI, *Między modernizmem a socrealizmem. Poczta w Ciechocinku projektu Romualda Gutta i Józefa Jankowskiego – jej charakterystyka, analiza i problematyka konserwatorska* / The post office in Ciechocinek designed by Romuald Gutt and Józef Jankowski – an analysis of its characteristics and conservation issues; PIOTR MARCINIAK, *W stronę nowoczesnego życia? Przestrzeń społeczna w powojennych osiedlach mieszkaniowych* / Social space in post-war residential districts; ALEKSANDRA SUMOROK, *Socrealistyczne domy kultury od wnętrza. Architektura szczęścia?* / Inside the socialist realist places of culture. The architecture of happiness? Część III / Part III: ARCHITEKTURA POLSKA NA ZIEMIACH ZACHODNICH PO 1945 ROKU: KRZYSZTOF BIZIO, *Architektura i urbanistyka śródmieścia Szczecina w latach 1945–1981. Analiza genezy i próba oceny obecności w mieście współczesnym w oparciu o wybrane przykłady* / The architecture and urban planning of Szczecin's (Stettin) city centre in years 1945-1981. Analysis of the genesis and an attempt to assess its contemporary presence on the basis of selected examples; PIOTR FIUK, *„Nowoczesna” architektura w zrujnowanej dzielnicy staromiejskiej Szczecina po 1945 r. – koncepcja modernistycznego osiedla mieszkaniowego wobec idei przywrócenia historycznej struktury* / „The modern” architecture of Szczecin's destroyed Old Town district after 1945 – the concept of the modern housing estate towards the idea of the restoration of the historic structure; MACIEJ SŁOMIŃSKI, *Powojenne wyposażenia i wystroje kościołów Szczecina. O narodzinach i zmięczeniu współczesnej sztuki sakralnej* / Post-war fitting and decoration in the churches of Szczecin (Stettin); TOMASZ SACHANOWICZ, *Twórczość Zbigniewa Abrahamowicza na tle architektury Szczecina lat 1945–1989* / The works of Zbigniew Abrahamowicz against the background of architecture in Szczecin from 1945 to 1989; MONIKA OŻÓG, *Polacy wobec pra-piastowskiego dziedzictwa: pomysły na głogowską kolegiatę przed 1981 rokiem* / Poles in the face of the Piast legacy: ideas for the Głogów (Glogau) collegiate church before 1981.

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, Zakład Historii Sztuki Nowoczesnej Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika & Wydawnictwo Tako, Warszawa – Toruń 2018 ISSN 2084-0713 (266 s.)

Sztuka Europy Wschodniej / Искусство восточной Европы / Art of the East Europe

T. 6, Polscy i rosyjscy architekci w XIX i XX wieku / Польские и российские архитекторы в XIX и XX веках / Polish and Russian architects in 19th and 20th century, JERZY MALINOWSKI, IRINA GAVRASH, AGNIESZKA POSPISZIL & SVETLANA LEVOSHKO (red.)

Spis treści: JERZY MALINOWSKI, *Od redakcji* / От редакции / From the editor; ЕКАТЕРИНА КОЛЯДА, Усадьбы рода Браницких на территории Российской империи (Александрия в Белой Церкви и Алупка в Крыму) / Country estates of the Branicki family on the territory of the Russian Empire (Alexandria in Belaya Tserkov and Alupka in the Crimea); EMILIA ZIÓŁKOWSKA *Projekty cerkwi Konstantina Thona dla Królestwa Polskiego* /Konstantin Thon's Orthodox church projects for the Kingdom of Poland; АЛЕКСАНДР БЕРТАШ, Архитектор М.Т. Преображенский и его наследие в странах Балтии и Восточной Европы / М. Т. Preobrazhensky, an architect and his heritage in the Baltic States and Eastern Europe; ЕКАТЕРИНА КОЛЯДА, Горный инженер Геннадий Романовский и его роль в развитии городской и усадебной застройки в Крыму / Gennady Romanovsky, a mining engineer and his role in the development of the towns and country estates in the Crimea; МИХАИЛ БАЗИЛЕВИЧ, Творческое наследие польско-русских архитекторов на российском Дальнем Востоке на рубеже XIX – XX вв. / Creative heritage of the Polish-Russian architects in the Russian Far East at the turn of the 19th and 20th centuries; AGNIESZKA JANUSZKIEWICZ, *O nietypowej architekturze świątyni typowej. Realizacje projektu prawosławnej cerkwi wojskowej architekta Michaiła Prozorowa i ich przekształcenia po 1915 roku* / About atypical architecture of a typical church. The realised projects of Mikhail Prozorov's Orthodox Army Church and their transformation after 1915; KRZYSZTOF STEFAŃSKI, *Absolwenci Politechniki Ryskiej w architekturze Łodzi na przełomie XIX i XX wieku* / Graduates of the Riga Polytechnical

Institute in the architecture of Łódź at the turn of the 19th and 20th centuries; JADWIGA ROGUSKA, *Petersburskie wątki w warszawskiej twórczości architektonicznej Mariana Lalewicza* / Petersburgian motives in the Warsaw architectural oeuvre of Marian Lalewicz; СВЕТЛАНА ЧЕРВОННАЯ, Стефан Кричинский (1874–1923): его вклад в архитектуру Петербурга и других городов России начала XX века / Stefan Kryczyński (1874–1923): his contribution to the architecture of St. Petersburg and other early 20th-century Russian cities; ЛЮБОВЬ ЖВАНКО, Архитекторы польского происхождения в Харькове: биографические и творческие пункты (вторая половина XIX – начало XX в.) / Architects of Polish extraction in Kharkiv: the outline of biographies and artistic works; JERZY UŚCINOWICZ, *Molenna i jej ikonostas – teologiczno-estetyczne aspekty transformacji* / Molennaya and its iconostasis – the theological-aesthetic aspects of transformation; ИРИНА БЕЛИНЦЕВА, Архитектура католических храмов Калининградской области (бывшая северо-восточная часть Восточной Пруссии) XIX-XX вв.: история и современность / Architecture of the 19th-20th-century Catholic churches in the Kaliningrad oblast' (a former North-Eastern part of East Prussia); JERZY UŚCINOWICZ, *Nowa rotunda w Grodnie – w odnowie tradycji kultu i kultury* / New rotunda in Grodno – in the renewal of the tradition of worship and of the culture; ИРИНА О. БЕМБЕЛЬ, Архитектура Марека Будзинского в контексте постмодернизма / Marek Budzyński's architecture in the post-modernist context.

Recenzje / Рецензии / Reviews: KRZYSZTOF STEFAŃSKI, Recenzja książki Tomasz Śleboda *Edgar Aleksander Norwerth 1884-1950. Architekt i teoretyk architektury* (Warszawa 2018) / A review of the book by Tomasz Śleboda *Edgar Aleksander Norwerth 1884-1950. Architekt i teoretyk architektury* (Warszawa 2018); TOMASZ ŚLEBODA, Recenzja książki Илья Печёнкин, Ольга Шурыгина *Архитектор Иван Жолтовский. Эпизоды из ненаписанной биографии* (Москва 2017) / A review of the book by Илья Печёнкин, Ольга Шурыгина *Архитектор Иван Жолтовский. Эпизоды из ненаписанной биографии* (Москва 2017).

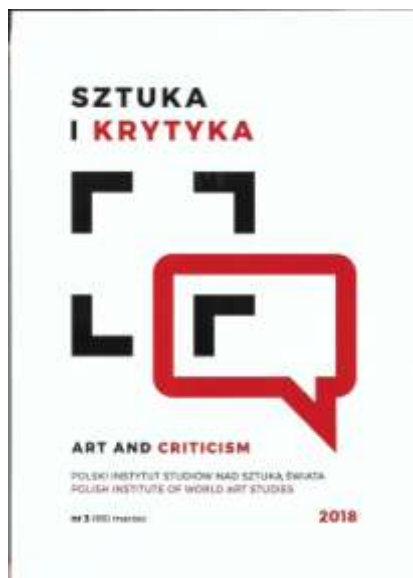
Miscelanea: WALDEMAR DELUGA, *Series Byzantina. Studies on Byzantine and Post-Byzantine Art w piętnastolecie publikacji* / *Series Byzantina. Studies on Byzantine and Post-Byzantine Art*. On the occasion of the 15th anniversary of the first publication.

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako, Warszawa-Toruń 2018, ISSN 2353-5709

Sztuka i Krytyka. Komunikaty Zarządu PISnŚŚ / Art and Criticism

Nr 1 (64), JERZY MALINOWSKI (red.)

Nr 2 (65), JERZY MALINOWSKI (red.)

Nr 3 (66), JERZY MALINOWSKI, MARCIN TEODORCZYK (red.)

Spis treści:

Zaproszenia na seminaria i wykłady: Zaproszenie na konferencję *Tropami zdrady / On the Trail of Betrayal* (Łódź, 11-13 czerwca 2018); Prezentacja albumu Jana Wiktora Sienkiewicza *Artyści Andersa. Uratowani z niehumanitarnej ziemi* w Wielkiej Brytanii w Londynie; Odznaczenie Katarzyny Maleszko Orderem Wschodzącego Słońca, Złote i Srebrne Promienie przez Rząd Japonii; JANA ŠVANTNEROVÁ, Wystawa *Leopold Horovitz Lost – Found*, Wschodniosłowackie Muzeum w Koszycach; AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WÓJCIK, Wystawa *Henryk Siemiradzki i kolonia rosyjskich artystów w Rzymie*, Państwowe Muzeum Rosyjskie w Petersburgu; JERZY MALINOWSKI, Wystawa, *Modigliani, Soutine i inne legendy Montparnasse*, Muzeum Fabergé w Petersburgu;
Nowe publikacje Instytutu i jego członków.

Polski Instytut Studiów na Sztukę Świata, Warszawa 2018 (s. 18) ISSN 2544-9281

NR 4 (67), opr. JERZY MALINOWSKI, MARCIN TEODORCZYK

Spis treści: Sprawozdanie z działalności Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata za rok 2017; Sprawozdanie z działalności Polskiej Misji Artystyczno-Naukowej w Japonii za rok 2017; Zaproszenia na seminaria, wykłady i promocje; Program konferencji THE HENRYK SIEMIRADZKI THAT WE DO NOT KNOW. Celebrating 175 anniversary of the artist's birth, Kraków 12-13.04.2018;

MACIEJ GUGAŁA: *Rekonstrukcja czy reinterpretacja? O eksperymentach optycznych Davida Hockneya i eksperymentach konserwatorskich Balthusa*; KAROLINA ZYCHOWICZ: *Gizela Szancerowa – zapomniana (?) animatorka polskiego życia artystycznego*;

Nowe publikacje Instytutu i jego członków; Publikacje o sztuce chińskiej i o sztuce koreańskiej (opr. Bogna Łakomska).

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata, Warszawa 2018 (s. 67)

ISSN 2544-9281 (s. 67)

NR 5 (68), opr. JERZY MALINOWSKI, MARCIN TEODORCZYK

Spis treści: Walne Zebranie w dniu 12 maja; Cykl wykładów *Sztuka Świata* w Muzeum Śląskim; Zaproszenia na seminaria i wykłady; Sprawozdanie z konferencji *The Henryk Siemiradzki that we do not know*. Zaproszenie na konferencję *Henryk Siemiradzki i międzynarodowe środowisko artystyczne w Rzymie / Henryk Siemiradzki and the international artistic milieu in Rome*. Zaproszenie do tomu *Polsko-rosyjskie związki w architekturze i urbanistyce w XIX i XX wieku: polscy architekci w Rosji – rosyjscy architekci w Polsce / Польско-российские связи в архитектуре и градостроительстве в XIX-XX вв: архитекторы-поляки в России и русские архитекторы в Польше*; *Rocznik Dagerotyp. Studia z historii i teorii fotografii* KRZYSZTOF SZATKOWSKI, *Zagraniczne wystawy artystów sztuki krytycznej w okresie 1990 – 2002*; EWA SUŁEK, *Nadchodząca rewolucja - proces czy proroctwo? O narracjach kuratorskich wystaw sztuki ukraińskiej w roku 2014*. Nowe książki; Publikacje Instytutu o polskich artystach w koloniach artystycznych zagranicą i na emigracji (opr. Jerzy Malinowski)

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata, Warszawa 2018 (s. 68), ISSN 2544-9281

NR 6 (69), opr. JERZY MALINOWSKI, MARCIN TEODORCZYK

Spis treści: Walne Zebranie w dniu 12 maja 2018 roku; Zaproszenia na seminaria i wykłady.

LEJLA CHASJANOWA: „...sztuka w ostatnich czasach poważnie upadła”. *Henryk Siemiradzki i Siergiej Diagilew*; AGATA KNAPIK: *Architektoniczno-urbanistyczna działalność radykalnej grupy UFO z Florencji jako transpozycja semiologicznych teorii Umberta Eco*.

Publikacje Instytutu o sztuce japońskiej (opr. Jerzy Malinowski).

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata, Warszawa 2018 (s. 82) ISSN 2544-9281 (s. 82)

NR 7-8 (70-71), opr. JERZY MALINOWSKI, MARCIN TEODORCZYK, red. GRAŻYNA RAJ

Spis treści: BEATA BIEDROŃSKA-SŁOTA: Oddział Krakowski Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata i działalność Instytutu w Krakowie

GRZEGORZ FIRST: Berner Altorientalisches Forum III;

GRZEGORZ FIRST: Wizerunki bóstw demonów na starożytnym Bliskim Wschodzie; MARZENNA CZERNIAK-DROŹDŻOWICZ: Od idei do wizerunku – Indie; BEATA BIEDROŃSKA-SŁOTA: Polski ubiór narodowy jako wyraz tradycji oraz niezależności politycznej i kulturalnej

Publikacje Instytutu w 2017 roku (opr. Jerzy Malinowski).

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata, Warszawa 2018 (s. 76), ISSN 2544-9281 (s. 76)

NR 9 (72), opr. JERZY MALINOWSKI, GRAŻYNA RAJ i MARCIN TEODORCZYK

Spis treści: Zaproszenia na seminaria i wykłady.

BOGNA ŁAKOMSKA: *Spotkanie dostojników w Lintong* – chiński obraz malowany na szkle ze zbiorów Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie; ANNA DZIERŻYC-HORNIK: Słowo jako obraz i rzecz w przestrzeni galerii. Konceptualne gry z tekstem na przykładzie wybranych realizacji w Galerii Foksal.

Nowe publikacje Instytutu.

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata, Warszawa 2018 (s. 44), ISSN 2544-9281

NR 10 (73), opr. JERZY MALINOWSKI, GRAŻYNA RAJ i MARCIN TEODORCZYK

Spis treści: Zaproszenia na seminaria i wykłady; 175. urodziny Henryka Siemiradzkiego.

EVA KAMINSKI, Ochrona dóbr kultury materialnej we współczesnej Japonii – rewitalizacja ceramiki Echizen jako studium przypadku; ALEKSANDRA GÖRLICH, Dwuwymiarowa przestrzeń publiczna: jak przenoszono dramat *Kanadehon chūshingura* ze sceny teatru *kabuki* do XIX-wiecznego drzeworytu.

Sprawozdania z konferencji i zebrań; Nowe publikacje Instytutu.

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata, Warszawa 2018 (s. 44), ISSN 2544-9281

NR 11 (74), opr. JERZY MALINOWSKI, GRAŻYNA RAJ i MARCIN TEODORCZYK

Spis treści:

Zaproszenie na konferencję: HENRYK SIEMIRADZKI AND THE INTERNATIONAL ARTISTIC MILIEU IN ROME (Rzym 8-9. 11. 2018); Obchody 175. urodzin Henryka Siemiradzkiego. Zaproszenie na prezentację pierwszego numeru pisma DAGEROTYP. Studia z historii i teorii fotografii Spotkania w sprawie jubileuszu 100-lecia stosunków dyplomatycznych Polski i Japonii.

AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WÓJCIK, Bibeloterzy, kolekcjonerzy, esteci... XVIII wiek sto lat później; FILIP PRĘGOWSKI, Figuracje zmontowane. O malarstwie Davida Salle'a.

Nowe publikacje Instytutu.

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata, Warszawa 2018 (s. 62) ISSN 2544-9281

NR 12 (75), opr. JERZY MALINOWSKI, GRAŻYNA RAJ i MARCIN TEODORCZYK

Spis treści: Projekt DIGITISATION OF THE MANUSCRIPTS AND DOCUMENTS AT THE BIBLIOTECA GENERALE DI TERRA SANTA AND THE FRANCISCAN ARCHIVES IN OLD JERUSALEM: SECOND STEP (opr. Jacek Tomaszewski); Zaproszenia; Sprawozdania i informacje; Prof. Grażyna Bobilewicz - członkiem zwyczajnym Warszawskiego Towarzystwa Naukowego Prezentacja nowego numeru pisma DAGEROTYP. Studia z historii i teorii fotografii (opr. Weronika Kobylńska-Bunsch). Konferencja w Rzymie HENRYK SIEMIRADZKI AND THE INTERNATIONAL ARTISTIC MILIEU IN ROME (opr. Maria Nitka).

WITOLD DOBROWOLSKI, Programowe treści w Sądzie *Parysa* Henryka Siemiradzkiego.

Nowe książki.

Bibliografia (opr. Marcin Teodorczyk):

KOMUNIKATY ZARZĄDU POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA (od października 2012 do lutego 2018),

SZTUKA I KRYTYKA. KOMUNIKATY ZARZĄDU POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA (od marca 2018).

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata, Warszawa 2018 (s. 72) ISSN 2544-9281

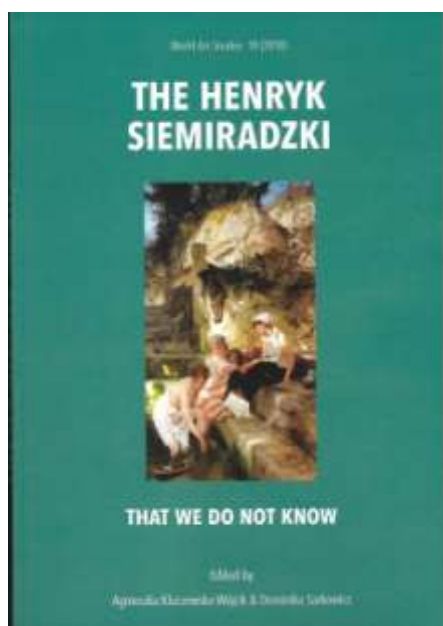
Technologia – Sztuka – Konserwacja / Technology – Art – Conservation

T.2, JACEK TOMASZEWSKI, Oprawa książkowa w Polsce 1450–1600. Studium tegumentologiczno-ikonograficzne / Bookbinding in Poland 1450–1600. Bibliographical-iconographical Study

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, Warszawa 2018; ISBN 978-83-949807-0-2 (593 s., 331 il.)

World Art Studies. Conferences and studies of the Polish Institute of World Art Studies

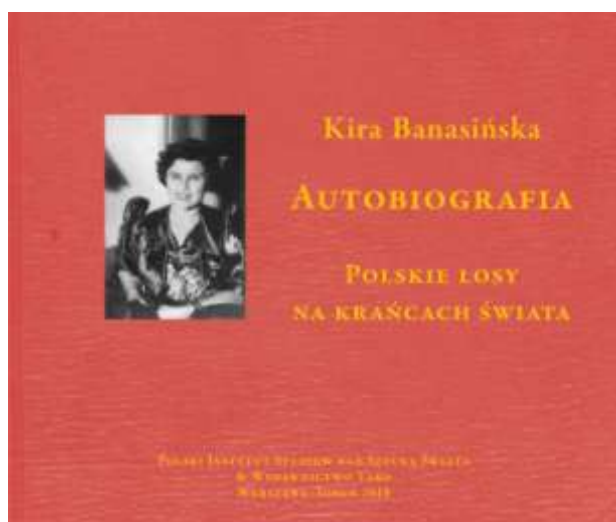

Vol. 18, The Henryk Siemiradzki that we do not know, AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WÓJCIK & DOMINIKA SARKOWICZ (eds.)

Table of contents: JERZY MALINOWSKI, The Henryk Siemiradzki that we do not know – introduction; AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WÓJCIK, Reassessing Academism: Bouguereau, Cabanel, Gérôme and Siemiradzki; AGNIESZKA ŚWIĘTOSŁAWSKA, First Attempts: the Early Work of Henryk Siemiradzki; VERONICA BOGDAN, Henryk Siemiradzki and the Imperial Academy of Arts; TATYANA KARPOVA, Siemiradzki as Portrait Painter; VITA SUSAK, Jesus and the Samaritan Woman (1890) by Henryk Siemiradzki in the Context of European Art: Variations on a Theme; AGNIESZKA KUCZYŃSKA, Christ and Sinner by Henryk Siemiradzki – Selected Problems of the Iconography of Christ in 19th Century Russian Painting; GRZEGORZ FIRST, Res Orientalis: Works of art from the ancient Near East and Henryk Siemiradzki's "archaeological workshop"; MARIA NITKA, Henryk Siemiradzki's Figuralism; ANETA BIAŁY, Henryk Siemiradzki and the Circle of Spanish Painters in Rome. How and Why Siemiradzki – an Ardent Opponent of the Fortunists in Rome – became a Follower of Mariano Fortuny in the Eyes of French Critics in Paris; NIKE F. LAMBE, "Et in Arcadia ego". Where Henryk Siemiradzki, Lawrence Alma-Tadema and Frederic Leighton met; WOJCIECH M. GŁOWACKI "A Polyglot of a Paintbrush"? Critical Reception of Nero's Torches in France; KAMILA TWARDOWSKA, Henryk Siemiradzki and his interest in the paranormal phenomena; MAGDALENA LASKOWSKA, MONIKA PAŚ, Henryk Siemiradzki – works, memorabilia, documents. The history of the collection of the artist's legacy in the National Museum in Krakow; MARZENA SIEKLUCKA, DOMINIKA SARKOWICZ, RAFAŁ JANKE, An unknown collection of photographs from the Siemiradzki family albums; ELENA V. NESTEROVA, SERGEY SIRRO, Academic traditions in the art of H. Siemiradzki (on the base of technological research made in the State Russian Museum); YULIA DYAKONOVA, Henryk Siemiradzki's artistic process . Reconstruction of its initial stage – with the use of X-ray research (based on the collection from The Tretyakov Gallery); KSENIA ZDZIESZYŃSKA-DEMOLIN, DOROTA PLIŚ, A multi-staged and passionate process of building and modifying compositions in Henryk Siemiradzki's paintings in the light of analytical photography; DOMINIKA SARKOWICZ, MARZENA SIEKLUCKA, ANNA KLISIŃSKA-KOPACZ, The palette and characteristic features of Henryk Siemiradzki's use of pigments in the context of the examination of two paintings of uncertain attribution; JUSTYNA KWIATKOWSKA Characterization of binding media in Henryk Siemiradzki's works by using non-invasive reflection infrared technique; RADOSŁAW WĄSIK, Application of microscopic dendrological analysis in the identification of wooden supports of selected works by Henryk Siemiradzki.

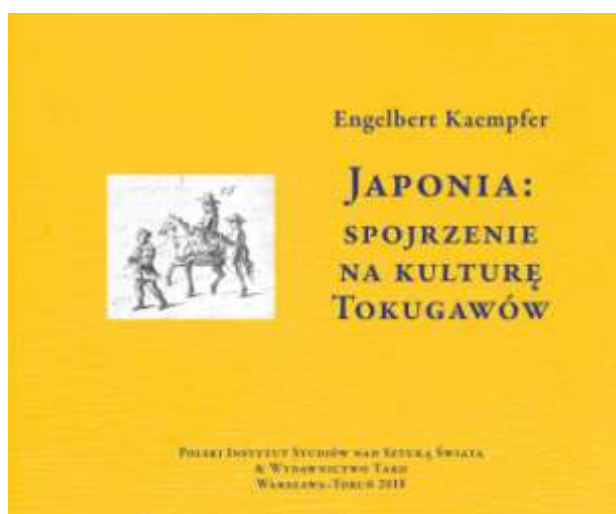
Polish Institute of World Art Studies & Tako Publishing House, Warsaw–Toruń 2018 ISSN 2543-4624 (s. 182)

T. IVA, KIRA BANASIŃSKA, *Autobiografia*, przekład, wstęp i przypisy MAŁGORZATA REINHARD-CHLANDA, red. GRAŻYNA RAJ

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako, Warszawa – Toruń 2018 (214 s.), ISBN 978-83-65480-44-6

T. VA, ENGELBERT KAEMPFER, *Japonia: spojrzenie na kulturę Tokugawów* [1727], tłumaczenie i opracowanie MACIEJ TYBUS, red. GRAŻYNA RAJ

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako, Warszawa – Toruń 2018 (578 s.), ISBN 978-83-65480-18-7

E-booki

Ormianie między Wenecją a Lwowem. Materiały do dyskusji, red. DOMINIKA MARIA MACIOS, KATARZYNA RÓŻA NOWAK, MAGDALENA M. OLSZEWSKA
(Series Byzantina. Miscelanea, vol. I)

Spis treści: WALDEMAR DELUGA, *Wstęp*; TERESA CHYNCZEWSKA-HENNEL *Ormianie w Wenecji – San Lazzaro*; KATARZYNA RÓŻA NOWAK-KOMAR *Ornamentyka wybranych ormiańskich rękopisów lwowskich z XVI-XVII w.*; DOMINIKA MARIA MACIOS *Wypożyczenie kościoła pw. Św. Mikołaja w Kamieńcu Podolskim – zarys problematyki*; OLEH RUDENKO *Peregrinus sztuki polskiej. Lwowska sylwetka Jana Boleza Antoniewicza*; MARJANA LEVYCKA *Portrety lwowskich arcybiskupów ormiańskich pędzla ukraińskiego malarza Eustachego Bielawskiego (aspekty memorialne oraz artystyczne)*; MAGDALENA M. OLSZEWSKA *Udział Ormian w obchodzie uroczystości ku czci Jana III Sobieskiego we Lwowie w końcu XIX w.*; MARTA AXENTOWICZ-BOHOSIEWICZ *Konserwacja nagrobków Ormian polskich na terenie Ukrainy Zachodniej (2002- 2011)*; Materiał ilustracyjny; Bibliografia; Spis ilustracji.

Ostravska Universita & Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, Ostrawa-Warszawa 2018, E-ISBN: 978-80-7599-002-0

**POLSKI
INSTYTUT
STUDIÓW
NAD SZTUKĄ
ŚWIATA**